

ОЛЕКСАНДР МОРОЗ
ЩЕ РАЗ ПРО ЗЕМЛЮ
(ПОКИ НЕ ПІЗНО)
2009

ЗМІСТ

- 1. Передмова**
 - 2. Слово про землю. Довкола аграрних реформ**
 - 3. Зраджувати землю — гріх некупний (виступ 13 червня 2000 р. на Дні уряду у ВР України)**
 - 4. Маніпуляції із землею неприпустимі! (уривок з доповіді XIV з'їзду СПУ 12.04.08)**
 - 5. Постанова XIV з'їзду СПУ “Про позицію СПУ щодо земель сільськогосподарського призначення”**
 - 6. Заява СПУ від 07.11.08 “Руки геть від української землі!”**
 - 7. Коментар до публікації в “СП” про землю від 18.12.08**
- Додатки**
- 1. “А земля не буде продаватися назавжди” (газета “Селянська правда від І.Бокого” 18.12.08)**
 - 2. Телефони для пропозицій**

ПЕРЕДМОВА

В цій брошурі зібрані матеріали різних років. Всі вони стосуються корінного для України питання — про землю.

Сьогодні все більше і більше людей розуміють, що аграрна політика держави (якщо вважати, що вона є) мала би називатись антиселянською, отже, антиукраїнською. Ніхто із представників високої влади в тому не зізнається, але все, що люди бачать довкола: незасіяні поля, зруйновані ферми і машинні двори, лихо для селянина

від врожаю поганого і від хорошого, безробіття, безгрошів'я і... безлад, — все це і є наслідки політики нашої залежної влади.

Але ж не про владу йдеться. Йдеться про долю кожного з вас, а разом — про долю нашої країни. Йдеться про те, чи будемо ми і далі байдуже спостерігати, як злодії порядкують у нашій хаті, чи будемо братися за розум і битимемо злодіїв по руках. Щоб потім самим собі відповісти на просте запитання: як же воно трапилося так в рідній Україні, що пройдисвіти знаходяться при владі? Не самі ж вони туди пробралися, а й при допомозі нашої безмежної байдужості.

Щоб допомогти вам розібратися в суті справи (зокрема, щодо землі), і пропонується ця робота. Прочитайте самі, порадьте почитати знайомим. Коли виникнуть питання чи пропозиції, зателефонуйте (див. останню сторінку).

Вірю, разом з вами ми здолаємо нинішню біду! Але для цього потрібна усвідомлена підтримка більшості громадян. Потрібна ваша активна позиція.

Олександр Мороз

Голова Соціалістичної партії України

08.01.2009 р.

*Олександр
МОРОЗ*

**Слово про землю
Довкола аграрних реформ**

Отже, село, сільське господарство, земля

Беручи участь у президентській кампанії, я мав намір звернутися до різних категорій українського громадянства зі своїми думками щодо перспектив молоді, інтелігенції, ветеранів, військових... І, звичайно, селянства. Частково це вдалося, але з цілого ряду причин далеко не тією мірою, як хотілось. Не тому, що тема надзвичайно складна, а тому, що вона, як жодна інша, зачіпає інтереси не лише селян, а всього народу України. Політична кампанія має свою, так би мовити,

технологію, і в неї не вписувався такий об'ємний, не зовсім агітаційний матеріал. Тому підготовлений тоді аналіз, деякі розрахунки хочу використати зараз.

Вичерпних відповідей на всі можливі запитання, однак, давати не збираюсь, їх так багато і вони настільки об'ємні, що заслуговують великого дослідження. Адже доки існуватиме людство, земля і все, що пов'язане з нею, залишиться його головною, одвічною проблемою.

Усе, що робиться останнім часом в Україні у сфері АПК, його реформування, як би хто не маскував це, зводиться до кількох моментів, а саме — до прагнення розукрупнити, деіндустріалізувати агропромисловий комплекс, щоб покінчити в такий спосіб з колективними формами господарювання і — основне — перетворити землю на товар.

Саме на це спрямований і відомий указ Президента України щодо прискорення реформи в АПК. Незважаючи на неконституційність указу, його наввипередки взялися виконувати і найвищі урядовці, і місцеві адміністрації, і, як не прикро, науковці-аграрники. Тож минуло лише кілька місяців, і Президенту доповіли про успішне виконання його доручення. Керівники адміністрацій відтак з задоволенням потирають руки: “Ще покомандуємо”. А що польові роботи проведено не в строк і неякісно, навіть не на всіх площах, — то все другорядне. Головне — доповісти. І хоча в цей же час полізли вгору ціни на хліб, цукор, молочні продукти, реформи йдуть і йдуть “успішно”.

Щоб узаконити указ, про який мова, зроблено кілька спроб внести на розгляд парламенту новий Земельний кодекс (ЗК). За поданнями, правда, йшли відкликання, які, до речі, не були пов'язані з поліпшенням змісту. Просто зарубіжні консультанти звірялися: чи правильно збираються українці розпорядитися своєю (чи їхньою?) землею. Нарешті, в парламентському Комітеті відбулася презентація проекту Земельного кодексу. У цілому це зовсім новий закон, у деяких частинах, зокрема щодо комунальних земель, він поглиблює норми права. Але щодо основного багатства, тобто сільськогосподарських угідь, то, за словами фахівців Науково-експертного управління Верховної Ради, — це жах. Академік В. Шепяк й сказав на засіданні комітету: “У нас земельна реформа ще не розпочалася. Вона розпочнеться тоді, коли проллється кров за межу”.

Страшні слова. Але академік має рацію.

Земля — найконкретніша (юридична теж) категорія. Щодо неї не може бути недомовленостей, натяків, двозначностей. Постійно займаючись проблемами виборців, я переконався: найтяжче вирішується все те, що стосується землі, обніжка, садиби.

На початку 90-х років, передавши державну землю тим, хто на ній працює, хоча й не довівши це всупереч закону до кінця, в Україні створено зовсім інший, аніж досі був, правовий простір. Тому його треба відрегулювати, змінюючи, поглиблюючи й уточнюючи з урахуванням практики всі правовідносини, що виникають довкола землі. Вважаю, що Земельний кодекс — як звід законів — зараз не на часі. Спершу потрібно прийняти основи земельного законодавства, щоб визначити загальні умови правовідносин: категорії власності, володіння і розпорядження, умови зміни власності, види земель, порядок їх відчуження, функції владних органів тощо. Всі інші відносини повинні регулюватись окремими, “прикладними” законами, яких треба разів у двадцять більше, аніж є сьогодні. Іншими словами, спершу потрібно створити кістяк земельного законодавства. Інакше спроби увічнити в Земельному кодексі все, що відомо і що ні, будуть лише освяченням беззаконня, яке ми спостерігаємо повсюдно, але яке ще не набуло ознак масової біди лише тому, що, формально сприйнявши визначені указами переміни, люди фактично в своїй більшості зберегли колективний спосіб використання землі. Інерція, традиція рятують поки що ситуацію. Але запас інерції не безконечний. Саме тому слід знайти правильні відповіді на принципові питання, які важливі уже тепер, та ще важливішими стануть у майбутньому.

(Закінчення на стор. 2).

Володіння землею визначає нашу державність

Так сказано в Програмі СПУ. Це не просто слова. Втратити землю громадяни можуть за рік–два, це вже багато хто збагнув. “Допоміг” власний досвід, коли всі хутко “розбагатіли”, отримавши майнові сертифікати. Де тепер загальнонародне майно? Кому належить? Те саме станеться й з землею. Адже до неї “реформатори” ставляться як до звичайних засобів виробництва. Щоб переконатись у цьому, давайте подивимось на деякі моменти.

Ви, очевидно, звернули увагу на одночасність виходу в світ кількох указів Президента, які спрямовані на вирішення триєдиного завдання: юридично узаконити диктатуру, амністувати вкрадені капітали, запропонувати їхнім власникам майно і землю (!) для відмивання награбованих грошей.

Можливо, я занадто спрощую, але, по суті, передбачається саме це. Хто сумнівається, тому пропоную звернути увагу на все те, що пов'язано з референдумом, указами про адмінреформу, про порядок амністування капіталу тощо. Прочитайте принаймні послання Президента, виголошене на засіданні Верховної Ради.

Скільки капіталів з України викрадено, ніхто точно не скаже. Цифри називаються різні — від 30 до 50 мільярдів доларів. Запам'ятавши це, давайте зважимо на те, що річний оборот наркобізнесу в світі сягає 600–800 мільярдів доларів (використовую деякі факти з книги С.Г. Кара-Мурзи “Продажа землі...”, 1998 р.). До того ж, фінансові спекуляції на світових біржах концентрують у руках окремих монополістів також астрономічні суми грошей, не зв'язаних товаром. За таких обставин поява на ринку української землі — це можливість “зв'язати” такі гроші, оскільки у світі іншого товару, придатного для цього, немає. А тепер припустимо, що відмиваються гроші тільки амністованих українських олігархів. Якщо при реалізації землі її ціна дорівнюватиме тій, що визначена Кабміном, — 7,7 тисячі гривень, або 1,4 тисячі доларів за гектар, — тоді вся наша земля коштуватиме приблизно сорок мільярдів доларів. Тобто, вона вся може бути скуплена рідними зл... земляками.

Зробимо й фантастичне припущення: ці гроші дійдуть до власників (незаконних, не забуваймо) земельних сертифікатів. Село — це близько 16 мільйонів людей, на кожного з яких припаде в середньому 2 га ріллі. Оскільки сім'я в селі — це 3–4 особи, то їй припаде близько 8 га ріллі, що за ціною рівнозначне приблизно 11 тисячам доларів. Зважте: я не зменшую цю суму в 14–30 разів, що може статись насправді. Таким чином сім'я може одержати капітал для старту в ринковому середовищі, де за все треба платити самому і сповна. Це значить: якщо хтось збирається дати дитині вищу освіту — хай відкладе приблизно 6 тисяч доларів, на випадок хвороби — пару тисяч за місячне перебування в стаціонарі тощо. Підсумуйте й

побачите: хоча “одержана” вами сума на тлі нинішнього безгрошів’я здається досить великою, але змоги придбати навіть невеликий автомобіль ви не матимете — він вам не по кишені. Не вистачить ваших грошей і на однокімнатну квартиру в Києві. В обласному центрі, може, вистачить, але вижити вчотирьох без землі і без роботи вам не вдасться. Старт, як видно, не дуже перспективний, однак він (не забудьте!) — єдиний. Більше нічого такого, щоб продати, у вас не буде.

Злидні на золоті

А що робити фермерам, котрі захочуть мати землю в своєму розпорядженні? Аби земля забезпечувала сяку-таку рентабельність, фермерові слід мати хоч би гектарів 50 ріллі. Отже, треба прикупити приблизно 40 га, виклавши на це 57 тисяч “умовних” одиниць. “Умовних”, але своїх. В Україні нема і ближчим часом не з’явиться прошарок селян, котрі зможуть купувати собі землю. Відтак виникає кілька запитань. Кому земля належатиме? Не селянам, звичайно. Хто на ній працюватиме? Не власники, напевно. То хто? Селяни. Ті селяни, які стануть найманими працівниками. Наймитами, точніше кажучи. Без будь-яких прав щодо землі залишаються сільські учителі, медики, бібліотекарі, інші інтелігенти, їхні діти. А поки що чинний Земельний кодекс їхні права враховує.

Поборники реформ відразу ж кинуть контраргументи.

– А кредит? — скаже, наприклад, представник Держкомзему, що працював над новим Земельним кодексом. — Кредити будуть, бо землю можна буде використовувати як заставу.

Справді, так. Якщо банк ризикне. І за землю, ціна якої 11 тисяч доларів, дасть кредит в еквіваленті 6,6 тисячі доларів, або 35 тисяч гривень. Це ціна 4,5 га землі або чогось із реманенту, бо навіть на трактор ЮМЗ не вистачить. Але ж — кредит видається під відсотки, тому його доведеться повертати з половинним надвишком, тобто через рік борг становитиме вже близько 10 тисяч доларів. Отже, у підсумку, не гроші підуть до землі, а земля рушить назустріч грошам. Що й потрібно тим, хто задумав реформу: почнеться перетікання капіталів і землі (як капіталу!) в певні руки.

Візьмімо до уваги й те, що зовнішній борг України становить уже третину (підкреслюю це навмисне) вартості землі. Розраховуватися за нього державі нічим. Тому такий товар, як земля, й піде в чужі руки.

Україну вже можна зарахувати до країн третього світу. Там 3 відсотки землевласників володіють 80 відсотками землі. Це чекає й на нас.

При презентації проекту Земельного кодексу в парламентському Комітеті Держкомземом його голова А. Даниленко особливо наголошував, що кодекс і ті закони, що розвиватимуть його згодом, не допустять спекуляції землею, тим паче на користь іноземців. Дивно чути це від людини не наївної і, до того ж, свіжоспеченого доктора наук. Землю — це істина — від спекуляції законом захистити не можна. Її, як усяке багатство, захистити можна тільки економічним становищем господаря. А у нас селянин — злидень. Навіть якщо він фермер, голова сільгоспкооперативу чи того ж горезвісного ПОПу. Злидень на золоті — страшна небезпека для держави.

Названа урядом ціна землі в десяток разів нижча від середньосвітової, фактична буде меншою іще в один–два десятки разів! У таких умовах робити із землі товар — злочин!

Увесь світ шукає розв'язання продовольчої кризи, що проявиться невдовзі. Про це йшлося на світовій конференції у Ріо-де-Жанейро в 1992 році. Той, хто володітиме українською землею, визначатиме світову політику. Невже ми такі убогі розумом люди, щоб самі не розпорядилися найбільшим у світі багатством?

Земля у власності — багатство особливе. Навіть сучасні так звані дачники розуміють: копнув грядку раз — копатимеш весь вік. Земля не терпить байдужості. Але одна справа 6–10 соток у місті чи 40–60 у селі, якими рятуються люди, інша — 8 гектарів. Із лопатою і сапою туди не поткнешся. Потрібен повний обробіток землі. Принаймні її треба хоч би виорати. Радник Президента з питань АПК упевнений, що треба розширювати кінно-ручні роботи. Порада “мудра” як для радника. Тільки де взяти для цього хоч би мільйонів 3–5 кінних плугів і завести хоч би 15 мільйонів коней. На останнє, при серйозній підтримці держави, потрібно близько 10 років. Та треба ще подумати, хто візьме в руки чепіги. Урбанізація, механізація плюс демографічні зрушення впродовж останнього десятиріччя призвели до того, що в середньому селі за плуг можуть стати хіба що 10–15 чоловік, а в усій Україні менше півмільйона. Коли 1990 року на одного працюючого в селі припадало приблизно три жителі, то тепер понад шість. А щоб зорати

один гектар, треба за плугом пройти більше 40 кілометрів! Де взяти здатних на таке?

Отже, з кіньми справа не виходить. Тому з механізацією розлучатися пізно. Та й хто розумний може порадити повертатися на ціле століття назад. Хіба що згадані радники.

Ні тракторів, ні комбайнів

За радянських часів оснащеність сільського господарства тракторами була на рівні 1,28 кінської сили на гектар ріллі. Будемо вважати, що наявних нині потужностей залишилось 40 відсотків до потреби, хоча, враховуючи справжній знос техніки і що в її відновленні допущено величезні втрати часу, слід би говорити про подолання дефіциту техніки “від нуля”.

За таких умов, щоб вийти на рівень десятирічної давності (зважте, не заради ринкової конкуренції), не вистачає лише тракторів на суму понад 15 мільярдів гривень. А ми хочемо рівнятися на західного фермера, скажімо, німця, у якого в 1995 році на 1000 га ріллі було 113 тракторів, або на француза — 83, або поляка — 93. А в українця — 12. Хтось може заперечити: коли площі обробітку менші, тоді використовуються дрібніші трактори і їх загальна кількість зростає. Правильно: в американців площі більші, тому і тракторів менше — 36 на 1000 га. Та скористаємось універсальним показником — потужністю на гектар. У нас за радянських часів було 1,28 кінської сили, у французів — 5,6, тобто вже тоді у 4,4 раза більше. Енергооснащеність за десятиріччя у тих же французів зростала, у нас катастрофічно падала. Чи не тому за останні три роки валовий збір зерна у Франції збільшився на 12 мільйонів тонн, а у нас упав майже вдвічі?

Якщо тракторів для фермерства за західними мірками не вистачає на 60 мільярдів гривень, то іншої техніки — в 1,4 раза більше: на 84 мільярди.

Враховуючи погодні умови і оптимальні строки збирання хліба, в Україні у жнивну пору треба намолочувати за годину близько 200 тисяч тонн зерна. Сучасний комбайновий парк дає можливість збирати в 5 разів (!) менше. Отож не приведи, як мовиться, Господи, до високого врожаю — він наполовину залишиться в полі. Якщо говорити про комбайни типу “Лан”, то їх не вистачає близько 40 тисяч, їх

виробництво, як і виробництво “Славутичів”, попередніми урядами гальмувалося. Але якби їх і випускали, то чи спроможні селяни купити цю техніку? Хоч “Лан” у два з лишком рази дешевший проти німецького зразка, але ж 80 тисяч доларів за нього треба віддати. Картати за це олександрійських чи херсонських комбайнобудівників не варто, вони й так ледь утримуються в межах виробничої доцільності. Щоб комбайни здешевити, зберігши при цьому мінімальну рентабельність виробництва, треба за рік випускати їх на одному заводі не кілька сот, а хоч би 4–5 тисяч. Усього ж дефіцит комбайнів у грошовому еквіваленті сягає круглої суми — понад 17 мільярдів гривень.

Такі витрати для України найближчими роками непосильні. А треба б згадати й про автомобілі. Та й про пальне, хімічні матеріали і ще багато чого. Як і про те, що техніка без сервісу, як сало без хліба. “Сільгосптехніку” свідомо знищено, за нею залишено лише фрагменти торгово-посередницької діяльності, а про техобслуговування вже ніхто не згадує. Виходить, заводи-виробники повинні взяти на себе весь комплекс послуг з обслуговування техніки — тих же тракторів, комбайнів, автомобілів. Селянин не повинен купувати kota в мішку, йому потрібні гарантії на техніку і законом встановлений порядок їх забезпечення. Та про це в Україні ще ніхто не задумувався. Аграрна наука клопочеться іншим: як “науково” підтвердити взяті зі стелі аргументи “реформаторів” про доцільність торгівлі землею. За досвідом вони звернулися до колег у Росії. Та виявилось, що наукових розробок проти купівлі-продажу землі є чимало, а от за — жодної. Ніхто всерйоз там не береться доводити (бо нічим), що перетворення землі на товар дає хоч якусь вигоду людині, суспільству, державі. Схаменутися б і нашим ученим-академікам, радникам і консультантам! Не шаманствуйте, будьте вченими! Розрахунками доведіть доцільність перетворення землі в товар. Чому ж не доводите? Бо знаєте, — нема від того добра ні людям, ні державі.

З великою повагою ставлячись до вчених, змушений сьогодні вдаватися до некоректності щодо окремих із них. Годі розводити теревені про диспаритет цін, не згадуючи, що середня ціна на світовому ринку зерна тримається винятково на державних дотаціях селянину-фермеру. З огляду на принципи торгівлі це називається

демпінгуванням. Щоб якось утриматися на ринку, при тому розрахуватися з посередниками, котрі з допомогою обласних і райдержадміністрацій викручують руки селянинові, останнього змушують працювати задарма. Так твориться розор селу, топчеться гідність селянина, а потім ті, хто довів виробництво і людей до такого стану, “списують” борги, ще й колють тим очі селянам, налаштовують проти них жителів міста, інтелігенцію, пенсіонерів.

Хоча фермер — подвижник

Я не проти фермерства і фермерів у нас. Не раз був на їхніх з'їздах. Тепер не запрошують. І закон про фермерські господарства готував, і відвідував не одне фермерське господарство. Тож переконаний — це подвижники, їм держава повинна допомагати обов'язково і за будь-яких умов. Хоч би тому, що подвижництво їхнє запізнилося років на вісімдесят. В організаційному і технологічному відношенні сільське господарство в Україні випередило фермерство набагато, точніше — назавжди. Однак фермерство має свою нішу — відсотків десять у всій системі аграрних відносин, але домінуючим способом господарювання йому не бути. У 1998 році фермери обробляли 3 відсотки землі, а дали зерна — 1,9 відсотка, м'яса — 0,3, молока — 0,3 відсотка від загальних обсягів виробництва. Хтось скаже: у них гірші землі. Можливо. Але ж йдеться про мільйон гектарів з гаком, та ще й на тлі стрімкого загального падіння виробництва. Тут явно інші, глибші причини. Одна з них — фермери можуть вижити лише по сусідству з потужними господарствами, в кооперації з ними і тоді, коли фермерство, як і будь-яке господарство, підтримуватиме держава.

Двічі Герой Соціалістичної Праці Омелян Парубок на засіданні парламентського Комітету згадав, як свого часу рятував посіви буряків від довгоносіка:

– Дивлюся, через лісосмугу мов хмара переливається. Я на машину, добрався до телефону. Поки повернувся, перше поле літак уже обробив, “Сільгоспхімія” направила. А сьогодні? Голова купив на 20 гривень бензину, помотався по сусідах, щоб отруту випросити. Ніде — нічого! Плюнув, нехай, каже, горить воно вогнем! Невже в державі нікому діла нема до того?! Цукор уже до 3 гривень за кілограм добирається, із-за кордону завозимо...

Контраргументи з Мінагрополітики: “А картопля, овочі? Гляньте, як біля своєї землі пораяється селянин...”. Що правда, то правда, пораяється — як проклятий. Воістину: святий у пеклі. Але ж то не фермерство дає картоплю, вона й раніше заготовлялася здебільшого на присадибних ділянках. Суті справи, виявляється, навіть міністерство не знає. Он місяць тому уряд брав приступом Верховну Раду, аби дозволила без мита завозити картоплю з-за кордону, бо посадити нічим. Нічого, обсадилися. Інша справа — чим? Адже селекція і насінництво зруйновані. Ось би чим зайнятися міністерству, як і іншими державними клопатами: меліорацією, селекцією в тваринництві, обґрунтуванням дотацій, обсягів обов’язкового держзамовлення, забезпеченням цінового балансу на сільськогосподарську і промислову продукцію, формуванням системи закупівлі і збуту продукції, підготовкою кадрів. Щоб не вийшло, що, приміром, Національний аграрний університет, готуючи кадри на рівні вище світових стандартів, стане перед фактом: його випускники нікому не потрібні. Бо навіщо ПОПу сучасний зооінженер чи агроном з захисту рослин? Можливо, академік Д. Мельничук, ректор НАУ, мій шанований однокурсник, спираючись на свій авторитет, збере вчену раду і, не оглядаючись на дуті авторитети на різних державних щаблях, попросить колег чесно відповісти на вічне запитання: що робити? У шістдесятих роках академік П. Власюк за істину поплатився посадою, але ім’я його і тепер відоме в сільськогосподарській науці. А про тих, хто хаяв його, пам’ять давно тліном покрита. Не закликаю ректора наслідувати цей приклад, а тим паче розчаровувати студентів-аграрників. Хай учаться, терплять і борються, — лихо не вічне, їхні знання ще пригодяться і їм, і суспільству.

Нещодавно у “Сільських вістях” я розповідав про побачене у східній частині Німеччини, де збережені сільгоспкооперативи виявилися ефективнішими за фермерські господарства західної частини країни. Відоме також стрімке зростання обсягів виробництва сільгосппродукції в Китаї та В’єтнамі, дивовижна продуктивність АПК в Ізраїлі, де земля не продається і діють колективні форми господарювання. Та не колгоспи я захищаю, а умови для сучасних технологій у рослинництві і тваринництві, відповідний їм уклад сільського життя. Бо не форма власності на землю забезпечує

ефективність АПК. У Китаї на 100 чоловік припадає 8 га землі. Вважаймо — навіть 16, враховуючи можливість двічі на рік збирати урожай рису. Ця земля годує китайців — третину населення Землі, і голоду там давно не було. А от у Бразилії припадає на 100 чоловік 46 га куди кращої землі, але майже половина населення недоїдає. Бо земля в приватних, у тому числі і “іноземних” руках. Ось вона — принципова різниця використання землі селянами, котрі живуть цим і годують народ, і фермером, мета якого — прибуток. Ідеться, правда, не про нашого фермера. Фермер у даному випадку — поняття узагальнююче, це — представник ринкової, конкурентної економіки. У нього інші мотиви поведінки, інший спосіб життя. Той, хто сам працює на землі, у моєму розумінні, не фермер, він — селянин, господар. Принаймні це маємо в Україні. Він, до речі, соціаліст за своєю сутністю, бо в собі поєднує працю, власність і право розпоряджатися результатами своєї роботи. При правильно організованому державному житті такий господар повинен би почуватися вільним від експлуатації. У нас же і фермера, як і більшість селян взагалі, держава, як не прикро, змушує працювати задурно, себто нещадно експлуатує.

Дещо про столипінську реформу

Дивно влаштована все-таки людина, наша людина. Звикнувши вірити радіо і телебаченню, вона ніби втрачає здатність мислити самостійно, послуговуватися аргументами з власного досвіду чи досвіду своїх попередників. Досить з телеекрана черговому псевдоспеціалісту (щоб не сказати точніше: невігласу або платному брехуну) сказати, що столипінська реформа зробила революцію в сільгоспвиробництві, що наші селяни недавно не могли конкурувати з фермерами Заходу і що ми харчувалися гірше за інших, як нашому глядачеві, тим паче інтелігентові, здається, що сказане справді істина, і йому стає жаль себе.

Але ж це неправда. Столипін справді зробив революцію, але не аграрну, а Велику Жовтневу, заклавши для неї передумови намаганнями фермеризувати общинне, майже кооперативне господарювання на землі насильницьким введенням приватизації. “Столипінські галстуки” — шибениці, “столипінські” вагони, близько десяти тисяч скараних на смерть і десятки тисяч висланих на каторгу

селян створили в результаті цього прошарок сільського пролетаріату, який знав, що робить, “грабуючи награване”. Але з общини вийшло лише близько 10 відсотків сімей, тобто загальну систему господарювання змінити не вдалося, приросту виробництва не сталося теж, навіть враховуючи великий урожай 1909 і 1910 років. Натомість відбулося колосальне перетікання землі. “Фермерами” стали містечкова знать, поліцейські чини, інші представники влади і ділки, котрі й скуповували наділи. І не в обмеженій законом кількості, а скільки вистачало в них грошей і в міру того, наскільки нужда виривала землю у хлібороба. Хабарі ж бо бралися і тоді, тому це не новинка нинішньої “демократії”. Попередні власники наділів змушені були брати ще недавно свою землю в оренду. Давайте змінимо слова і тим самим час: “поліцію” на “міліцію”, “знать” на “ділових людей”, “наділи” на “паї” і оглянемося довкола, що ми маємо зараз: кінець чи початок ХХ століття? Права ж місцевої влади тепер диктаторські, земства немає, корупція... Порівняти ні з чим. Паралелей для імператорів і прем’єрів шукати не будемо, тим більше, що і не Ленін переховується за кордоном.

Хочу звернутися окремо до інтелігентів. Переважна більшість із вас, і по праву, захоплюється генієм Л. Толстого, дехто читав його роздуми про організацію господарювання на землі. Дехто знає й про родоначальника сільськогосподарської кооперації О. Чайнова, якого, між іншим, не видають у наш демократичний час. Так от, видатні люди категорично виступали проти політики Столипіна. Отож треба розібратися в своїх почуттях.

У статті “Не можу мовчати” Л. Толстой відгукнувся на повішання 20 селян у Херсонській губернії, він жахався: до чого дійшла Росія, де донедавна взагалі не було смертної кари. Ще у 80-х роках минулого століття, писав він, на Росію був усього один кат, і по всій країні не могли знайти другого.

“Теперь не то, — писав Толстой у 1908 році (користуюсь російською мовою, щоб не зіпсувати інтонацію великого письменника. — О.М.). — В Москве торговец-лавочник, расстроив свои дела, предложил свои услуги для исполнения убийств, совершаемых правительством, и, получая по 100 рублей с повешенного, в короткое

время так поправил свои дела, что скоро перестал нуждаться в этом побочном промысле и теперь ведет по-прежнему торговлю”.

По 100 рублів за повішеного, у той час, коли десятина (1,06 га) землі продавалася за 125–130 рублів. То були великі гроші. У 1908 році мій дід повернувся із шахти, купив корову за 12 рублів. Узяв у оренду 3 десятини землі. Зміг зробити це, бо вісім років добував руду в Кривому Розі, одержуючи близько 40 рублів на місяць. Але таких серед селян були одиниці.

Називаю ці цифри не для того, щоб чимось здивувати читача. Щоб зрозуміли — не у власності справа, вона, перш за все, у ціні робочої сили та її зайнятості. Дати людям роботу і платити за неї по справедливості — ось шлях до прогресу і добробуту! До цього додаю: і в Америці сьогодні все менше фермерів є власниками землі. Вони в наймах!

Придбавши за безцінь землю в результаті президентського розпаювання, власник її (а не селянин, це вже зрозуміло) навечно одержує невичерпне джерело достатку у вигляді земельної ренти і орендного платежу. Орендна плата не буде 1–2 відсотки, як встановлено одним із неконституційних указів. Оренда — умова договірна. Коли сьогодні за використання своїх комбайнів на жнивах приватник бере п'яту частину врожаю, то що він братиме за свою землю? Світовий досвід підказує: нижче третини вартості врожаю плата не опускається. А що це таке? В Україні без надмірного напруження власника земля даватиме з гектара 3 тонни пшениці. При різних коливаннях на світовому ринку ціна тонни пшениці буде близько 150–200 доларів. Це зараз ми разом з казахами та росіянами збили ціни на світовому ринку, а ще кілька років тому вона була на рівні 300 доларів. Можливо, нам і “допомогли” її збити. Одна справа — тримати низьку ціну, дотуючи фермера в Німеччині, де агропромислому комплексу належить 5 відсотків у структурі валового внутрішнього продукту, інша — у нас, де навіть за радянського періоду АПК дотував економіку, його частка у ВВП сягала 40 відсотків. Отож з гектара можна виручити близько 600 доларів. Орендна плата, тобто дохід власника за рік, становитиме 200 доларів. А земля куплена назавжди за 1400 доларів (а буде в 10 разів дешевшою), тому орендна плата за один–три роки окуповує всі витрати власника на

придбання землі, і далі його доходи будуть чистими. Він, як кліщ, сидітиме на шиї селянина-орендаря, збираючи свій наддохід через економа в особі нинішнього голови ПОПу або присланого з-за кордону управителя.

То кому ви голову морочите, ПОПізатори?

І чому ж тоді не давати кредити під заставу не землі, а врожаю, адже це найнадійніша застава, вона в Україні застрахована природою. Власники землі не вкладатимуть капітали в сільгоспвиробництво, їм це не вигідно, бо щоб воно було конкурентним, туди треба вкладати колосальні кошти. На прикладі техніки я це показав. Крім того, потрібні ще інвестиції у вигляді дотацій. У середині 80-х років вони в Європі становили понад тисячу доларів на гектар. Якщо діяти так в Україні, то інвестор залишиться із збитками — приблизно 800 доларів на гектарі щороку. Навіть за умови, що врожай зросте удвічі, збитки залишаться на рівні 500–600 доларів на гектарі. Та ж казочка про інвестиції в приватизовану землю залишиться казкою. Отже, не можна сподіватися на благодійника, якщо держава умиває руки від свого обов'язку. Земля спершу буде прибрана до рук за безцінь, а потім здаватиметься в оренду. Так задумали наші реформатори і їхні представники за кордоном.

Тепер про вас, шановні керівники “реформованих” господарств, спеціалісти і кращі трудівники-хлібороби. У багатьох випадках ви стали засновниками нових господарств. Від вас залежить і розподіл майна (кому трактор, кому навіс чи клуб) між тими, хто до вас пристав, і тими, котрі в ПОП не увійшли. Не увійшли і у багатьох випадках не здали землю в оренду, бо нікому. А якщо й здали, то за символічну плату. Сьогодні вам здається, що реформа працює на вас і вам випало щастя. Не поспішайте з висновками. Пригадайте, чи було коли-небудь у світі, щоб задарма на людину впало багатство? Адже всі механізми визискування села залишаються і лише зміцнюються. Вони перемелють і вас, і ваше уявне багатство. Поїзд благополуччя йде не на вашу станцію, він — міжнародний. Але поки ви в цьому переконаєтесь, ще багато чого доведеться пережити, бо вже восени доведений до відчаю ваш земляк нагадає вам те, що зараз у душі тамуєте. Бо якщо в моєму малому селі вже є два господарства — ПОП і кооператив — і близькі мені люди, в т.ч. родичі, пересварилися поміж собою, то це не без

причини. І це не суперечка Галушки з Часником, справа серйозніша. Адже задача розподілу землі по справедливості не має розв'язку! Його просто не існує в природі.

Тому реформуйте господарства, зробіть співвласниками усіх, захистіть себе та людей надзірною радою (радою акціонерів, пайовиків...), введіть категорію найнятих працівників для тих, хто за різних причин відповідати за господарювання не здатен і... боріться, щоб держава для села не була злою мачухою. Усе це можна зробити на основі існуючих законів, а не указів. Тож не спішіть здавати землю в заставу, не штовхайтесь в поміщики, огляньтесь: де вони тепер? Чеховський “вишневий сад” вирубали сто років тому і дорогу через нього поклали... не до феодалізму. Нехай академік П. Саблук каже, що йому велено, а ви не будьте наївними і надто довірливими. На таких потім возять воду, ви знаєте.

Про “неконкурентність” колективного господарювання в попередні роки перед західним виробництвом я говорити не хочу, аби не подумали, що я за повернення до колгоспно-радгоспної системи. Вона вичерпала себе. Але й з послідовністю дятла втовкмачувати людям через ЗМІ думку про неконкурентність її теж не можна, бо це брехня. Нашого виробника на світовий ринок просто не випускали — він би його розвалив. За тодішнім курсом він міг поставляти пшеницю та іншу продукцію в багато разів дешевшу, ніж західний фермер.

Хто кого дотує?

З ким же конкурує сьогоднішнє село? І хто кого дотує? Давайте порівняємо цінові умови споживання хліба в Києві у 1990 і 1998 роках. Десять років тому тут було реалізовано 194,4 тисячі тонн хліба за 31,1 мільйона карбованців. На цей хліб використано зерна на суму 52,9 мільйона карбованців. З цього видно, що держава дотувала покупців хліба, причому серйозно. А тепер візьмімо 1998 рік, коли було реалізовано 248,8 тисячі тонн хліба. Кількість збільшилася головним чином через зміну структури споживання, що завжди супроводжує процес збіднення населення. Інша теж важлива причина — вивезення хліба в райони, де він був дорожчий. Вартість усього хліба — 149,3 мільйона гривень. А вартість зерна, необхідного на таку кількість хліба, становила 45,8 мільйона. Природне запитання: куди поділась різниця в 104 мільйони гривень? Та ясно ж, що гроші ці, живі гроші людей,

осідають в кишенях різноманітних посередників. Факт, здавалося б, для криміналістів, але їм не до цього — займаються політичним переслідуванням супротивників продажу землі.

Не згадую про критичне зменшення родючої сили ґрунтів через невнесення добрив, про проблему зселення людей з землі, про падіння виробництва тваринницької продукції, розвал промислових комплексів, вирізування худоби, про багато інших речей. Нагадаю, однак, що в Україні кінця 80-х років рівень душевого споживання білків був практично такий, як і в США. Різниця була в структурі споживання, не в усьому, до речі, на користь американців. Тепер же спад колосальний (порівнюю 1998 і 1990 рр.): по хлібу (навіть!) — менше на 15 кілограмів; по м'ясу — вдвічі (!); молоку і яйцях — в 1,76 раза. Про рибу і фрукти краще не згадувати. Там рахунок у кілька разів. Отже, все харчування стало набагато біднішим. Чи не звідси смертність людей через ослаблення? Чи не це причина деяких епідемій? На благословенній землі Черкащини — 20 тисяч хворих на туберкульоз. В Івано-Франківську захворюваність на туберкульоз за останні три роки зросла більше ніж у 15 разів. Про інші хвороби говорити соромно і страшно. В Європі на 100 тисяч громадян припадає один хворий на сифіліс, в Україні — 182 (!). Згадані дві хвороби, їх епідемії — ознаки злидених суспільств. За даними Держкомстату, у 1998 році ми мали 28 794 села, у 12 673 з них — майже в половині — не народилося жодної дитини. Це гірше платних шибениць! Де, до речі, наш всевидючий Мінінформ, чи хто там його заміщає? Чому не закриє Держкомстат, що компрометує прогресивність “безальтернативного” курсу?

Підсумком нашої розмови мало б стати обґрунтування пропозицій, які внесла СПУ на своєму з'їзді. Нагадаю, це найбільший розділ програми-мінімум. Кажу це для тих, хто, ознайомившись з викладом цієї бесіди, захоче знайти нашу Програму, щоб поцікавитися, які ще засади відстоює СПУ. Це корисно знати б інтелігентам, щоб їх не дурили прикуплені коментатори. Знати активістам з аграрної профспілки, щоб їм не здавалось, що всі партії байдужі до проблем села. Усім читачам “Сільських вістей”, однієї з небагатьох правдивих газет України.

У зовсім загальному вигляді наші пропозиції зводяться до того, що на землі найефективнішими можуть бути сільгоспкооперативи та інші форми співволодіння землею, що уже наявні закони дають можливість розмежувати права співвласників і найманих працівників, котрі через своє ставлення до праці чи з інших обставин не можуть бути співвласниками. Ми відстоюємо запровадження індустриальних технологій, а без держави — це нездійсненне завдання. Тому зміна податкової, кредитної і цінової політики — обов'язок держави і влади. А якщо влада не збирається цього робити, то народ повинен змусити її це зробити. Завтра, після злочинств, що послідуватимуть за перетворенням землі на товар, гарантувати конституційність захисту інтересів селян і всього народу навряд чи хто візьметься.

Я, наприклад, не взявся б.

Замість висновку

Нарешті, останнє. Я не торкнувся й сотої частини проблем села, власне, проблем держави. Втратимо село — України не буде. Невже треба це комусь доводити?

Втрачається ж вона через нашу хорошу іще землю. У цьому парадокс. Бо владні “реформатори”, підтримані, між іншим, слухняним народом, готові пустити землю з молотка. І роблять усе для цього.

У цій бесіді я хотів довести, що приватизація землі, перетворення її на товар не дасть нічого корисного ні селянинові, ні керівникові господарства, ні міському жителю, ні суспільству, ні державі. Вигода тільки десятку олігархів та зарубіжним наставникам. Ви ж погляньте, МВФ уже не лише спрямовує внутрішню політику України (за 9 відсотків витрат бюджету — обіцяну позичку, яка вся піде на погашення боргів). Він просто нахабно лобіює приватні інтереси окремих комерсантів.

Жаль, ніколи читати це Президентіві. Йому здається, що поради залежного оточення і політичних перекинчиків — істина.

Ні. Істина — в землі.

8 червня 2000 р.

О.Мороз: Зраджувати землю — гріх некупний

*Виступ народного депутата України 13 червня 2000 р. на Дні
уряду
у Верховній Раді України*

ГОЛОВА. *

Шановні народні депутати! Ви бачите, що вам роздано три проекти постанов: перший той, про який доповідала Катерина Тимофіївна, другий 5384-1, внесений народними депутатами Олександром Морозом та Валентиною Семенюк, третій проект 5377-2, внесений від депутатської групи “Трудова Україна”, тут є один підпис, який не можна розібрати. Тому я надаю слово для обґрунтування другого варіанта проекту постанови Олександру Морозу. А потім — від “Трудової України”.

Будь ласка, Олександрє Олександровичу.

МОРОЗ О.О., член Комітету Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин (виборчий округ 92, Київська область). Шановні депутати, члени уряду та запрошені! Аналіз інформації та інших матеріалів, що стосуються обговорюваного питання, переконує, що Верховна Рада припустилася помилки сформулювавши таким чином тему Дня уряду.

Поєднання звіту про виконання Закону про пріоритетність соціального розвитку села з аналізом продовольчої безпеки держави дозволило авторам інформації не сказати конкретно ні про закон, ні про безпеку. Водночас у тому вбачається характерна ознака діяльності влади в Україні: неконкретність, намагання уникнути відповіді на точні запитання. Адже, взявши до рук Закон про пріоритетність соціального розвитку села, тепер, через десять років, слід було б сказати так: ми правильно визначили ключову

* І.С.Плющ

ланку розвитку держави — соціальний розвиток села. Лише завдяки йому можна сподіватися на економічну незалежність держави, “відродження селянства як господаря землі, носія моралі та національної культури” (Цитата із закону).

Тому варто було порівняти наміри з реальними результатами, назвати причини успіхів і невдач. Проте цього немає. Натомість знову співаються панегірики т. зв. безальтернативному курсу.

Звертаюся до авторів інформації. Ви ж ставите у двозначне становище главу держави. У своїй доповіді “Шляхом радикальних економічних реформ” та у посланні, яке недавно прозвучало в сесійному залі, він мало що говорив про АПК, тим більше про соціальну сферу села. Навіщо ж нав’язувати йому свої міркування? І чи свої вони? А потім, чим же хвалитися? Ви ж правильно пишете, що обсяги валового виробництва сільськогосподарської продукції за десятиріччя зменшилися вдвічі і що сталося це через двадцятикратне падіння обсягів капіталовкладень у сільське господарство.

А що було тому причиною? Читаємо статтю 1 закону. “Пріоритетність... забезпечується шляхом здійснення таких... заходів: — повного ресурсного забезпечення капітальних вкладень для соціально-економічного розвитку села та агропромислового комплексу”. Це абзац п’ятий статті. І поруч припис про те, що дію абзацу п’ятого статті 1 зупинено декретом* у січні 1993 року. А всього із 25 статей закону протягом 1992-1993 років декретами зупинено 12.

* Коли Л.Кучма був прем’єром, Верховна Рада прийняла постанову про право КМ видавати декрети, що мають силу законів. Нібито для прискорення потрібних Україні перемін. Рішення безглузде, шкода нанесена колосальна. Зі мною проти цього рішення голосувало всього близько дюжини депутатів.

Ще кілька місяців тому автори декрету не знали, що будувати в Україні, не мали програми дій, але точно знали — підтримувати, захищати село не треба. Так вироблялася політика щодо села. І саме її дії треба аналізувати, бо вона повністю суперечить суті закону.

Так трапилося, що до кінця 1994 року проголошені декретом ідеї не реалізовувалися. У 1995 році ще збереглися залишки попередньої системи господарювання. “Це дало можливість, — пишуть автори

інформації, — до 1996 року забезпечувати рентабельне виробництво сільськогосподарської продукції, відповідний рівень доходів сільського населення та обсяги капіталовкладень у соціальну і виробничу сфери.

Разом з тим, — продовжують автори, — негативні чинники середини 90-х років... спричинили...” Скажемо коротше — обвал. Так називайте ж ті чинники. Це — згубна економічна політика, особливо аграрна. У тому, що закон був необхідний, сумнівів немає... Якщо б його виконували десять років, село б розцвіло. У вас на руках є додатки до інформації, погляньте.

За даними Держкомстату, у 1990 році в Україні було менше 8 процентів газифікованих сіл, а тепер — більше 30. За дев'ять років введено близько 50 тисяч кілометрів газових мереж, але в 1994 році їх було введено втричі більше, ніж у минулому році. Тобто, видно спад навіть за цим показником. Повний обвал розпочинається з 1996 року по всіх соціальних об'єктах — школах, лікарнях, дошкільних закладах, водопроводах і так далі.

Паралельно з цим розцвітає бартер, корупція, цінові ножиці додушують господарство, зупиняється виплата зарплати і пенсій. В інформації є цікаві дані з цього приводу.

Про співвідношення індексів цін на сільськогосподарську і промислову продукцію, спожиту селом. Погляньте, до 1994 року включно різниці практично немає. Потім починаються такі ножиці, які досягли сьогодні шестикратного розміру. Оце і є характеристика злочинної для села політики.

Саме тому в альтернативному проекті постанови ми — Валентина Семенюк, Микола Пасека і я пропонуємо дати оцінку не уряду (ну що з піврічного уряду взяти), а політиці, але в той же час добре придивитися, куди веде уряд з проектом Земельного кодексу, розпорошенням господарств, розгортанням всеукраїнської трагедії навколо недолугого паювання землі та перетворення її на товар.

Авторам прожектів щодо перетворення нинішнього сільського господарства на конкурентне ринкове середовище при відкритій економіці варто було б прислухатися до того, що в кінці інформації говорила Катерина Ващук,* бо треба знати, що для такого перетворення потрібно інвестувати тільки в галузь виробництва більше 200 мільярдів гривень.

Порівняйте: 200 мільярдів і 0,6 мільярда в 1998 році, а в минулому році — нуль. Це дані статистичного звіту Держкомстату.

Звертаюся до реформаторів: якщо маєте хоч трохи глузду, зупиніться, ви ведете село до погибелі, а державу — до кінця. Вірніше, село якимось виживатиме як елемент колонії, але запам'ятайте, найефективніший власник землі (а їх буде з десяток на всю Україну) ніколи не вкладатиме інвестиції в землю, йому буде це не вигідно. Він братиме орендну плату за землю від своїх наймитів, які до вчорашнього дня були ще власниками цієї землі. Згідно з відомими неконституційними указами ця земля по суті безплатно перейде в руки нових власників так само, як це було з ваучерами...

* Голова Комітету з питань АПК, який підтримав проект Земельного кодексу (нова редакція). Сам кодекс в сесійній залі не голосувався. На його підтримку нібито зібрано більше 226 підписів у кабінеті тодішнього заступника Голови ВР С.Гавриша. Ніхто тих підписів не бачив, хоч Л.Кучма кодекс підписав нехайно.

ГОЛОВА. Завершуйте.

МОРОЗ О.О. У мене ще три хвилини.

Хіба не так робиться сьогодні з лізингом, який став способом викачування коштів із селян, способом подорожчання техніки? Це специфічна оренда майна власника або посередника. Інші держави, у тому числі Росія, продаючи техніку селянину, компенсують йому половину вартості, це по-державному. Треба, щоб наш уряд придивився до цього досвіду. А поки що є лізинг. Такий самий

механізм взаємин збережеться й тоді, коли земля стане не власністю селянина. Він розраховуватиметься за використання землі, яка ще вчора була його, як мінімум третиною врожаю, як це робиться у світі. Це чистий дохід нового ефективного власника. Навіщо йому вкладати інвестиції в землю? Це очевидні речі! Ми тільки-но пережили бум ОВДП.* Куди пішли капітали? На кредити виробництву? Ні. Туди, де надійніший і легший дохід. Те саме буде і з землею. Ще раз повторюю: ніхто із власників не буде інвестувати в землю.

Скільки можна просити урядовців, науковців — реформаторів: не закликайте до перетворення землі на товар, ви ж не шамани, ви спеціалісти. Доведіть розрахунками, що це треба робити, покажіть, що це вигідно селянину, державі, суспільству тощо. А потім уже пхайте Земельний кодекс. Земля не фабрика, її вже не повернеш ніколи.

Я звертаюся до більшості, зокрема до таких її корифеїв, як Довганчин, Сас, Зубов** та інших: ви що, вважаєте, що угодовство пройде безслідно? Не читаючи проекту Земельного кодексу...

* Облігації внутрішньої державної позики — фінансова “піраміда”, шахрайський, по-суті, захід, здійснений урядом.

** Перебіжчики в стан проурядової (пропрезидентської) більшості, представники на той час Селянської партії, що у парламент потрапила, вступивши в блок із соціалістами.

ГОЛОВА. Дякую. Оголошується перерва на 30 хвилин.

МОРОЗ О.О. Іване Степановичу! Тоді я після перерви...

МОРОЗ О.О. Шановні депутати, інші учасники засідання! Я скористаюся, звичайно, порадою Івана Степановича, прочитаю ще раз Положення про День уряду України у Верховній Раді України, яке не просто я підписав, а яке проголосувала Верховна Рада. Але я також сподіваюся, що й ви його дочитаєте до кінця і побачите, що там

написано, що Дні уряду транслюються повністю на радіо і по телебаченню, і будете виконувати цю постанову Верховної Ради (Оплески).

І, нарешті, я ніякої образи на Івана Степановича не маю. Я знаю, що він поважно ставиться до релігії, а у Євангелії написано: “Кто возвысит себя, тот унижен будет”. Причому прокоментую, не тими, кого принижують сьогодні, а тими, хто сьогодні несправедливо возвишає.

А тепер закінчу свій виступ. Зраджувати землю — гріх некупний. Я згоден разом з однопумцями вести відкриту дискусію з цього приводу з будь-якими реформаторами. Пропозицій для нормального розв’язання проблем села у нас достатньо. Давайте вийдемо у відкритий ефір, хоч, правда, відкритий ефір — це ще одна утопія в демократичній Україні. Ми не можемо робити такі кардинальні повороти по-зłodійськи, крадькома від народу, заганяючи його у безвихідь реформаторською блокадою.

Це я вже до більшості звертаюся, якої є тут рештки в залі, щоб ви потім не говорили, ніби вас не попереджали про це. А щоб тривога переймала і вас, я назву тільки одну цифру. У минулому році з 29 тисяч сіл в Україні в половині не народилося жодної дитини. Оце підсумок реформаторського курсу, оцінка виконання закону про пріоритетність розвитку села, оцінка усім нам, шановні керманічі держави.

Пропоную підтримати проект постанови, внесений групою депутатів — Семенюк, Пасекою і мною, або хоч поєднати його із тим, який пропонує комітет. Щоб не пропала та копійка для села, яка передбачена у проекті, внесеному комітетом.

Спасибі (Оплески).

*Уривок з доповіді XIV з'їзду
СПУ*

12.04.08

Маніпуляції із землею неприпустимі!

Товариші!

Ви маєте змогу проаналізувати проект Постанови з'їзду щодо земель сільськогосподарського призначення. В час, коли ризиковані маніпуляції із землею сучасної влади можуть привести до непоправних для країни наслідків, соціалісти не мають права промовчати, повинні запропонувати суспільству модель виходу із цієї ситуації.

У Програмі нашої партії викладено бачення щодо розвитку АПК, села і чітко висловлюється негативне ставлення до перетворення землі сільськогосподарського призначення в товар. Після прийняття Програми пройшло 8 років. Чи змінилася ситуація щодо землі у державі? Так, змінилася і дуже. Ми не аналізуємо зараз природу самих змін. Говоримо про їхні наслідки у сприйнятті людьми. Якщо 8 років тому ми в будь-якій аудиторії могли говорити про злочинність ідеї продажу землі, то така оцінка одностайно підтримувалась людьми, причому в будь-якому куточку України. Власне, спираючись на таку підтримку людей нам, соціалістам, вдалося не допустити розтягування найбільшого в світі багатства — української родючої землі.

Чи можна таку ж одностайність відчуту сьогодні? Ні. Але ж ми розуміємо, що суть злочинності при перетворенні землі сільгосппризначення в предмет купівлі-продажу залишається. Злочин залишається злочином. Як нам діяти, яку займати позицію? Догоджати тим, хто бажає продажу, бо так, бачте, хочуть виборці, чи шукати інших шляхів розв'язання цієї проблеми?

Хто ж хоче продажу української землі? Хочуть селяни, особливо старшого віку, доведені до такого бажання багатолітнім збиткуванням держави над ними. Чотирнадцять років тому горезвісні укази Л.Кучми про паювання земель, виділення їх в натурі і реформування сільгосппідприємств а також сфальсифікований у 2000 році Земельний Кодекс, проголосований нинішніми “національними патріотами” під умову призначення В.Ющенка прем'єром відкрили шлях до великих махінацій із землею. Далі все було справою техніки. На фоні занепаду господарств і низької продуктивності нових утворень на зразок приватно-орендних підприємств розповсюдилася практика мізерного

розрахунку за використання землі, яка належить більшості селян на праві спотвореної (можна так сказати) приватної власності. Ця власність в нинішніх умовах (та ще при правовій незахищеності селянина) не дає йому фактично ніякого достатку, хоч він чудово розуміє несправедливість свого становища. З іншого боку, і сучасний господарник, по правді кажучи, здебільше з таких земельних наділів не розкошує, бо держава ніяк не сприяє його ефективній роботі.

Отож власники земельних паїв готові їх продати. Є, звичайно, і бажаючі купити ці наділи. Але відразу виникає питання: за яку ціну? Не за справжню, звичайно, бо в умовах, коли пропозиція переважає попит, а селянину все-одно нікуди подітись, перехід власності відбудеться. Чи не краще було б у таких умовах обмежитися реалізацією права управління чи права оренди? Звичайно, краще, тим більше, що придбання землі за справжню ціну — це консервування капіталу. При гарантіях з боку держави на захист інвестицій в сільському господарстві ділові люди віддали б перевагу оренді, праву управління. Прикладів таких в Україні немало, досить сказати про унікальний досвід поєднання промислового і аграрного капіталу за прикладом комбінату ім.Ілліча (В.С.Бойко). Такі приклади могли б швидко множитися в умовах нинішньої світової кон'юнктури, коли використанням землі за призначенням займатись стає вигідно.

А хто хоче купити землю? Звісно, ті, хто таким способом хоче надійно вкласти свій капітал, особливо якщо він має сумнівне походження. Можна здогадуватися, що здебільше такі “інвестори” дбатимуть про вторинний ринок землі. Це сьогодні вони всіляко демонструють підтримку пікетуючих на Бориспільській трасі, біля дачі президента, щоб завтра із розпайованої землі мати солідний гешефт.

Та в першу чергу ринку української землі прагне світовий уряд. Український чорнозем — найбільше багатство у світі, яким можна хоч би частково зв'язати емісійний американський долар. І чи не на замовлення емісійників так поспішає сьогодні українська влада із продажем землі, забувши клятву В.Ющенко перед селянами напередодні президентських виборів?

Окремого коментаря заслуговує прагнення селян у приміській зоні пустити в оборот свої паї. Втягнуті (при потуранні влади та наскрізній корупції у чиновному середовищі) у спекулятивні махінації із землею,

вони не можуть утриматися від спокуси одержати великі суми за земельні наділи, які, зрозуміло, купуються не для вирощування хліба чи картоплі.

Необхідне створення юридичних гарантій для селян

Названі фактори доводиться враховувати, розуміючи водночас, що продаж землі так чи інакше обернеться бідною для України. Якраз тому наша постанова передбачає здійснення низки заходів, які захищають інтерес селянина, інтерес сільських громад, міського населення, зберігають землю в Україні. Ми ще раз підтверджуємо програмну тезу партії про шкідливість продажу землі, а для страхування інтересів щодо неї селян, громад і держави передбачаємо створення необхідних юридичних гарантій, розпочинаючи із Земельного кадастру, Земельного банку, визначення диференційованої ціни на землю та інших умов.

Реально оцінюючи ситуацію, бачимо, що підготовка юридичної бази вимагає немало часу. Його слід використати, щоб пояснити усім, кого хвилює це питання, важливість і необхідність реалізації наших пропозицій і злочинність намірів обійтися без них. У нас є з чим іти до людей, наша позиція чесна і переконлива.

В той же час владі варто було б зайнятися реалізацією хоч би однієї переваги, яку дає нашій державі українська земля. Йдеться про те, що в умовах глобального потепління та зростання чисельності населення землі загострилася продовольча проблема. ООН вважає доцільним втілити в життя програму боротьби з голодом. Чому б Україні не вибороти право на провідну участь нашої держави у цій програмі? Ми б мали гарантований збут своєї продукції, гарантії інвестування та організації ефективного господарювання на землі. Це куди благородніша і перспективніша справа, ніж намагання вскочити в НАТО. Важливо, однак, яка тут буде роль держави. Бо, враховуючи ситуацію в світі, українська земля все одно використовуватиметься за призначенням. Але ким? Пропоновані нами заходи дають відповідь на це питання, — Україною і нашими громадянами.

ПОСТАНОВА
XIV з'їзду Соціалістичної партії України

**Про позицію СПУ щодо земель сільськогосподарського
призначення**

XIV з'їзд СПУ відзначає, що послідовне, впродовж 17 років, відстоювання соціалістами заборони на продаж земель сільськогосподарського призначення було виправданим. Збережено від розтягування найбільше багатство людства — землю в руках селян, сільських та місцевих громад. На багатьох прикладах доведено, що ефективність використання земель визначається не власністю на неї, а формами господарювання. Що однією з форм залучення інвестицій в аграрний сектор економіки може бути передача на конкурентних умовах права управління орендованими сільгоспприємствами. Що вирішальною умовою розвитку аграрного виробництва є підтримка селян державою за прикладом країн ЄС.

З'їзд постановляє:

1. Підтвердити висновок про те, що перетворення землі сільськогосподарського призначення в товар, тим більше, без ніякої законодавчої бази — злочин проти українського народу та держави. На продажу землі наполягають ті, хто хоче таким способом капіталізувати нечесно нажиті багатства, хто догоджає світовому уряду в намірі зв'язати єдиною в світі реальною цінністю — українською землею — емісійний долар, особливо в період падіння його курсу, хто не враховує небезпечні наслідки зселення із землі селян. Продажу землі добивається і значна частина селян, доведених до зубожіння політикою держави і безперспективністю утримання земельного паю при мізерній винагороді за його використання господарюючими суб'єктами. Хочуть продати право на землю селяни в приміських зонах, де при потуранні та безпосередній участі влади земля перетворюється в тіньовий, спекулятивно дорогий товар, незаконно змінюється її призначення, вона використовується переважно під котеджну забудову та інші

потреби, які ніякого відношення до вирощування сільськогосподарської продукції не мають.

Ставлення до земельного питання з боку української влади свідчить про її непатріотичність та недалекоглядність. Не бачити роль українських земель при очевидних глобальних загрозах енергетичної, екологічної і, особливо, продовольчої кризи, відсторонюватись від вирішення світових загроз, озвучених ООН, котрим вирішальним чином можуть запобігти лише українські землі, віддати в чужі руки хоч би дві стратегічні переваги — виробництво продовольства чи біопалива — означає невідповідність існуючої державної влади стратегічним цілям, можливостям та потребам української держави.

Питання зводиться до простого: українські землі будуть використовуватися за призначенням, — така світова потреба. Але хто це робитиме, хто матиме віддачу — громадяни України, українська держава, чи чужі хазяї?

Соціалісти України бачать один вихід із такої ситуації — заміну влади і вважають своїм політичним завданням донести цю істину до свідомості усіх громадян.

2. Взяти до уваги, що Соціалістична партія тимчасово не має можливості безпосередньо в парламенті захищати земельні інтереси громадян і держави. Зважаючи на небезпеку авантюрного запровадження ринку землі, а також на те, що передумови для того створені актами попереднього президента, шахрайствами при прийнятті чинного Земельного кодексу і діями нинішньої влади, з'їзд звертається до Верховної Ради України з приводу потреби продовження мораторію на продаж землі та прискореного прийняття низки законів і здійснення організаційних заходів для запобігання обману людей, для збереження української землі.

Для цього треба передбачити:

а) прийняття всіх нормативних актів щодо Кадастру земель в Україні і практичного завершення передбачених ними дій;

б) виняткове право держави на викуп земельних часток у громадян та подібне право територіальних громад;

в) переважні права (після держави і територіальних громад) на земельні операції орендарів, що обробляють землю, гарантування захисту їхніх інвестицій при використанні землі;

г) всі земельні операції повинні здійснюватись на основі законів, без надання на це додаткових прав Кабінету Міністрів України чи будь-якому органу державної або представницької влади, здійснюватись через спеціальний державний орган — Земельний банк, прозоро, гласно, через аукціон;

д) рішення щодо оренди або інших операцій із землею комунальної власності (землі резерву та запасу), в т.ч. продажу або відведення під забудову повинні приймати виключно відповідні громади (через рішення сесій місцевих рад), а не голови адміністрацій будь-якого рівня;

є) законодавчо визнати незаконними будь-які обгородки із землею сільськогосподарського призначення, що відбулися раніше вступу в дію відповідних законів, в тому числі за рахунок міни, покриття боргів, заповітів та інших юридичних операцій, включаючи судові рішення;

ж) в рамках Земельного кадастру ввести територіальні коефіцієнти оцінки землі, в залежності від її відстані до великих міст, обласних і районних центрів, курортів, до морів і т.д. Враховуючи рівень цін в Європі, соціалісти вважають, що 1 гектар землі сільськогосподарського призначення в Україні не може мати меншу ціну, ніж 50 тисяч гривень (за нинішнім курсом);

з) передбачити резерв землі в кожній сільській раді для майбутнього розподілу серед сільських лікарів, вчителів, працівників культури і т.д., які будуть жити і працювати в сільській місцевості, забезпечити отримання державних актів на землекористування цією категорією населення;

і) частину територій, що прилягають до великих міст, негайно законодавчо перевести в статус спеціальних земель несільськогосподарського призначення. Висока ціна компенсації (не менше 2-5 млн. гривень/га) буде стримувати зміну статусу, тому це буде відбуватися лише там, де потреба в зміні статусу насправді обґрунтована;

к) встановити порядок, що розрахунки за операції з землею здійснюються тільки в безготівковому вигляді зі сплатою встановленого законом спеціального податку, котрий пропорційно використовується на потреби місцевої громади та на відновлення родючості земель;

л) враховуючи реальні цінові рамки на землю, в Кабінеті Міністрів України розробити та втілити в життя новий порядок розрахунку за оренду землі, структури цін на сільськогосподарську продукцію, а також умови підтримки сільгоспвиробника державою;

м) на законодавчому рівні чітко розмежувати землі державної та комунальної власності, де землі резерву та землі запасу віднести до земель комунальної власності, розповсюдивши юрисдикцію територіальної громади на всю територію її функціонування, включаючи землі поза межами населених пунктів;

н) передбачити кримінальну відповідальність за придбання сільськогосподарських земель у власність іноземними громадянами через підставних осіб — громадян України;

о) унеможливити спекуляцію землями сільськогосподарського призначення на вторинному ринку шляхом заборони на 10-15 років відповідних операцій.

3. Партійним комітетам і організаціям забезпечити роз'яснення громадянам позиції соціалістів України щодо земель сільськогосподарського призначення. Звернути увагу на те, що лише при законодавчому забезпеченні вищевикладених пропозицій можна захистити власників земельних паїв, орендарів, всіх громадян України та інтереси держави.

**Голова СПУ,
перший секретар Політради СПУ О.МОРОЗ**

Руки геть від української землі!

Рішення РНБО та ініціатива Кабінету Міністрів щодо термінового припинення мораторію на продаж землі сільськогосподарського

призначення — це заготовлений цвях у домовину української державності. Це кінець надій на добробут громадян України.

Не розуміти значення цього кроку можуть лише пройдисвіти або запроданці. Хоч владці розуміють, що творять.

Соціалісти України закликають усіх громадян виступити з протестом проти такої сваволі. Не вдаючись до безлічі аргументів щодо злочинності продажу землі, звертаємо увагу на те, що РНБО і Кабінет Міністрів в даному випадку діють під диктовку світових фінансових кіл. Вони використовують факт повної відсутності законів, які б могли регулювати найскладніший у юридичному відношенні процес. Відбувається шахрайство, подібне відбиранню у народу прав на державну власність через ваучери. Йдеться про обман і тієї невеликої частини селян, які б хотіли продати свої наділи.

Не випадково також вибраний момент світової кризи, повної політичної, економічної та соціальної руїни в нашій державі. Це навіть не продаж, це — віддача найбільшого у світі багатства в руки західних фінансових тузів. З політичної точки зору, це зрада українського народу, української держави.

Протягом багатьох років соціалісти заявляли: “Поки ми будемо в парламенті — українська земля не продаватиметься!”. Тепер зрозуміло, що разом з реформуванням системи влади земельне питання було причиною витіснення соціалістів із законодавчого органу. Злодій не хоче, щоб його хтось піймав за руку.

Але зробити це може весь український народ!

Від Соціалістичної партії
України **Олександр МОРОЗ**

07.11.08

**Коментар до публікації в СП про землю
від 18.12.08***

Відкритий лист відомих, заслужених людей, видатних організаторів землеробства байдужими залишить хіба що тих, у кого хата зовсім скраю, а основне обійстя вже за кордоном.

На підтримку їхніх висновків, але й полемізуючи з окремими тезами, зокрема про недосконалість норм Конституції — нібито причини можливого спекулювання землею, приведу фактично всі норми Основного закону стосовно цієї теми.

Так от, стаття 13 Конституції в своїй першій і другій частині звучить так: “Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об’єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією.

Кожний громадянин має право користуватися природними об’єктами власності народу відповідно до закону”.

Статтю 14 Конституції варто привести повністю:

“Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави.

Право власності на землю гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону”.

Стаття 41 Конституції третьою частиною передбачає:

“Громадяни для задоволення своїх потреб можуть користуватися об’єктами державної та комунальної власності відповідно до закону”.

* див. додаток. Бажано спочатку прочитати матеріал восьми авторів

Стаття 92 Конституції приписує:

“Виключно законами України визначається:

...7) правовий режим власності;”

Більше нічого стосовно землі та права на неї в Конституції немає. Зверніть увагу на кілька моментів. Земля як об’єкт права власності українського народу прирівнюється до повітря, води та інших

природних ресурсів, а всіма ними кожен має право користуватися відповідно до закону.

Земля є різна за призначенням і своїм статусом як, наприклад, земля –територія, земля — основний засіб виробництва, земля — присадибна ділянка, земля — комунальна власність тощо. Тому не випадково кожного разу Конституція твердить: діяти виключно за законом. А ще підкреслює значення користування землею саме як загальнонародною власністю. Розширювально трактувати Конституцію, як це відносно ст.14 роблять авторитетні автори відкритого листа не можна. Ніякої гарантії на володіння земельною рентою ця стаття не дає, власність може бути повною — щодо присадибних ділянок і обмеженою володінням і користуванням — щодо товарної землі. А ці особливості повинні регулюватися законами.

Це ключове положення для розуміння проблеми земельних відносин. Бо власність реалізується через три складові відносин: володіння, користування і розпорядження. Переваги володіння і користування в цілому відрегульовані законодавством. Вони — переваги — зрозумілі для тих, хто має стосунок до землі. Право володіння і користування по суті ніким і нічим не обмежуються, бо його можна прирівняти до права на життя. Володіння і користування землею і забезпечує життя як таке, а право розпорядження якраз посягає на права виняткової більшості людей, себто на основоположне (за Конституцією) право народу. Це право усіх, як право дихати, пити воду, милуватися лісом... Це право, надане усім природою (хто вважає — Богом, що, за значенням, одне і те ж).

Повертаємось ще раз до конституційних норм. Де там передбачено право регулювати земельні відносини президентськими указами? Та в повноваженнях глави держави і натяку на таке право немає! Отже всі укази з цього приводу *незаконні*, себто злочинні. Їх виконувати ніхто немає права, а хто віддає такого змісту розпорядження чи виконує їх, відповідно до ст.60 Конституції повинен нести юридичну відповідальність. Багато разів на зустрічах із громадянами я говорив: “Розпаювати і приватизувати землю можна і на основі указів. В тюрму сісти за такі дії можна на підставі закону”.

У 1992 році був прийнятий Земельний кодекс, який повністю відповідав нормам Конституції (і попередньої, і прийнятої у 1996 році).

Свідчу про це як один з його співавторів. Земельний кодекс в редакції 2000-го року в парламенті не голосувався. Він введений в дію шахрайським способом, освячений підписом Л.Кучми. В цьому кодексі право перетворення землі сільськогосподарського призначення в товар передбачається, але сам Л.Кучма, розуміючи катастрофічні наслідки цього процесу, підтримав мораторій на його здійснення, мораторій діє дотепер.

Настав час підняти вихідні матеріали щодо згаданого шахрайства, щоб побачити його призвідників, бо серед них ми зустрінемо немало нинішніх депутатів і вчених, котрі їх наставляли, а нині вони проливають крокодилячі сльози за землею, лементуючи щоразу — “Село гине!”.

Автори відкритого листа цитують вчених під керівництвом П.Саблука, які пишуть правду про розвал АПК, про рукотворний розвал. Може зустрінемо поміж них і тих, хто ще зовсім недавно (і П.Саблук теж) претендував на державну премію ім.Т.Шевченка за... реформи в АПК. Комітет по преміях бажаного їм рішення не прийняв, з приводу чого я напівжартома шкодував: “Хай би нагородили. Згодом би хоч знали, кого за землю треба карати”.

8 червня 2000 року в газеті “Сільські вісті” і 15 червня в газеті “Товариш” вийшла моя стаття “Слово про землю”. Вона багато в чому перегукується з теперішнім відкритим листом знаменитих аграрників. Отже, я був правий. Але ж втрачено скільки років! Вже п’ятнадцятий рік Україну гвалтують доморощені керманічі, прислужники світового уряду, щоб відібрати у нас найбільше наше (і світове!) багатство — землю.

Ви, хто читаєте ці рядки, невже не бачите цієї біди? Чому ж мовчите, чому вірите брехням про вільний ринок щодо землі? Хіба не розумієте, чому шельмують соціалістів, вішають їм брехливі ярлики? Тому, що ми проти задуманої афери. Тому, що ми за передачу влади людям, туди, де вони живуть — до землі.

Тоді, 8 років тому я пропонував будь-кому з ініціаторів ринку землі піти зі мною на дискусію в прямому телеєфірі. Ніхто не ризикнув. Злодій чи “наводчик” у відкриту дискусію не піде, навіть обтяжений міністерським статусом чи академічним званням. Бо для такої дискусії крім статусу треба мати ще хоч трохи совісті.

Паювання землі з виділенням наділів у натурі — свідомий злочин, який здійснювався для остаточної руйнації попереднього суспільного ладу. Руйнували лад, а зруйнували все, вчергове обдуривши селянина і весь народ. Відверто визнаємо — він не дуже і противився, здогадуючись про суть афери. В різних місцях на Україні перед тисячами селян я говорив відверто: “Землю розпаювали не для того, щоб дати її вам, а для того щоб відібрати у вас. Зроблено так, як народна притча пояснює: відрізали у чоловіка його достоїнство і в руки дали, — на! тепер володій! Так із землею влада щодо вас вчинила”.

Що ж робити далі? Місяць тому ми зробили соціологічні заміри у семи центральних областях. Опитували і міське, і сільське населення. Виявилось, що більше 80% усіх опитаних проти продажу землі сільськогосподарського призначення. Згодних продавати (майже 30%) у Київській області. Чому? Відповідь проста — тут найбільше поширена спекуляція землею, враховуючи величезну приміську зону і політичний проБЮТівський склад місцевої влади. Тут найскоріше відбувається міграція сільського населення до міста. Мігрують разом з правом успадкування і державні акти на землю. З ними міські жителі розстаються безболісно, за великі чи менші гроші, але без жалю, бо знають, що землеробством вони займатися не будуть. Спотворюється тим самим гучно рекламоване владою правило “Земля повинна належати тим, хто на ній працює!”. Ні, якраз навпаки — тим, хто на ній не працював і *ніколи* працювати не буде, привласнюючи назавжди всенародне право на земельну ренту.

Пройде кілька років і майже всі земельні документи опиняться у міських жителів, тоді ситуація набуватиме незворотного характеру.

Є два варіанти, щоб зарадити катастрофі. Перший, викупити державою державні акти за ціною, встановленою нею ж на основі кадастрових оцінок. Другий, визнати незаконними (а вони такими і є!) всі дії з паюванням землі в натурі і відновити право власності на землю Українського народу. Нехай відповідно до Конституції це право від імені народу здійснює держава, надаючи землю в оренду, в т.ч. в довгострокову, на 49 років, з правом успадкування, з гарантіями щодо захисту інвестицій і т.інш. Але для володіння і користування у формі оренди, а не для розпорядження, себто, не для продажу.

Хтось скаже: жорстоко стосовно людей, несправедливо. Ні, в тому якраз справедливість і полягає. Адже ті, хто свої акти передав дітям у місто, право на землю і досі підтверджував двома мішками посліду за пай, одержаних з рук місцевого хазяїна (хоч серед них більшість добросовісних людей) чи чужого інвестора. Держава такі умови створює і для них, умивши руки від відповідальності за землю і за сільське населення взагалі. А у міських власників державних актів взагалі претензій бути не може, їх просто використали пройдисвіти при владі, як спосіб шахрайства. Власники актів самі бачать: несправедливо, що за акт у К.Святошинському чи Бориспільському районі він одержує, умовно, мільйон доларів, а за площу утворює більшу на Кіровоградщині його сусід має перспективу одержати дірку з бублика. В різниці і прихований механізм ренти — загальнонародного надбання, яке не можна привласнювати нікому.

А ті, хто вже продав актив, як їм бути? Отак і бути. Нехай вважають, що їм гроші подарували. Це благодійництво, адже права купувати акти у грошовитих людей не було. Вони діяли за межами закону, ризикували. Ризик-то невеликий, вони вже перекрили його доходом. Або перекриють пізніше. Можна розглядати і варіант, коли держава компенсує їхні витрати (за ціною на основі кадастрової оцінки, держава не може займатись спекуляцією).

Чи втрачають щось основні власники земельних і майнових паїв на селі? Ні, за ними залишається право пропорційної винагороди за прибуток від оренди.

Те, що я пропоную, створить деяке напруження серед людей. Але воно незрівнянно менше від того, що провокується несправедливістю сьогодні і що закладає підвалини невідворотного лиха — втрати землі і народом, і державою. Це не порожні слова.

Мої пропозиції ґрунтуються і на згаданих соціологічних замірах. Вони підтверджують, що громадяни, котрі готові голосувати за соціалістів, майже всі (95%) проти приватизації землі сільськогосподарського призначення. Землі, яка дає товарну продукцію. До неї, зрозуміло, не відносяться присадибні ділянки, земля під підприємствами, територія населених пунктів тощо.

Допоки не пізно, потрібно здійснити суспільний поворот до справедливості. На це потрібна політична воля представників влади і

підтримка всього населення, більшості громадян. Бо варто поставити їм чесно запитання: ви хочете, щоб невелика частина людей тимчасово збагатилася, продавши наділи, ще менша частина збагатилася неміряно, а ви назавжди втратите навіть надію щось мати із найбільшого у світі багатства — української землі? Що вони скажуть? Ні! Не хочемо!

Цією волею треба керуватись. І тоді держава буде чогось варта. А влада, ініціативні люди знайдуть найкращі варіанти як сформулювати умови оренди, передачі її права у потрібних випадках. Як організувати сільськогосподарську кооперацію, забезпечити впровадження світового досвіду підтримки і захисту АПК. Як, зважаючи на переваги України, відстоювати їх через ООН, допомагаючи голодуючим у всьому світі.

Але перед тим держава має стати державою. З українською по суті владою.

Голова Соціалістичної
партії України **Олександр МОРОЗ**

13.01.09

Додаток

1

Газета “Селянська правда” від І. Бокого 18 грудня 2008 р.

“А ЗЕМЛЯ НЕ БУДЕ ПРОДАВАТИСЯ НАЗАВЖДИ”

Так сказав Господь Мойсеєві

Відвернути розграбування землі, врятувати Україну, бо власність на землю і торгівля нею зробить із селянина раба — так вважають у зверненні до Президента України В. А. Ющенка, колишніх президентів Л. М. Кравчука і Л. Д. Кучми, депутатів Верховної Ради, обласних, районних і сільських рад України люди, які є совістю українського села, творцями його могутності і духу, хранителями колиски української нації.

МИ — ВІДПОВІДАЛЬНІ ПЕРЕД БОГОМ, СОВІСТЮ І ВСІМА ПОКОЛІННЯМИ, ПЕРЕД УКРАЇНОЮ

Із усіх аграрних реформ, які наш народ пережив упродовж останніх півтора століть, найганебнішою виявилася так звана земельна

реформа, затіяна керівництвом незалежної України. В її основу було покладено ідею приватизації землі, яка відняла у хліборобів право на землю, — ресурс виробництва, а державу і народ (місцеві громади) — позбавила права володіння земельною рентою, яка як продукт колективної праці повинна піти на розвиток соціально-виробничої інфраструктури місцевих громад та на інші суспільні (державні) потреби, а не на індивідуальне збагачення.

Тому, вболіваючи за утвердження соціальної справедливості в суспільстві і за економічні інтереси держави, усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попереднім, нинішнім та прийдешнім поколіннями, перед матір'ю Україною, від себе особисто і від імені економічно розсудливої громадськості ми змушені звернутися згідно зі ст. 40 Конституції України до найвищих органів влади в Україні з вимогою: сказати народу України правду про допущені помилки і призупинити необачно обраний 1992 року курс на приватизацію землі, скасувати приватну власність на землю як найстрашніше зло після кріпацтва. Немає сумніву, що земельний переворот в Україні здійснили з допомогою іноземних радників (щоб вічно обкрадати наш народ і державу) безвідповідальні посадовці, псевдовчені, ігноруючи усе найкраще, що було досягнуто історичним досвідом, теорією і практикою земельних відносин у світі та досвідом сільськогосподарських підприємств України.

Знехтувано всесвітньо відомі положення “Декрету про землю” (1917 р.) і “Основного закону про соціалізацію землі” (1918 р.), згідно з якими приватна власність на землю в державі скасовується назавжди і переводиться у народне надбання, чим забезпечується раціональна і соціально справедлива система землекористування, оскільки безпосередньо землероби стають повноправними господарями на своїй землі, а доход від неї, обумовлений природними властивостями і рівнем розвитку місцевої інфраструктури (земельна рента), належить усім трудящим і використовується на загальнолюдські потреби. А саме ця система земельних відносин виявилася і, очевидно, навіки залишиться найкращою з усіх, що виробило людство, бо основним принципом її є соціальна

справедливість. Тому нам приватну власність на землю треба скасувати і позбутися успадкованого зла. Неприпустимо законом чи

будь-яким іншим способом нав'язувати це зло нинішньому і тим паче — майбутнім поколінням.

25 видатних учених США із 14 університетів і 5 провідних спеціалістів департаменту сільського господарства США вчасно (листопад 1991 р.) звернулися з відкритим листом до Президента СРСР М. Горбачова, в якому застерігали від необачних поворотів у землекористуванні. “Є побоювання, — писали вони, — що ви можете піти нашим шляхом (узаконити приватну власність на землю. — Автори), дозволивши приватному сектору привласнювати більшу частину земельної ренти... Важливо зберегти суспільну власність на землю, щоб земельна рента була джерелом державних доходів...”. Немає сумнівів у чесності, професіоналізмі і бажанні добра нашому народу авторів цього листа (серед них три лауреати Нобелівської премії в галузі економіки), бо вони на власному досвіді переконалися і краще за нас знали, що таке приватна власність взагалі і приватна власність на землю зокрема. Тому й радили залишити земельну власність такою, якою вона була в СРСР.

ВІД ІДЕЇ-ПОКРУЧА ДО УЗАКОНЕННЯ ГРАБЕЖУ ЗЕМЛІ

Псевдовчені та деякі політики перекрутили суть системи землекористування, чинної в нас до 1992 року — начебто держава була землевласником-монополістом, через що, мовляв, і виникла проблема “роздержавлення” і “приватизації” землі. Насправді ж та земля, яка державою на основі Акта навічно закріплювалася за колгоспами, радгоспами, фабриками, заводами, шахтами і окремими громадянами (присадибні ділянки, дачі, городи, гаражі тощо), була їхньою законною власністю, яку вони одержали від держави безкоштовно, але без права продажу і застави, та з умовою вилучення земельної ренти в бюджет. Що ж до держави, то вона володіла лише монополією на землю-капітал і доходом від неї — земельною рентою, яка поверталася селу на соціальний розвиток місцевих громад та на потреби збереження і підвищення родючості землі.

Під час підготовки законів про землю навмисно вилучено із законодавчих актів незалежної України про приватизацію землі питання про земельну ренту. Йдеться, передовсім, про дещо суперечливу статтю 13 Конституції України, яка заперечує право приватної власності на землю, а тому за змістом відповідає

знаменитому “Основному закону про соціалізацію землі” (1918 р.) з тією лише різницею, що в ній немає тези про земельну ренту: “Лишки доходу від кращих ділянок спрямовуються в розпорядження місцевих органів влади”. Якби ця теза увійшла до статті 13, то не було б ні ст. 14, ні інших документів, які “узаконюють” приватну власність на землю.

Поняття “приватна власність” зводиться до визнання за кожною фізичною чи юридичною особою права на виключне володіння тим, що вона створила своєю працею або одержала внаслідок чесних відносин без обману і примусу. Однак це не стосується землі, бо земля — унікальний продукт Природи, до того ж — обмежений за своєю наявністю, належить усім людям, які її населяють, і належить не так нинішньому поколінню, як поколінням прийдешнім. Жодного справедливого способу “привласнення” землі немає. Споконвіку її загарбували через насильство, обман або ухвалення грабіжницьких законів, що сьогодні і має місце в Україні.

Нав’язування громадськості псевдовченими і керівниками-авантюристами надуманої і практично нездійсненої ідеї-покруча, яку привезли іноземні радники, — злочинне. “Землю — у приватну власність тим, хто її обробляє”, — ідея примарна, бо приватизація землі, навпаки, віднімає (!) землю якраз у тих, хто її обробляє. Навіть більше, з економічної точки зору земельна власність не має відношення до самого процесу виробництва, а приватна власність на землю лише на шкоду виробництву. Для прикладу: в сільськогосподарських підприємствах України сьогодні працює трохи більш як шістьсот тисяч чоловік, тоді як власників земельних паїв, які “привласнили” майже половину території України, — понад 6 мільйонів! Це початок біди. Біда настане через 2–3 роки, коли право власності на земельні паї (право на ренту) через спадщину, обмін дістанеться майже 3 млн. чоловік, які живуть у великих містах і райцентрах, і їм селяни (вже не батьки) повинні будуть платити довічну “данину”. За що? І це за найкращих умов, а за найгірших — земля опиниться зовсім у чужих руках і саме цим чужинцям платитиме український хлібороб. Он як!

Під час укладання законодавчих актів про землю допущено правове невігластво. Якщо відповідно до ст. 13 Конституції України кожен громадянин має право користуватися природними об’єктами права власності народу відповідно до закону, а власність не повинна

використовуватися на шкоду людині і суспільству, то відповідно до ст. 14 держава гарантує право власності на землю громадянам, юридичним особам та державним суб'єктам, а отже, гарантує і право на “привласнення” доходу від землі — земельної ренти, що явно не на користь, а на шкоду і людям, і суспільству. Цим самим порушується принцип соціальної справедливості — положення ст. 24 Конституції України.

Законодавці, які готували закони про землю, приховали від громадськості правду про грабіжницьку суть приватної власності на землю. Суть грабування — у привласненні земельної ренти, яка створюється не власною працею товаровиробника, а суспільною працею. Тому, привласнюючи ренту, приватний землевласник обкрадає, передовсім, справжнього робітника, суспільство і державу в особі місцевої громади. Приватизація землі таким чином й породжує соціальну нерівність між людьми — зло, від якого уже багато століть потерпають народи країн, де є приватна власність на землю. То навіщо ж це зло нав'язувати сьогодні нашому народові, його майбутнім поколінням, якщо до 1992 року держава не мала проблем, пов'язаних із використанням землі?

Цинічним є твердження деяких посадовців і політиків про те, що земля від села чи міста нікуди не дінеться, якщо її продати, зате виручені кошти підуть для добра народу. Оскільки ж рента (ціна землі) має тенденцію до безперервного зростання, то, продавши землю, держава і місцеві громади назавжди втрачають право не тільки на землю, а й на доход від неї, який весь час зростатиме.

Сподівання, що інвестор-капіталіст, викупивши земельні паї у селян, стане ефективним землевласником і вкладатиме кошти у виробництво, марні, бо він добре знає, що сільське господарство — ризикована галузь. Та й сам факт купівлі землі є для нього, по суті, фінансовою інвестицією заради привласнення дармового доходу — земельної ренти, права на перепродаж землі або здачі її в оренду.

Що ж до купівлі землі фермером для розширення виробництва й утвердження своєї самостійності, то така постановка питання взагалі недоречна, бо купівля землі з економічної точки зору — непотрібна витрата і для товаровиробника, і для суспільства. Землі слід надавати у постійне користування фермерам, колективам і державним

сільгосппідприємствам, які її обробляють, безплатно з метою вилучення земельної ренти в бюджет.

БАГАТСТВО, ЯКЕ ЙШЛО НАЗУСТРІЧ РИНКУ

Щоб розібратися, чому керівництво держави вирішило реформувати сільське господарство шляхом земельної і аграрної реформ, треба подивитися, якою тоді була база, які її вади і переваги, як потрібно було вивести АПК на ринкові умови господарювання.

На 1 січня 1992 р. у державі було 12421 господарство — колгоспи і радгоспи, які мали в середньому по 3100 га сільгоспугідь, переданих їм державою у довічне користування і збереження. На цій землі працювало 4 млн. 881 тис. чоловік, або по 400 чол. в середньому у господарстві, із них майже

2 млн. механізаторів широкого профілю. Загалом у господарствах було задіяно представників 65 різних професій. На кожне господарство припадало майже 40 тракторів, 10 зернових та 12 спеціальних комбайнів, 27 різних автомобілів. У господарствах було по 1700 голів великої рогатої худоби (зокрема, 500 корів), 1130 свиней, 577 овець, 56 коней, 10 тис. голів птиці та 80 вуликів бджіл. Основних виробничих фондів на одне господарство припадало в середньому по 7,2 млн. крб., а загалом на сільгосппідприємства — 86,9 млрд. крб. Крім цього в колгоспах і радгоспах було 16 млрд. крб. фондів соцкультпобуту або по 1,3 млн. крб. припадало на господарство. 1991 року в колгоспи і радгоспи було вкладено 11,2 млрд. крб. капітальних вкладень або майже по 1 млн. крб. на кожне господарство.

Протягом 1986–1990 років у сільгосппідприємства вкладено 49,1 млрд. крб. 1991 року колгоспи і радгоспи дали прибутку 12,2 млрд. крб. або по 1 млн. крб. випадало на господарство. Збиткових виявилось лише 52 господарства. Заробітна основна плата дорівнювала 232 крб., а з преміальними — 361 крб. (по народному господарству України у 1991 р. — 244 крб.). Рентабельність реалізації сільгосппродукції — 42,6 відсотка. Цих показників було досягнуто завдяки високій культурі землеробства, здобуткам науки та передового досвіду, кваліфікації кадрів усіх рівнів, організації виробництва і турботі про жителів села, про їхній побут, умови життя, охорону здоров'я, освіту тощо.

Переведення тваринництва в 1980–1991 рр. на індустріальні, інноваційні технології виробництва, підвищення кваліфікації кадрів зумовили прибуток галузі, що становив понад 5 млрд. крб., а рентабельність виробництва тваринницької продукції зросла до 22,7%.

В Україні було побудовано і працювали за новими технологіями 8100 спеціалізованих господарств, зокрема 1018 — з відгодівлі ВРХ, 718 — свиней, 330 — спеціалізувалося на виробництві молока, 761 — м'яса птиці, 349 — вовни та 472 господарства — на вирощуванні племінних тварин для комплексів з виробництва молока. Племінні підприємства були в кожному районі, вони повністю забезпечували господарства племінною худобою.

Ще був дуже важливий показник для села. Впродовж 1985–1991 років у селах було організовано 3500 підсобних цехів, відділів і сільськогосподарських підрозділів заводів і фабрик, інших промислових підприємств, які разом з керівниками сільгоспідприємств ефективно використовували вільну робочу силу на селі.

У 1988–1991 рр. майже в усіх областях було створено нові формування, які йшли назустріч ринку. Це 38 агрокомбінатів зі своїми банками, 29 агрооб'єднань в окремих районах з банками, 66 агрофірм, 45 — науково-виробничих об'єднань. Ці нові формування вже 1990 року дали 1,5 млрд. крб.. прибутку державі.

1990 року 5251 колгосп і радгосп працювали на принципах внутрішньогосподарського розрахунку, а в 2176 господарствах усі підрозділи працювали на оренді.

На початок 1992 року на АПК України припадала третина всіх основних виробничих фондів народного господарства, тут працювало 29 відсотків людей, які виробляли 40 відсотків усієї валової продукції.

Україна на початок 1992 року серед держав Європи посідала чільні місця з виробництва сільгосппродукції на душу населення: з вирощування цукрових буряків, насіння соняшнику і картоплі — перше, зерна — друге, овочів — третє, з виробництва молока — друге, яєць — перше, м'яса — третє. За поголів'ям у тваринництві: ВРХ — перше (у т.ч. корів — перше), свиней — третє, птиці — перше, овець — дев'яте.

Отакій АПК мали ми перед початком реформ.

ЯК ІЗ ДУРНОЇ ГОЛОВИ ПОКОТИЛИ СЕЛО ВНИЗ

Аналіз показує, що всіх цих показників господарства АПК домоглися за умов, коли матеріально-технічне, соціально-побутове забезпечення села, заробітна плата були, у порівнянні з відповідними показниками США і низки держав Європи, у два–три рази нижчими.

Тому Рада Міністрів УРСР 8 травня 1990 р. на своєму засіданні розглянула наслідки виконання рішень по АПК за 1980–1990 рр. і прийняла Програму розвитку АПК на 1990–2005 рр. Цією програмою передбачалося значне зростання виробництва сільгосппродукції, зниження її собівартості на основі подальшого підвищення культури землеробства, впровадження інноваційних технологій виробництва.

Програмою передбачалося вивести із польових сівозмін 10 млн. га ріллі, яка піддається ерозії, і передати 2 млн. га її під посадку лісу, а 8 млн. га — під культурні пасовища. Щоправда, нове керівництво незалежної держави не стало виконувати цю програму, а всі 10 млн. га — розпаювали, не думаючи, хто подбає про долю цієї землі.

Влада незалежної України почала розбудову АПК у протилежному напрямку — від колективних форм організації праці в сільгоспідприємствах до фермерських господарств як основи подальшого господарювання на основі приватної власності на землю.

Таку політику активно провадили президент Кравчук та прем'єр-міністр Кучма. Без будь-якої програми, розрахунків, перспективи та показників кінцевих результатів — з дурної, вибачте, голови почалася реформа, яка, здебільшого, була спрямована лише на дискредитацію колгоспів і радгоспів. Це швидко обернулося бідною для всіх господарств і населення України.

Так, протягом 1992-1994 років (станом на 1.01.1995 р.) виробництво валової продукції сільського господарства в колгоспах і радгоспах зменшилось на 48, а виробництво продукції тваринництва — на 50 відсотків.

Поголів'я ВРХ зменшилося на 7,3 млн. голів (у т.ч. корів — на 1,5 млн. голів), свиней — на 6,9 млн., овець — на 4,7 млн., птиці — на 79 млн., коней — 517 тис. голів і бджолосімей — 435 тисяч.

Зарплата в сільгоспідприємствах зменшилась у 9 разів, продуктивність праці — в 2 рази, втратили роботу в селах 1 млн. чоловік.

Для довідки. За даними Держкомстату на 01.01.1945 р. після звільнення України від німецьких загарбників у селах залишилося: ВРХ — 2,7 млн. голів (у т.ч. 1,6 млн. корів), свиней — 6 млн. 297 тис. голів, овець — 3,9 млн. голів).

Такі “показники” у знищенні сільськогосподарського виробництва за перші три роки реформ повинні були вас, керівники держави, змусити негайно розробити програму порятунку галузі, селян і сіл. Проте цього не сталося. Ваші команди за підказками консультативно-дорадчої ради (була створена в червні 1991 р. з іноземних радників) активно продовжували знищення АПК. А згодом — села і селян.

1999 року валова продукція колгоспів і радгоспів зменшилася проти 1990 року на 73 відсотки, зокрема продукція тваринництва — на 79, а збитки лише 1996 року склали 1,4 млрд. грн., 1997 — 3,4 млрд. грн., в 1998 р. — 4 млрд. грн., у 1999 р. — 3,3 млрд. грн. (загалом — понад 12 млрд. грн.!). Ви отямилися? Ні! В адміністрації президента почали підготовку нового Указу “Про прискорення реалізації земельної реформи на ринкових засадах”. Активну участь у цій роботі брала група зарубіжних економістів під керівництвом американця Луїса Фаоро з компанії США “Ті-Ар-Джі” та “Кемонікс інтернешнл”. 9 липня 1998 року керівник проекту Луїс Фаоро надсилає в адміністрацію президента проект указу. Всупереч громадській думці і здоровому глузду ви, Леоніде Даниловичу, 3 грудня 1999 року підписали Указ № 1529 “Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки”. Не закон України з найважливішого життєвого питання, а указ Президента! Указ про свідомий, цинічний розвал села — інакше його не назвеш. “Родзинка” цього указу — протягом 1999–2000 років реформувати всі колективні сільгоспідприємства на засадах приватної власності на землю та майно.

Цей указ став найбільш руйнівним за всю історію розвитку (і падіння) сільського господарства на нашій землі. Жодні війни, окупації, колективізація й інші бездумні і ворожі рішення влади, які мали місце в різні періоди нашого життя, не змогли так розорити село — сільськогосподарське виробництво та устрій життя на селі, яке вважається колискою нації, народу і держави.

Тільки протягом 2000 року ви як президент, Леоніде Даниловичу, і ви як прем'єр-міністр, Вікторе Андрійовичу, зі своїми командами, виконуючи цей указ, знищили 36,5 млрд. грн.. основних виробничих фондів колгоспів і радгоспів. А протягом 2001 р. — ще 16 млрд. грн. Загалом понад 52 млрд. грн., або 60 відсотків фондів, які були в колгоспах і радгоспах на 1 січня 1999 року. Знищено 2 млн. 42 тис. голів ВРХ (зокрема 800 тис. корів), 2 млн. 200 тис. свиней, 165 тис. гол. овець, 12 млн. гол. птиці і 70 тис. вуликів бджіл. І ви цим пишаєтеся? Та від таких результатів пора тікати з України, а не боротися за владу!

36,5 млрд. грн.. основних виробничих фондів підлягали розпаюванню, але Указ Президента “Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян” № 62 вийшов 29 січня 2001 року, тобто запізнився на рік, тому селянам лишилося на паї лише 22 млрд. грн.. основних виробничих фондів.

На 2000 рік виробництво валової продукції у сільськогосподарських підприємствах (проти 1990 року) становило лише 26,1 відсотка (на кінець 1945 р. валова продукція сільського господарства України склала 56 відсотків продукції 1940 року). Ви хоч усвідомлюєте, до чого довели Україну? Чи здатні збагнути все безумство своїх “реформ”?

У результаті “безальтернативної реформи”, як її називали усі ці роки, повністю знищено могутній АПК України.

Власне, ви здійснили те, що й замовляли іноземні радники, — знищити хлібородну Україну як конкурента на світовому аграрному ринку.

На 1 січня 2008 року виробництво валової продукції сільського господарства у всіх категоріях господарств (проти 1990 року) знизилося на 39, а в сільгоспідприємствах — на 65 відсотків. Продукція тваринництва впала відповідно на 52 і 71 відсоток. Продуктивність праці знизилася більш як у два рази, лишилися без роботи в селі 4,2 млн. чоловік. Середня заробітна плата протягом останніх 8 років “реформи” була 348 грн. на місяць (останнє місце серед усіх галузей народного господарства України).

З 1991 до 2008 рр. у сільгоспідприємствах земельна реформа під проводом Кравчука, Кучми і Ющенка призвела до знищення 19 млн. 456, 5 тис. голів ВРХ (це стільки, як є в 11 державах Європи — Австрії,

Білорусі, Болгарії, Греції, Данії, Нідерландах, Румунії, Угорщині, Фінляндії, Швейцарії і Швеції разом узятих!).

Ми втратили 11 млн. 201,7 тис. голів свиней. Це як є у шістьох державах Європи — Австрії, Болгарії, Греції, Фінляндії, Швейцарії, Швеції. Не стало і 6 млн. 864, 3 тис. овець. Втрата, що дорівнює поголів'ю в 10 державах світу — Австрії, Білорусі, Болгарії, Данії, Канаді, Нідерландах, Польщі, Угорщині, Фінляндії і Швейцарії.

На 1 січня 2008 року ВРХ у сільгоспідприємствах залишилось — 1,9 млн. голів (це стільки, як на початок реформи 1992 р. було в Київській і Кіровоградській областях). Свиней залишилося 2 млн. 880, 5 тис. голів (стільки було в Дніпропетровській, Вінницькій та Запорізькій областях). Овець — 295,6 тис. голів (стільки було в самій лише Донецькій області).

За період аграрної реформи зменшилось тракторів на 310 тис. — залишилося 62 відсотки порівняно з 1991 роком. Відповідно зернових комбайнів залишилося 64, 2 тис. шт. — 61 відсоток; кукурудзяних комбайнів — 11,7 тис., картопляних — 8,1 тис. шт., бурячних комбайнів — 13,2 тис. шт. — все пішло з половини.

У колишніх колгоспах і радгоспах майже повністю зруйновано всі ферми, табори тракторних бригад, пункти технічного обслуговування, ремонтні майстерні, гаражі, склади пального, ангари для сільгосптехніки і головне — понад мільйон механізаторів високого класу втратили роботу і змушені були виїжджати в інші держави шукати засобів для існування.

У більшості районів і областей перестали працювати міжгосподарські біолабораторії, станції з підготовки насіння зернових і кормових культур, цехи і міжгосподарські підприємства з виробництва комбікормів, а також цехи з виробництва трав'яної муки, організації “міжколгоспбуду”, “міжколгоспшляхбуду”, будинки відпочинку та санаторії, дитячі літні табори та соціально-побутові комплекси в селах, що будувалися за кошти колгоспів і радгоспів. Все це розграбовано і “приватизовано”.

Після активного впровадження указу від 3 грудня 1999 року перестали працювати також державні підприємства, які обслуговували колгоспи і радгоспи. Зокрема, “Укрсільгоспхімія” (була найкраща організація серед таких організацій в СРСР, а Первомайський район

Харківської області був Всесоюзною школою із впровадження досягнень науки і передового досвіду хімізації сільського господарства); “Укрсільгосптехніка”, яка була головним організатором і виконавцем усіх робіт з матеріально-технічного обслуговування та придбання сільськогосподарської техніки, навчання кадрів ремонтників і впровадження у виробництво досягнень науки і передового досвіду; підприємства, які обслуговували зрошувані, осушені землі та проводили хімічну меліорацію земель; м’ясокомбінати, молокозаводи, овочеві бази, комбінати хлібопродуктів та машинобудівні підприємства з випуску сільгоспмашин.

Ці всі міжколгоспні, міжрадгоспні і державні підприємства працювали на головне — збільшення виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення її якості, зниження затрат, збереження, переробку і реалізацію готової продукції, підвищення культури землеробства, заробітної плати та поліпшення соціально-побутових умов села і гарантували продовольчу безпеку України.

УКРАЇНСЬКОГО ІНТЕРЕСУ В ЗЕМЕЛЬНІЙ РЕФОРМІ НЕМА

І замість того, щоб проаналізувати трагічні помилки, накреслити шляхи реабілітації господарств і виконання Програми, схваленої Кабінетом Міністрів УРСР 8 травня 1990 року, та успішно розвивати головну галузь держави, було прийнято зовсім інше рішення. А саме: провести земельну реформу, розпаювати землю і майно — знищити колгоспи і радгоспи на користь ефемерних хазяїнів, які начебто будуть ефективно вести сільське господарство.

Усі ЗМІ — радіо, телебачення, газети і журнали, деякі вчені і депутати всю свою пропагандистську навалу спрямували на виконання цієї сумнівної програми. І потрібно було 10 років, щоб окремі вчені, які так активно допомагали вам, президенте Кучмо, розвалювати АПК, зробили такий висновок:

“Однією з найбільших втрат, яких зазнало сільське господарство України, а з ним і країна, внаслідок прорахунків і помилок, допущених у процесі реформування аграрних відносин, стала стихійна, неконтрольована руйнація його виробничої структури. Сформована за кілька десятиріч до переходу України до політичної незалежності, вона в своїй основі відповідала умовам країни, у ній знаходили

відображення віковична традиція українських селян господарювати на землі, що в поєднанні з іншими чинниками забезпечувало поступальне зміцнення країни у світовому продовольчому потенціалі. Найбільшою мірою цьому сприяло достатньо обґрунтоване загальне розміщення галузей та здебільшого вдале поєднання багатогалузевого розвитку сільськогосподарських підприємств з широким розвитком їх вузькогалузевої спеціалізації, у тому числі на індустріальній основі. Великий вплив на формування виробничої структури сільського господарства мав і порівняно широкий розвиток міжгосподарського кооперування з виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції.

Було б помилково недооцінювати те, що тією чи іншою мірою відповідні процеси регулювала держава. Ці вихідні засади мають стати основою структурної перебудови сучасного сільського господарства. Те, що виправдало себе історично, не повинно бути втрачено”.

Такий висновок 2002 року зробили 27 вчених Інституту аграрної економіки під керівництвом академіка П. Т. Саблука, опублікувавши їх у роботі “Стратегічні напрями розвитку АПК України” (К., 2002 р.).

Ця рекомендація уже вийшла після того, як у 2000 і 2001 роках за рекомендаціями псевдовчених та іноземних радників було розгромлено колгоспи і радгоспи та всю їхню матеріально-технічну базу (такого жаху село не бачило навіть у роки окупації фашистськими загарбниками!).

А як же використовують ті сільськогосподарські землі, що у власності фермерів і сільського населення після реформи?

Якщо провести порівняльний аналіз використання земель фермерськими господарствами України, що мають у своєму розпорядженні 4 млн. га ріллі, із сільгоспідприємствами Полтавської, Харківської, Черкаської, Кіровоградської і Рівненської областей, що мають також 4 млн. га ріллі, то виявиться, що краще використовують землі у сільгоспідприємствах. Майже за всіма показниками сільгосппродукції фермерські господарства виробляють у 2–3–5 разів менше, ніж сільгоспідприємства.

А якщо порівняти ефективність роботи фермерських господарств Дніпропетровської області (на 1 січня 2007 р. їх було 3405), в обробітку яких перебуває 443 тис. га ріллі, з фермерськими господарствами

Швейцарії, які також працюють на 400 тис. га ріллі, то маємо такі показники: наявність поголів'я ВРХ у фермерів Дніпропетровщини — 2,9 тис. голів, а в швейцарців — 1,6 млн. голів, відповідно свиней — 18,6 тис. гол. і 1,7 млн. гол., овець — 2,8 тис. гол. і 500 тис. голів. Вироблено м'яса в нас — 1,1 тис. т і 400 тис. т у Швейцарії, молока: в нас — 3,3 тис. т, а в них — 3,2 млн. т. Надої від корови в нас 3000 кг, а в них — 5692 кг, зерна — 487 тис. т проти 1,1 млн. т, цукрових буряків відповідно 1,5 млн. т проти 2,4 млн. т, картоплі — 6,5 тис. т і 900 тис. т. Така ефективність використання землі фермерами Дніпропетровської області.

Ще гірше використовуються сільськогосподарські землі, які передані внаслідок земельної реформи громадянам сільської місцевості — це 15 млн. 707 тис. га (в т.ч. 11 млн. 476 тис. га ріллі або в 7 разів більше, ніж було 1990 року). Проте виробництво валової продукції порівняно з 1990 роком зросло лише на 16 відсотків, а продукції тваринництва зменшилося на 3 млрд. 661 млн. гривень. Отак!

Значно нижчі показники ефективності використання землі в сільських домогосподарствах України, ніж у деяких країнах Європи. Скажімо, у Великій Британії мешкають 60, 2 млн. чол., а ріллі в них — лише 5,7 млн. га. Це майже у 2 рази менше, ніж у домогосподарствах сільської місцевості України. А виробляє Велика Британія, приміром, зернобобових культур — 20,1 млн.т. (сільські домогосподарства України — 6,4 млн. т), відповідно цукрових буряків — 6,5 млн. т. і 2,2 млн. т., м'яса — 3,4 млн. т. і 1 млн. т., молока — 14,5 млн. т. і 10 млн. т. Поголів'я ВРХ у господарствах Великої Британії — 10 млн. гол. проти 3,5 млн. гол. в українських селян, відповідно свиней — 4,9 млн. голів і 3,2 млн. гол., овець — 33,6 млн. гол. і 1,3 млн. гол., птиці — 163,5 млн. гол. і 89,1 млн. гол.

Таким чином, понад 20 млн. га ріллі, яку безкоштовно передано державою фермерським господарствам і домогосподарствам сільської місцевості України, використовується вкрай незадовільно.

Не ліпші справи і з використанням земельних паїв, які в оренді в різних осіб, організацій і іноземних інвесторів. На полях України уже працюють майже 3100 різних фірм, об'єднань, корпорацій і інших організацій, які, згідно з Указом президента Кучми про оренду землі, уклали угоди з пенсіонерами на різні терміни використання землі,

заплативши господарям по 1,5 відсотка від вартості паю, і тепер хазяйнують на землі, як хочуть. Їхні офіси в обласних центрах, Києві і навіть за межами України. А землю вбивають по всій Україні. Тут, у нас.

Майже кожного року незалежності України різні організації — ООН, ЄС, МВФ і доморощені горе-політики вимагають від нашої держави скасувати мораторій на продаж землі та відкрити ринок земель сільськогосподарського призначення. Що, в цьому є нагальна потреба?

Та ні, тут зовсім нема українського інтересу. На нашій найкращій ріллі в світі можуть розміститися поля одинадцяти держав Європи — Австрії, Білорусі, Болгарії, Великої Британії, Греції, Данії, Нідерландів, Угорщини, Фінляндії, Швеції і Швейцарії. Або трьох Німеччин, двох Польщ чи трьох Румуній.

В Європі за хлібною нивою рівна з Україною тільки Франція.

За 17 років руйнації АПК лишилося у нас тільки одне — головний і безцінний ресурс України — Земля. І ось на неї й націлилися ті, хто хоче сьогодні врятувати світову валюту.

І якщо перетворення землі на товар (про що трублять усі ЗМІ — більшість газет, радіо, телебачення і безвідповідальні (або злочинні депутати), стане фактом — тоді кінець державі Україна. Продаж землі — це продаж Матері. Назавжди. Це злочин перед сьогоднішнім і майбутніми поколіннями.

Окремі керівники держави, депутати, політологи, “двадцятихвилинні письменники” посилаються на те, що уже близько 5 млн. га землі продано, тому потрібно невідкладно відмінити мораторій. Однак ми ще не забули патріотичних закликів зберегти землю як останнє, що залишилося у селян (і в народу, до речі, також).

5 жовтня 2004 р. на Майдані і по всій Україні розповсюджувалася листівка штабу кандидата в президенти Ющенка (вашого штабу, Вікторе Андрійовичу!). У ній було звернення до селян: “Врятуємо українське село. Незважаючи на цілковите зубожіння селян, на руїну українського села, нинішня влада запроваджує з 1 січня 2005 року купівлю-продаж сільськогосподарських земель. Українське село знову хочуть пограбувати. А земля — це останнє, що у них залишилось!”

Листівка закінчувалася словами: “Любі друзі, село — це серце України. Врятувати село — значить врятувати Україну. Я виграю

вибори й у перші ж дні на посаді Президента підпишу закон про продовження мораторію на купівлю-продаж землі. Разом з вами ми не допустимо олігархічний кримінал до скуповування селянських земель за безцінь! Не дозволимо знову ошукати селян!”

Є ще й Закон № 490-V від 19 грудня 2006 р., підписаний уже Президентом Ющенком. Закон про заборону продажу земель сільськогосподарського призначення до ухвалення відповідних законодавчих актів. Цим законом заборонено купівлю-продаж або відчуження іншим шляхом земельних ділянок і зміну цільового призначення земельних ділянок, що перебувають у власності громадян і юридичних осіб для ведення товарного сільськогосподарського виробництва.

Обидва документи патріотичні. Якщо вони не від лукавого, то виходять із головної книги людства — Біблії, в якій Господь сказав Мойсею на горі Синаї: “Земля не буде продаватися назавжди, бо то моя земля, ви пришельці і осілі в Мене”.

На цю книгу ви — президенти клали руку, коли приймали присягу на вірність народу.

І що ж сталося через 24 місяці після Закону від 19 грудня 2006 р.? Президент Ющенко скасовує свій закон своїм же указом №965/2008 від 20 жовтня 2008 р. і п. 1 з) доручає Кабінету Міністрів України “вжити заходів щодо невідкладного скасування мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення”.

Зрозуміло, це вимога МВФ для отримання Україною кредиту.

А як же ст. 13 Конституції, де зазначено, що Земля є об’єкт права власності українського народу? Хто ж його питає, народ?

РОЗМІНУЙТЕ УКРАЇНСЬКУ ЗЕМЛЮ!

Земля, Батьківщина, Мати — ці поняття стоять в одному ряді як нерозривний ланцюг. І тому справжнім господарем Землі має бути тільки народ. А після останнього президентського Указу почнеться ще нищівніше розорення святині, нещадний і цинічний дерибан найціннішого національного багатства нашого народу — Землі, порівняно з якою всі запаси золота на планеті — ніщо.

Реформатори кинули в село “подарунок” селянам — паї на землю і на майно, наголошуючи, що “це буде і дітям, і внукам”. Це призвело

село до розбрату, чвар, протистояння, колотнечі і зневіри людей, які добре працювали в колективах, берегли свою Землю.

Ви ж не встояли перед світовою силою — ви, панове президенти — всі троє, розпаюванням землі внесли в село розбрат і мор. Але воно, хоч напівживе, вистояло.

А тепер закладається нова міна — продаж землі. Це почалося від вас, Леоніде Даниловичу, з вашого Указу від 3 грудня 1999 р. Міни вибухають щодня і під ногами всього народу, роздираючи ніздрі запахом наживи місцевим олігархам і зайдам із земель чужих — нашим ворогам. Далі — нікуди.

Отож ж, треба негайно здійснити сільськогосподарський Перепис, згідно з ухваленим законом №586-VI від 24.09.2008 р. А тоді вам, шановні Л.М. Кравчук,

Л.Д. Кучма і В.А. Ющенко, доведеться сказати людям правду про аграрну реформу, і, головне, про землю — у кого вона нині. А тоді слід скасувати Укази Президента Л. Д. Кучми і решту законів і указів, які продовжують руйнувати землекористування в Україні, розвалюють і знищують державу.

Верховній Раді і Конституційному Суду разом з відповідними міністерствами також слід розглянути питання про Земельну ренту і внести її до 13 статті Конституції. Потім прийняти відповідний закон про земельну ренту.

За роки “дикої” земельної реформи багато працівників сільського господарства зрозуміли, що ефективність господарства залежить не від форми власності на землю, що приватна власність на землю — це зло для всіх селян і держави в цілому. Світова практика показує інше: в ряді держав — Англії, Ізраїлі, Данії, Голландії, Нідерландах, Китаї, де майже вся земля — в руках держави, сільськогосподарське виробництво ведеться ефективніше, краще і надійніше. У Бельгії, Франції і Німеччині в руках держави 60 відсотків земель, які держава здає в оренду. У США з 2000 р. до 2006 р. держава викупила у фермерських господарствах понад 40 відсотків сільськогосподарських угідь і здає їх в оренду. В більшості держав рух землі до ринку припинився. Почався зворотній процес.

Майже у всіх областях України є колишні колгоспи і агрофірми, які не виконали ваших указів, а зберегли колективи, матеріально-

технічну базу, кадри механізаторів і тваринників, спеціалістів і ведуть високоефективне виробництво, створюючи пристойні умови життя для працівників села. Досвід цих господарств показує, що можна в Україні вести високоефективне сільське господарство без приватизації землі і майна.

Тому час зрозуміти: не землю продавати слід, а хліб і до хліба.

Перед Українським народом стоїть сьогодні одне з головних завдань: ще раз захистити свою Землю від нових окупантів, які вже ходять по ній і чекають ринку, щоб зіпхнути з неї справжніх господарів. Ви, Вікторе Андрійовичу, ви, Юліє Володимирівно, допомагаєте їм. Ви творите великий гріх, який вам не простять ні Бог, ні український народ.

Від імені тих, хто захищав нашу землю в роки Великої Вітчизняної Війни і не повернувся в своє село, від імені тих, хто повернувся з війни, навів лад на землі, віродив її силу, виростив синів і внуків, передав їм землю і відійшов за вічну межу, і від тих, хто ще живе і працює на цій землі, — ми закликаємо колишніх і чинного президентів України, депутатів усіх рівнів, усіх працівників АПК отямитися від ейфорії земельних і майнових паїв і стати на захист Землі України — стати проти ринку Землі як катастрофи, яка несе самознищення нації і держави України, нехтує основоположну заповідь нашого Господа Бога і вікові звичаї українського народу.

Василь КЛЮЙ,

учасник бойових дій у Великій Вітчизняній війні, лауреат Державної премії України, Заслужений працівник сільського господарства України, професор, почесний академік УААН.

Дмитро МОТОРНИЙ,

голова сільгосп підприємства “Зоря” Херсонської області, учасник бойових дій у Великій Вітчизняній війні, двічі Герой Соціалістичної Праці, Герой України, Заслужений працівник сільського господарства України, почесний академік УААН.

Володимир ПЛЮТИНСЬКИЙ,

голова сільгосп підприємства “Зоря” Рівненської області, учасник бойових дій у Великій Вітчизняній війні, двічі Герой Соціалістичної

Праці, Заслужений працівник сільського господарства України, почесний академік УААН.

Олександр КОРОСТАШОВ,

голова правління СВК “Батьківщина” Полтавської області, Герой України, Заслужений працівник сільського господарства України, почесний академік УААН.

Микола ВАСИЛЬЧЕНКО,

директор агрофірми “Маяк” Черкаської області, Герой України, Заслужений працівник сільського господарства України, почесний академік УААН.

Семен АНТОНЕЦЬ,

голова сільськогосподарського товариства “Обрій” Полтавської області, Герой Соціалістичної Праці, Герой України, Заслужений працівник сільського господарства України, почесний академік УААН.

Микола ЗІНЧУК,

директор державного сільгоспідприємства “Тучинське” Рівненської області, Герой України, Заслужений працівник сільського господарства України, почесний академік УААН.

Василь ЯРМОЛЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент Національного університету біотехнологій і природокористування.

І сказав Господь Мойсею на горі Синаї: “А Земля не буде продаватися назавжди, бо Моя то земля, бо ви приходьки та осілі у Мене... А пасовиська навколо їхніх міст не буде продано, бо це вічна посілість для них”.

Біблія. П’ятикнижжя Мойсеєве. Левит — Гл. 25, с. 154,

видання Українського біблійного товариства, 2005 р.

“Власність на землю і торгівля землею — явище ненормальне і навіть аморальне. Його можна порівняти з правом власності на людину — раба”

М. Грушевський

ОЛЕКСАНДР МОРОЗ

ЩЕ РАЗ ПРО ЗЕМЛЮ

(ПОКИ НЕ ПІЗНО)

Київ • 2009

УДК 338.43.02
ББК 65.32-1
М80

Мороз О. О.

Ще раз про землю (поки не пізно). — К., 2009. — 96 с.
ISBN 978-966-611-682-9.

УДК 338.43.02
ББК 65.32-1

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
Слово про землю. <i>Довкола аграрних реформ</i>	7
Зраджувати землю — гріх неокупний. <i>Виступ 13 червня 2000 р.</i> <i>на Дні уряду у Верховній Раді України.....</i>	32
Маніпуляції із землею неприпустимі! <i>Уривок з доповіді XIV з'їзду СПУ.</i> <i>12 квітня 2008 р.</i>	40
ПОСТАНОВА XIV з'їзду Соціалістичної партії України <i>«Про позицію СПУ щодо земель</i> <i>сільськогосподарського призначення»</i> <i>від 12 квітня 2008 р.</i>	45

«Руки геть від української землі!»	
<i>Заява СПУ від 7 листопада 2008 р.</i>	51
<i>Коментар до публікації</i>	
«А земля не буде продаватися назавжди»	53
<i>Телефони для пропозицій</i>	92

ПЕРЕДМОВА

У цій брошурі зібрані матеріали різних років. Усі вони стосуються корінного для України питання — про землю.

Сьогодні все більше і більше людей розуміють, що аграрна політика держави (якщо вважати, що вона є) мала би називатись антиселянською, отже, антиукраїнською. Ніхто із представників високої влади в тому не зізнається, але все, що люди бачать довкола: незасіяні поля, зруйновані ферми і машинні двори, лихо для селянина від врожаю поганого і від хорошого, безробіття, безгрошів'я і... безлад — це і є наслідки політики нашої **залежної** влади.

Однак не про владу йдеться. Йдеться про долю кожного з вас, а разом — про долю нашої країни. Йдеться про те, чи будемо ми і далі байдуже спостерігати, як злодії порядкують у ©53

нашій хаті, чи будемо братися за розум і битимемо злодіїв по руках. Щоб потім самим собі відповісти на просте запитання: як же воно трапилося так у рідній Україні, що пройдисвіти знаходяться при владі? Не самі ж вони туди пробралися, а й при допомозі нашої безмежної байдужості. Результат — як у вірші Володимира Черепкова «Три двори»:

*Три двори — ні зв'язку, а ні світла,
І нікого — кричи не кричи.
Листя жовте кружляє без вітру,
Та довкола полинно гірчить.
Три бабусі — чи скіфські ще баби? —
Лиця з бронзи, а руки — граблі.
Кожна молиться нишком: не дай Бог
Їй останньою вмерти в селі.*

Вірю, разом з вами ми здолаємо нинішню біду! Але для цього потрібна усвідомлена підтримка більшості громадян. Потрібна ваша активна позиція.

Олександр Мороз,
Голова Соціалістичної
партії України
08.01.2009 р.

СЛОВО ПРО ЗЕМЛЮ

Довкола аграрних реформ

8 червня 2000 р.

Отже, село, сільське господарство, земля

Беручи участь у президентській кампанії, я мав намір звернутися до різних категорій українського громадянства зі своїми думками щодо перспектив молоді, інтелігенції, ветеранів, військових... І, звичайно, селянства. Частково це вдалося, але з цілого ряду причин далеко не тією мірою, як хотілося. Не тому, що тема надзвичайно складна, а через те, що вона, як жодна інша, зачіпає інтереси не лише селян, а й всього народу України. Політична кампанія має свою, так би мовити, технологію, і до неї не вписувався такий об'ємний, не зовсім агітаційний матеріал. Тому підготовлений тоді аналіз, деякі розрахунки хочу використати зараз.

Вичерпних відповідей на всі можливі запитання, однак, давати не збираюсь. Їх так багато, і вони настільки об'ємні, що заслуговують великого дослідження. Адже доки існуватиме людство, доти земля і все, що пов'язане з нею, залишиться його головною, одвічною проблемою.

Усе, що робиться останнім часом в Україні у сфері АПК, його реформування, як би хто не маскував це, зводиться до кількох моментів, а саме: до прагнення розукрупнити, деіндустріалізувати агропромисловий комплекс, щоб покінчити в такий спосіб з колективними формами господарювання і — основне — перетворити землю на товар.

Саме на це спрямований і відомий указ Президента України щодо прискорення реформи в АПК. Незважаючи на неконституційність указу, його навипередки взялися виконувати і найвищі урядовці, і місцеві адміністрації, і, як не прикро, науковці-аграрники. Тож минуло лише кілька місяців, і Президенту доповіли про успішне виконання його доручення. Керівники адміністрацій відтак із задоволенням потирають руки: «Ще покомандуємо». А що польові роботи проведено не в строк і неякісно, і навіть не на всіх площах, то все другорядне. Головне — доповісти. І хоча у цей самий час полізли вгору ціни на хліб, цукор, молочні продукти, реформи йдуть і йдуть «успішно».

Щоб узаконити указ, про який йдеться, зроблено кілька спроб внести на розгляд парламенту новий Земельний кодекс (ЗК). За поданнями, правда, йшли відкликання, які, до речі, не були пов'язані з поліпшенням змісту. Просто зарубіжні консультанти звірялися, чи правильно збираються українці розпорядитися своєю (чи їхньою?) землею. Нарешті в парламентському Комітеті відбулася презентація проекту Земельного кодексу. У цілому це зовсім новий закон, у деяких частинах, зокрема щодо комунальних земель, він поглиблює норми права. Але щодо основного багатства, тобто сільськогосподарських угідь, то за словами фахівців Науково-експертного управління Верховної Ради — це жах. Академік В. Шепяк сказав на засіданні комітету: «У нас земельна реформа ще не розпочалася. Вона розпочнеться тоді, коли проллється кров за межу».

Страшні слова. Але академік має рацію.

Земля — найконкретніша (юридична теж) категорія. Щодо неї не може бути недовомовленостей, натяків, двозначностей. Постійно займаючись проблемами виборців, я переконався: найтяжче вирішується все те, що стосується землі, обніжка, садиби.

На початку 90-х років, передавши державну землю тим, хто на ній працює, хоча й не довівши це всупереч закону до кінця, в Україні створено зовсім інший, аніж досі був, правовий простір. Тому його треба відрегулювати, змінюючи, поглиблюючи й уточнюючи з урахуванням практики всі правовідносини, що виникають довкола землі. Вважаю, що Земельний кодекс — як звід законів — зараз не на часі. Спершу потрібно прийняти Основи земельного законодавства, щоб визначити загальні умови правовідносин: категорії власності, володіння і розпорядження, умови зміни власності, види земель, порядок їх відчуження, функції владних органів тощо. Всі інші відносини повинні регулюватись окремими, «прикладними» законами, яких треба разів у двадцять більше, аніж є сьогодні. Іншими словами, спочатку потрібно створити кістяк земельного законодавства. Інакше спроби увічнити в Земельному кодексі все, що відомо і що ні, будуть лише осявяченням беззаконня, яке ми спостерігаємо повсюдно, але яке ще не набуло ознак масової біди лише тому, що, формально сприйнявши визначені указами переміни, люди фактично у своїй більшості зберегли колективний спосіб використання землі. Інерція, традиція рятують поки що ситуацію. Але запас інерції не безконечний. Саме тому слід знайти правильні відповіді на принципові питання, які важливі уже тепер та ще важливішими стануть у майбутньому.

Володіння землею визначає нашу державність

Так сказано в Програмі СПУ. Це не просто слова. Втратити землю громадяни можуть за рік–два, це вже багато хто збагнув. «Допоміг» власний досвід, коли всі хутко «розбагатіли», отримавши майнові сертифікати. Де тепер загальнонародне майно? Кому належить? Те саме станеться й із землею. Адже до неї «реформатори»

ставляться як до звичайних засобів виробництва. Щоб переконатись у цьому, давайте подивимося на деякі моменти.

Ви, очевидно, звернули увагу на одночасність виходу в світ кількох указів Президента України, які спрямовані на вирішення триєдиного завдання: юридично узаконити диктатуру, амністувати вкрадені капітали, запропонувати їхнім власникам майно і землю (!) для відмивання награбованих грошей.

Можливо, я занадто спрощую, але, по суті, передбачається саме це. Хто сумнівається, тому пропоную звернути увагу на все те, що пов'язано з референдумом, указами про адмінреформу, про порядок амністування капіталу тощо.

Скільки капіталів з України викрадено, ніхто точно не скаже. Цифри називаються різні — від 30 до 50 мільярдів доларів. Запамятавши це, давайте зважимо на те, що річний оборот наркобізнесу в світі сягає 600–800 мільярдів доларів (використовую деякі факти з книги С. Г. Кара-Мурзи «Продажа землі...», 1998 р.). До того ж, фінансові спекуляції на світових біржах концентрують у руках окремих монополістів також астрономічні суми грошей, не зв'язаних товаром. За таких обставин поява на ринку української землі — це можливість «зв'язати» такі гроші, оскільки у світі іншого товару, придатного для цього, немає. А тепер припустимо, що відмиваються гроші тільки амністованих українських олігархів. Якщо за реалізації землі її ціна дорівнюватиме тій, що визначена Кабміном — 7,7 тисячі гривень, або 1,4 тисячі доларів за гектар, — тоді вся наша земля коштуватиме приблизно сорок мільярдів доларів. Тобто, вона вся може бути скуплена рідними земляками.

Зробимо й фантастичне припущення: ці гроші дійдуть до власників (незаконних, не забуваймо) земельних сертифікатів. Село — це близько 16 мільйонів людей, на кожного з яких припаде в середньому 2 га ріллі. Оскільки сім'я в селі — це 3–4 особи, то їй припаде близько 8 га ріллі, що за ціною рівнозначне приблизно 11 тисячам доларів. Зважте: я не зменшую цю суму в 14–30 разів, що може статись насправді. Таким чином сім'я може одержати капітал для старту в ринковому середовищі, де за все треба платити самому і сповна. Це значить: якщо хтось збирається дати дитині вищу освіту, хай відкладе приблизно 6 тисяч доларів, на випадок хвороби — пару тисяч за місячне перебування в стаціонарі тощо. Підсумуйте й побачите: хоча «одержана» вами сума на тлі нинішнього безгрош'я здається досить великою, але змоги придбати навіть невеликий автомобіль ви не матимете — він вам не по кишені. Не вистачить ваших грошей і на однокімнатну квартиру в Києві. В обласному центрі, може, вистачить, але вижити вчотирьох без землі і без роботи вам не вдасться.

Старт, як видно, не дуже перспективний, однак він (не забудьте!) — єдиний. Більше нічого такого, щоб продати, у вас не буде.

Злидні на золоті

А що робити фермерам, котрі захочуть мати землю у своєму розпорядженні? Аби земля забезпечувала сяку-таку рентабельність, фермерові слід мати хоч би гектарів 50 ріллі. Отже, треба прикупити приблизно 40 га, виклавши на це 57 тисяч «умовних» одиниць. «Умовних», але своїх. В Україні нема і ближчим часом не з'явиться прошарок селян, котрі зможуть купувати собі землю. Відтак виникає кілька запитань. Кому земля належатиме? Не селянам, звичайно. Хто на ній працюватиме? Не власники, напевно. То хто? Селяни. Ті селяни, які стануть найманими працівниками. Наймитами, точніше кажучи. Без будь-яких прав щодо землі залишаються сільські учителі, медики, бібліотекарі, інші інтелігенти, їхні діти. А поки що чинний Земельний кодекс їхні права враховує.

Поборники реформ відразу ж кинуть контраргументи.

— А кредит? — скаже, наприклад, представник Держкомзему, що працював над новим Земельним кодексом. — Кредити будуть, бо землю можна буде використовувати як заставу.

Справді, так. Якщо банк ризикне. І за землю, ціна якої 11 тисяч доларів, дасть кредит в еквіваленті 6,6 тисячі доларів, або 35 тисяч гривень. Це ціна 4,5 га землі або чогось із реманенту, бо навіть на трактор ЮМЗ не вистачить. Але ж кредит видається під відсотки, тому його доведеться повертати з половинним надвишком, тобто через рік борг становитиме вже близько 10 тисяч доларів. Отже, у підсумку не гроші підуть до землі, а земля рушить назустріч грошам. Що й потрібно тим, хто задумав реформу: почнеться перетікання капіталів і землі (як капіталу!) в певні руки.

Візьмімо до уваги й те, що зовнішній борг України становить уже третину (підкреслюю це навмисне) вартості землі. Розраховуватися за нього державі нічим. Тому такий товар, як земля, й піде в чужі руки. Україну вже можна зарахувати до країн третього світу. Там 3 відсотки землевласників володіють 80 відсотками землі. Це чекає й на нас.

На презентації проекту Земельного кодексу в парламентському Комітеті Держкомземом його голова А. Даниленко особливо наголошував, що кодекс і ті закони, що розвиватимуть його згодом, не допустять спекуляції землею, тим паче на користь іноземців. Дивно чути це від людини не наївної і, до того ж, доктора наук. Землю — це істина — від спекуляції законом захистити не можна. Її, як усяке багатство, захистити можна тільки економічним становищем господаря. А у нас селянин — злидень. Навіть якщо він фермер, голова сільгоспкооперативу чи того ж горезвісного ПОПу (приватно-орендне підприємство — *О. М.*). Злидень на золоті — страшна небезпека для держави.

Названа урядом ціна землі в десяток разів нижча від середньосвітової, фактична буде меншою іще в один–два десятки разів! У таких умовах робити із землі товар — злочин!

Увесь світ шукає розв'язання продовольчої кризи, що проявиться невдовзі. Про це йшлося на світовій конференції у Ріо-де-Жанейро в 1992 році. Той, хто володітиме українською землею, визначатиме світову політику. Невже ми такі убогі розумом люди, щоб самі не розпорядилися найбільшим у світі багатством?

Земля у власності — багатство особливе. Навіть сучасні так звані дачники розуміють: копнув грядку раз — копатимеш весь вік. Земля не терпить байдужості. Але одна справа 6–10 соток у місті чи 40–60 у селі, якими рятуються люди, інша — 8 гектарів. Із лопатою і сапою туди не поткнешся. Потрібен повний обробіток землі. Принаймні її треба хоч би виорати. Радник Президента з питань АПК упевнений, що треба розширювати кінно-ручні роботи. Порада «мудра» як для радника. Тільки де взяти для цього хоч би мільйонів 3–5 кінних плугів і завести хоч би 15 мільйонів коней. На останнє, при серйозній підтримці держави, потрібно близько 10 років. Та треба ще подумати, хто візьме в руки чепіги. Урбанізація, механізація плюс демографічні зрушення впродовж останнього десятиріччя призвели до того, що в середньому селі за плуг можуть стати хіба що 10–15 чоловік, а в усій Україні менше півмільйона. Коли 1990 року на одного працюючого в селі припадало приблизно три жителі, то тепер понад шість. А щоб зорати один гектар, треба за плугом пройти більше 40 кілометрів! Де взяти здатних на таке?

Отже, з кіньми справа не виходить. Тому з механізацією розлучатися пізно. Та й хто розумний може порадити повертатися на ціле століття назад. Хіба що згадані радники.

Ні тракторів, ні комбайнів

За радянських часів оснащеність сільського господарства тракторами була на рівні 1,28 кінської сили на гектар ріллі. Будемо вважати, що наявних нині потужностей залишилось 40 відсотків до потреби, хоча, враховуючи справжній знос техніки і що в її відновленні допущено величезні втрати часу, слід би говорити про подолання дефіциту техніки «від нуля».

За таких умов, щоб вийти на рівень десятирічної давності (зважає, не заради ринкової конкуренції), не вистачає лише тракторів на суму понад 15 мільярдів гривень. А ми хочемо рівнятися на західного фермера, скажимо німця, у якого в 1995 році на 1000 га ріллі було 113 тракторів, або на француза — 83. А в українця — 12. Хтось може заперечити: коли площі обробітку менші, тоді використовуються дрібніші трактори і їх загальна кількість зростає. Правильно: в американців площі більші, тому і тракторів менше — 36 на 1000 га. Та скористаємось універсальним показником — потужністю на гектар. У нас за радянських часів було 1,28 кінської сили, у французів — 5,6, тобто вже тоді у 4,4 раза більше. Енергооснащеність за десятиріччя у тих же французів зростала, у нас катастрофічно падала. Чи не тому за останні три роки валовий збір зерна у Франції збільшився на 12 мільйонів тонн, а у нас упав майже вдвічі? Якщо тракторів для фермерства за західними мірками не вистачає на 60 мільярдів гривень, то іншої техніки — в 1,4 раза більше: на 84 мільярди.

Враховуючи погодні умови й оптимальні строки збирання хліба, в Україні у жнивну пору треба намолочувати за годину близько 200 тисяч тонн зерна. Сучасний комбайновий парк дає можливість збирати в 5 разів (!) менше. Отож не приведи, як мовиться, Господи, до високого врожаю — він наполовину залишиться в полі. Якщо говорити про комбайни типу «Лан», то їх не вистачає близько 40 тисяч. Їх виробництво, як і виробництво «Славутичів», попередніми урядами гальмувалося. Проте якби їх і випускали, то чи спроможні селяни купити цю техніку? Хоч «Лан» у два з лишком рази дешевший проти німецького зразка, але ж 80 тисяч доларів за нього треба віддати. Картати за це олександрійських чи херсонських комбайнобудівників не варто, вони й так ледь утримуються в межах виробничої доцільності. Щоб комбайни здешевити, зберігши при цьому мінімальну рентабельність виробництва, треба за рік випускати їх на одному заводі не кілька сот, а хоч би 4–5 тисяч.

Усього ж дефіцит комбайнів у грошовому еквіваленті сягає круглої суми — понад 17 мільярдів гривень.

Такі витрати для України найближчими роками непосильні. А треба б згадати й про автомобілі. Та й про пальне, хімічні матеріали і ще багато чого. Як і про те, що техніка без сервісу, як сало без хліба. «Сільгосптехніку» свідомо знищено, за нею залишено лише фрагменти торгово-посередницької діяльності, а про техобслуговування вже ніхто не згадує. Виходить, заводи-виробники повинні взяти на себе весь комплекс послуг з обслуговування техніки — тих самих тракторів, комбайнів, автомобілів. Селянин не повинен купувати kota в мішку, йому потрібні гарантії на техніку і законом встановлений порядок їх забезпечення. Та про це в Україні ще ніхто не задумувався. Аграрна наука клопочеться іншим: як «науково» підтвердити взяті зі стелі аргументи «реформаторів» про доцільність торгівлі землею. За досвідом вони звернулися до колег у Росії. Та виявилось, що наукових розробок проти купівлі-продажу землі є чимало, а от за — жодної. Ніхто всерйоз там не береться доводити (бо нічим), що перетворення землі на товар дає хоч якусь вигоду людині, суспільству, державі. Схаменутися б і нашим ученим-академікам, радникам і консультантам! Не шаманствуйте, будьте вченими! Розрахунками доведіть доцільність перетворення землі на товар. Чому ж не доводите? Бо знаєте: нема від того добра ні людям, ні державі.

З великою повагою ставлячись до вчених, змушений сьогодні вдаватися до некоректності щодо окремих із них. Годі розводити теревені про диспаритет цін, не згадуючи, що середня ціна на світовому ринку зерна тримається винятково на державних дотаціях селянину-фермеру. З огляду на принципи торгівлі це називається

демпінгуванням. Щоб якось утриматися на ринку і при тому розрахуватися з посередниками, котрі за допомогою обласних і райдержадміністрацій викручують руки селянинові, останнього змушують працювати задарма. Так твориться розор села, топчеться гідність селянина, а потім ті, хто довів виробництво і людей до такого стану, «списують» борги, ще й колють тим очі селянам, налаштовують проти них жителів міста, інтелігенцію, пенсіонерів.

Хоча фермер — подвижник

Я не проти фермерства і фермерів у нас. Не раз був на їхніх з'їздах. Тепер не запрошують. І закон про фермерські господарства готував, і відвідував не одне фермерське господарство. Тож переконаний — це подвижники, їм держава повинна допомагати обов'язково і за будь-яких умов. Хоч би тому, що подвижництво їхнє запізнилося років на вісімдесят. В організаційному і технологічному відношенні сільське господарство в Україні випередило фермерство набагато, точніше — назавжди. Однак фермерство має свою нішу — відсотків десять у всій системі аграрних відносин, але домінуючим способом господарювання йому не бути. У 1998 році фермери обробляли 3 відсотки землі, а дали: зерна — 1,9 відсотка, м'яса — 0,3, молока — 0,3 відсотка від загальних обсягів виробництва. Хтось скаже: у них гірші землі. Можливо. Однак йдеться про мільйон гектарів з гаком, та ще й на тлі стрімкого загального падіння виробництва. Тут явно інші, глибші причини. Одна з них — фермери можуть вижити лише по сусідству з потужними господарствами, в кооперації з ними і тоді, коли фермерство, як і будь-яке господарство, підтримуватиме держава.

Двічі Герой Соціалістичної Праці Омелян Парубок на засіданні парламентського Комітету згадав, як свого часу рятував посіви буряків від довгоносика: «Дивлюся, через лісосмугу мов хмара переливається. Я на машину, добрався до телефону. Поки повернувся, перше поле літак уже обробив, «Сільгоспхімія» направила. А сьогодні? Голова купив на 20 гривень бензину, помотався по сусідах, щоб отруту випросити. Ніде нічого! Плюнув, нехай, каже, горить воно вогнем! Невже в державі нікому діла нема до того?! Цукор уже до 3 гривень за кілограм добирається, із-за кордону завозимо...»

Контраргументи з Мінагрополітики: «А картопля, овочі? Гляньте, як біля своєї землі пораяється селянин...». Що правда, то правда, пораяється, як проклятий. Воістину: святий у пеклі. Але ж то не фермерство дає картоплю, вона й раніше заготовлялася здебільшого на присадибних ділянках. Суті справи, виявляється, навіть міністерство не знає. Он місяць тому уряд брав приступом Верховну Раду, аби та дозволила без мита завозити картоплю з-за кордону, бо посадити нічим. Нічого, обсадилися. Інша справа — чим? Адже селекція і насінництво зруйновані. Ось би чим зайнятися міністерству, як і іншими державними клопотами: меліорацією, селекцією в тваринництві, обґрунтуванням дотацій, обсягів обов'язкового держзамовлення, забезпеченням цінового балансу на сільськогосподарську і промислову продукцію, формуванням системи закупівлі і збуту продукції, підготовкою кадрів. Щоб не вийшло, що, приміром, Національний аграрний університет, готуючи кадри на рівні вище світових стандартів, стане перед фактом: його випускники нікому не потрібні. Бо навіщо ПОПу сучасний зооінженер чи агроном із захисту рослин? Можливо, академік Д. Мельничук, ректор НАУ, мій шанований однокурсник, спираючись на свій авторитет, збере вчену раду і, не оглядаючись на дуті авторитети на різних державних щаблях, попросить колег чесно відповісти на вічне запитання: що робити? У шістдесятих роках академік П. Власюк за істину поплатився посадою, але ім'я його і тепер відоме в сільськогосподарській науці. А про тих, хто хаяв його, пам'ять давно тліном покрита. Не закликаю ректора наслідувати цей приклад, а тим паче розчаровувати студентів-аграрників. Хай учаться, терплять і борються: лихо не вічне, їхні знання ще пригодяться і їм, і суспільству.

Нещодавно у «Сільських вістях» я розповідав про побачення в східній частині Німеччини, де збережені сільгоспокооперативи виявилися ефективнішими за фермерські господарства західної частини країни. Відоме також стрімке зростання обсягів виробництва сільгосппродукції в Китаї та В'єтнамі, дивовижна продуктивність АПК в Ізраїлі, де земля не продається і діють колективні форми господарювання. Та не колгоспи я захищаю, а умови для сучасних технологій у рослинництві і тваринництві, відповідний до них уклад сільського життя. Бо не форма власності на землю забезпечує ефективність АПК. У Китаї на 100 чоловік припадає 8 га землі. Вважаймо — навіть 16, враховуючи можливість двічі на рік збирати урожай рису. Ця земля годує китайців — третину населення Землі, і голоду там давно не було. А от у Бразилії припадає на 100 чоловік 46 га куди кращої землі, але майже половина населення недоїдає. Бо земля в приватних, у тому числі й «іноземних», руках. Ось вона — принципова різниця використання землі селянами, котрі живуть цим і годують народ, і фермером, мета якого — прибуток. Йдеться, правда, не про нашого фермера. Фермер у даному випадку — поняття узагальнююче, це — представник ринкової, конкурентної економіки. У нього інші мотиви поведінки, інший спосіб життя. Той, хто сам працює на землі, у моему розумінні, не фермер, він — селянин, господар. Принаймні це маємо в Україні. Він, до речі, соціаліст за своєю сутністю, бо в собі поєднує працю, власність і право розпоряджатися результатами своєї роботи. При правильно організованому державному житті такий господар повинен би почуватися вільним від експлуатації. У нас же фермера, як і більшість селян взагалі, держава, як не прикро, змушує працювати задурно, себто нещадно експлуатувати.

Дещо про столипінську реформу

Дивно влаштована все-таки людина, наша людина. Звикнувши вірити радіо і телебаченню, вона ніби втрачає здатність мислити самостійно, послуговуватися аргументами з власного досвіду чи досвіду своїх попередників. Досить з телеекрана черговому псевдоспеціалісту (щоб не сказати точніше: невігласу або платному брехуну) сказати, що столипінська реформа зробила революцію в сільгоспвиробництві, що наші селяни нещодавно не могли конкурувати з фермерами Заходу і що ми харчувалися гірше за інших, як нашому глядачеві, тим паче інтелігентові, здається, що сказане справді істина, і йому стає жаль себе.

Але ж це неправда. Столипін справді зробив революцію, але не аграрну, а Велику Жовтневу, заклавши для неї передумови намаганнями фермеризувати общинне, майже кооперативне господарювання на землі насильницьким введенням приватизації. «Столипінські галстуки» — шибениці, «столипінські» вагони, близько десяти тисяч скараних на смерть і десятки тисяч висланих на каторгу селян створили в результаті цього прошарок сільського пролетаріату, який знав, що робить, «грабуючи награвоване». Але з общини вийшло лише близько 10 відсотків сімей, тобто загальну систему господарювання змінити не вдалося, приросту виробництва не сталося теж, навіть враховуючи великий урожай 1909 і 1910 років. Натомість відбулося колосальне перетікання землі. «Фермерами» стали містечкова знать, поліцейські чини, інші представники влади і ділки, котрі й скуповували наділи. І не в обмеженій законом кількості, а скільки вистачало в них грошей і в міру того, наскільки нужда виривала землю у хлібороба. Хабарі ж бо бралися і тоді, тому це не новинка нинішньої «демократії». Попередні власники наділів змушені були брати ще недавно свою землю в оренду. Давайте змінимо слова і тим самим час: «поліцію» на «міліцію», «знать» на «ділових людей», «наділи» на «паї» і оглянемося довкола, що ми маємо зараз: кінець чи початок ХХ століття? Права ж місцевої влади тепер диктаторські, земства немає, корупція... Порівняти ні з чим. Паралелей для імператорів і прем'єрів шукати не будемо, тим більше, що і не Ленін переховується за кордоном.

Хочу звернутися окремо до інтелігентів. Переважна більшість із вас, і по праву, захоплюється генієм Л. Толстого, дехто читав його роздуми про організацію господарювання на землі. Дехто знає й про родоначальника сільськогосподарської кооперації О. Чайнова, якого, між іншим, не видають у наш демократичний час. Так от, видатні люди категорично виступали проти політики Столипіна. Отож треба розібратися в своїх почуттях.

У статті «Не можу мовчати» Л. Толстой відгукнувся на повішення 20 селян у Херсонській губернії, він жахався: до чого дійшла Росія, де донедавна взагалі не було смертної кари. Ще у 80-х роках минулого століття, писав він, на Росію був усюго один кат, і по всій країні не могли знайти іншого.

«Теперь не то, — писав Толстой у 1908 році (користуюсь російською мовою, щоб зберегти стиль великого письменника. — О. М.). — В Москве торговец-лавочник, расстроив свои дела, предложил свои услуги для исполнения убийств, совершаемых правительством, и, получая по 100 рублей с повешенного, в короткое время так поправил свои дела, что скоро перестал нуждаться в этом побочном промысле и теперь ведет по-прежнему торговлю».

По 100 рублів за підвищеного у той час, коли десятина (1,06 га) землі продавалася за 125–130 рублів. То були великі гроші. У 1908 році мій дід повернувся із шахти, купив корову за 12 рублів. Узав у оренду 3 десятини землі. Зміг зробити це, бо вісім років добував руду в Кривому Розі, одержуючи близько 40 рублів на місяць. Але таких серед селян були одиниці.

Називаю ці цифри не для того, щоб чимось здивувати читача. Щоб зрозуміли: не у власності справа, вона, передусім, у цінні робочої сили та її зайнятості. Дати людям роботу і платити за неї по справедливості — ось шлях до прогресу і добробуту! До цього додаю: сьогодні в Америці теж все менше фермерів є власниками землі. Вони в наймах!

Придбавши за безцінь землю в результаті президентського розпаювання, власник її (а не селянин, це вже зрозуміло) навечно одержує невичерпне джерело достатку у вигляді земельної ренти і орендного платежу. Орендна плата не буде 1–2 відсотки, як встановлено одним із неконституційних указів. Оренда — умова догівірна. Коли сьогодні за використання своїх комбайнів на жнивах приватник бере п'яту частину врожаю, то що він братиме за свою землю? Світовий досвід підказує: нижче третини вартості врожаю плата не опускається. А що це таке? В Україні без надмірного напруження власника земля даватиме з гектара 3 тонни пшениці. При різних коливаннях на світовому ринку ціна тонни пшениці буде близько 150–200 доларів. Це зараз ми спільно зказахами та росіянами збили ціни на світовому ринку, а ще кілька років тому вона була на рівні 300 доларів. Можливо, нам і «допомогли» її збити. Одна справа — тримати низьку ціну, дотуючи фермера в Німеччині, де агропромислового комплексу належить 5 відсотків у структурі валового внутрішнього продукту, інша — у нас, де навіть за радянського періоду АПК дотував економіку, його частка у ВВП сягала 40 відсотків. Отож з гектара можна виручити близько 600 доларів. Орендна плата, тобто дохід власника за рік, становитиме 200 доларів. А земля куплена назавжди за 1400 доларів (а буде в 10 разів дешевшою), тому орендна плата за один–три роки окуповує всі витрати власника на придбання землі, і далі його доходи будуть чистими. Він, як кліщ, сидітиме на шій селянина-

орендаря, збираючи свій наддохід через економа в особі нинішнього голови ПОПу або присланого з-за кордону управителя.

То кому ви голову морочите, ПОПізатори?

І чому ж тоді не давати кредити під заставу не землі, а врожаю, адже це найнадійніша застава, вона в Україні застрахована природою. Власники землі не вкладатимуть капітали в сільгоспвиробництво, їм це не вигідно, бо щоб воно було конкурентним, туди треба вкладати колосальні кошти. На прикладі техніки я це показав. Крім того, потрібні ще інвестиції у вигляді дотацій. У середині 80-х років вони в Європі становили понад тисячу доларів на гектар. Якщо діяти так в Україні, то інвестор залишиться зі збитками — приблизно 800 доларів на гектарі щороку. Навіть за умови, що врожай зросте удвічі, збитки залишаться на рівні 500–600 доларів на гектарі. Та ж казочка про інвестиції в приватизовану землю залишиться казкою. Отже, не можна сподіватися на благодійника, якщо держава умиває руки від свого обов'язку. Земля спершу буде прибрана до рук за безцінь, а потім здаватиметься в оренду. Так задумали наші реформатори й їхні представники за кордоном.

Тепер про вас, шановні керівники «реформованих» господарств, спеціалісти і крапці трудівники-хлібороби. У багатьох випадках ви стали засновниками нових господарств. Від вас залежить і розподіл майна (кому трактор, кому навіс чи клуб) між тими, хто до вас пристав, і тими, котрі в ПОП не увійшли. Не увійшли й у багатьох випадках не здали землю в оренду, бо нікому. А якщо й здали, то за символічну плату. Сьогодні вам здається, що реформа працює на вас і вам випало щастя. Не поспішайте з висновками. Пригадайте, чи було коли-небудь у світі, щоб задарма на людину впало багатство? Адже всі механізми визискування села залишаються і лише зміцнюються. Вони перемелють і вас, і ваше уявне багатство. Поїзд благополуччя йде не на вашу станцію, він — міжнародний. Але поки ви в цьому переконаєтесь, ще багато чого доведеться пережити, бо вже восени доведений до відчаю ваш земляк нагадає вам те, що зараз у душі тамуєте. Бо якщо в моєму малому селі вже є два господарства — ПОП і кооператив, — і близькі мені люди, в т. ч. родичі, пересварилися поміж собою, то це не без причини. І це не суперечка Галушки з Часником, тут справа серйозніша. Адже задача розподілу землі по справедливості не має розв'язку! Його просто не існує в природі.

Тому реформуйте господарства, зробіть співвласниками усіх, захистіть себе та людей надзірною радою (радою акціонерів, пайовиків...), введіть категорію найнятих працівників для тих, хто за різних причин відповідати за господарювання не здатен і... боріться, щоб держава для села не була злою мачухою. Усе це можна зробити на основі існуючих законів, а не указів. Тож не спішіть здавати землю в заставу, не штовхайтесь в помішки, огляньтесь: де вони тепер? Чеховський «вишневий сад» вирубали сто років тому і дорогу через нього поклали... не до феодалізму. Нехай академік П. Саблук каже, що йому велено, а ви не будьте наївними і надто довірливими. На таких потім возять воду, ви знаєте.

Про «неконкурентність» колективного господарювання в попередні роки перед західним виробництвом я говорити не хочу, аби не подумали, що я за повернення до колгоспно-радгоспної системи. Вона вичерпала себе. Але й з послідовністю дятла втовкмачувати людям через ЗМІ думку про неконкурентність її теж не можна, бо це брехня. Нашого виробника на світовий ринок просто не випускали — він би його розвалив. За тодішнім курсом він міг поставляти пшеницю та іншу продукцію в багато разів дешевшу, ніж західний фермер.

З ким же конкурує сьогоднішнє село? І хто кого дотує? Давайте порівняємо цінові умови споживання хліба в Києві у 1990 і 1998 роках. Десять років тому тут було реалізовано 194,4 тисячі тонн хліба за 31,1 мільйона карбованців. На цей хліб використано зерно на суму 52,9 мільйона карбованців. З цього видно, що держава дотувала покупців хліба, причому серйозно. А тепер візьмімо 1998 рік, коли було реалізовано 248,8 тисячі тонн хліба. Кількість збільшилася головним чином через зміну структури споживання, що завжди супроводжує процес збіднення населення. Інша теж важлива причина — вивезення хліба в райони, де він був дорожчий. Вартість усього хліба — 149,3 мільйона гривень. А вартість зерна, необхідного на таку кількість хліба, становила 45,8 мільйона. Природне запитання: куди поділась різниця в 104 мільйони гривень? Та ясно ж, що гроші ці, живі гроші людей, осідають в кишенях різноманітних посередників. Факт, здавалося б, для криміналістів, але їм не до цього: займаються політичним переслідуванням супротивників продажу землі.

Не згадую про критичне зменшення родючої сили ґрунтів через невнесення добрив, про проблему зселення людей з землі, про падіння виробництва тваринницької продукції, розвал промислових комплексів, вирізування худоби, про багато інших речей. Нагадаю, однак, що в Україні кінця 80-х років рівень душевого споживання білків був практично такий, як і в США. Різниця була у структурі споживання, не в усьому, до речі, на користь американців. Тепер же спад колосальний (порівнюю 1998 і 1990 рр.): по хлібу (навіть!) — менше на 15 кілограмів; по м'ясу — вдвічі (!); молока і яйцях — в 1,76 раза. Про рибу і фрукти краще не згадувати. Там рахунок у кілька разів. Отже, все харчування стало набагато біднішим. Чи не звідси смертність людей через ослаблення? Чи не це причина деяких епідемій? На благословенній землі Черкашини — 20 тисяч хворих на туберкульоз. В Івано-Франківську захворюваність на туберкульоз за останні три роки зросла більше ніж у 15 разів. Про інші хвороби говорити соромно і страшно. В Європі на 100 тисяч громадян припадає один хворий на сифіліс, в Україні — 182 (!). Згадані дві хвороби, їх епідемії — ознаки

злиднених суспільств. За даними Держкомстату, у 1998 році ми мали 28 794 села, у 12 673 з них — майже в половині — не народилося жодної дитини. Це гірше платних шибениць!

Підсумком нашої розмови мало б стати обґрунтування пропозицій, які внесла СПУ на своєму з'їзді. Нагадаю, це найбільший розділ програми-мінімум. Кажу це для тих, хто, ознайомившись з викладом цієї бесіди, захоче знайти нашу Програму, щоб поцікавитися, які іще засади відстоює СПУ. Це корисно знати б інтелігентам, щоб їх не дурили прикуплені коментатори. Знати активістам з аграрної профспілки, щоб їм не здавалося, що всі партії байдужі до проблем села, усім читачам «Сільських вістей».

У зовсім загальному вигляді наші пропозиції зводяться до того, що на землі найефективнішими можуть бути сільгоспкооперативи та інші форми співволодіння землею, що уже наявні закони дають можливість розмежувати права співвласників і найманих працівників, котрі через своє ставлення до праці чи з інших обставин не можуть бути співвласниками. Ми відстоюємо запровадження індустриальних технологій, а без держави — це нездійсненне завдання. Тому зміна податкової, кредитної і цінової політики — обов'язок держави і влади.

А якщо влада не збирається цього робити, то народ повинен змусити її це зробити. Завтра, після злочинств, що розпочнуться вслід за перетворенням землі на товар, гарантувати конституційність захисту інтересів селян і всього народу навряд чи хто візьметься.

Я, наприклад, не взявся б.

Замість висновку

Нарешті останнє. Я не торкнувся й сотої частини проблем села, власне, проблем держави. Втратимо село — України не буде. Невже треба це комусь доводити?

Втрачається ж вона через нашу хорошу іще землю. У цьому парадокс. Бо владні «реформатори», підтримані, між іншим, слухняним народом, готові пустити землю з молотка. І роблять усе для цього.

У цій бесіді я хотів довести, що приватизація землі, перетворення її на товар не дасть нічого корисного ні селянинові, ні керівникові господарства, ні міському жителю, ні суспільству, ні державі. Вигода тільки десятку олігархів та зарубіжним наставникам. Ви ж погляньте, МВФ уже не лише спрямовує внутрішню політику України (за 9 відсотків витрат бюджету — обіцяну позичку, яка вся піде на погашення боргів). Він просто нахабно лобіює приватні інтереси окремих комерсантів.

Жаль, ніколи читати це Президентіві. Йому здається, що поради залежного оточення і політичних перекинчиків — істина.

Ні. Істина — в землі.

ЗРАДЖУВАТИ ЗЕМЛЮ — ГРІХ НЕОКУПНИЙ

*Виступ 13 червня 2000 р.
на Дні уряду
у Верховній Раді України*

Г О Л О В А *. Шановні народні депутати! Ви бачите, що вам роздано три проекти постанов: перший той, про який доповідала Катерина Тимофіївна**, другий 5384-1, внесений народними депутатами Олександром Морозом та Валентиною Семенюк, третій проект 5377-2, внесений від депутатської групи «Трудова Україна», тут є один підпис, який не можна розібрати. Тому я надаю слово для обґрунтування другого варіанта проекту постанови Олександру Морозу. А потім — від «Трудової України».

Будь ласка, Олександр Олександровичу.

М О Р О З О. О., член Комітету Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин (виборчий округ 92, Київська область). Шановні депутати, члени уряду та запрошені! Аналіз інформації та інших матеріалів, що стосуються обговорюваного питання, переконує, що Верховна Рада припустилася помилки, сформулювавши таким чином тему Дня уряду.

Поєднання звіту про виконання Закону «Про пріоритетність соціального розвитку села» з аналізом продовольчої безпеки держави дозволило авторам інформації не сказати конкретно ні про Закон, ні про безпеку. Водночас у тому вбачається характерна ознака діяльності влади в Україні: неконкретність, намагання уникнути відповіді на точні запитання. Адже, взявши до рук Закон «Про пріоритетність соціального розвитку села», тепер, через десять років, слід було б сказати так: ми правильно визначили ключову ланку розвитку держави — соціальний розвиток села. Лише завдяки йому можна сподіватися на економічну незалежність держави, «відродження селянства як господаря землі, носія моралі та національної культури» (цитата із Закону).

Тому варто було би порівняти наміри з реальними результатами, назвати причини успіхів і невдач. Проте цього немає. Натомість знову співаються панеїгрики так званому безальтернативному курсу.

Звертаюся до авторів інформації. Ви ж ставите у двозначне становище главу держави. У своїй доповіді «Шляхом радикальних економічних реформ» та у посланні, яке недавно прозвучало в сесійному залі, він мало що говорив про АПК, тим більше про соціальну сферу села. Навіщо ж нав'язувати йому свої міркування? І чи свої вони? А потім чим же хвалитися? Ви ж правильно пишете, що обсяги валового виробництва сільськогосподарської продукції за десятиріччя зменшилися вдвічі і що сталося це через двадцятикратне падіння обсягів капіталовкладень у сільське господарство.

А що було тому причиною? Читаємо статтю 1 закону. «Пріоритетність... забезпечується шляхом здійснення таких... заходів: повного ресурсного забезпечення капітальних вкладень для соціально-економічного розвитку села та агропромислового комплексу». Це абзац п'ятий статті. І поруч припис про те, що дію абзацу п'ятого статті 1 зупинено Декретом* у січні 1993 року. А всього із 25 статей закону протягом 1992–1993 років декретами зупинено 12.

Ще кілька місяців тому автори Декрету не знали, що будувати в Україні, не мали програми дій, але точно знали: підтримувати, захищати село не треба. Так вироблялася політика щодо села. І саме її дії треба аналізувати, бо вона повністю суперечить суті Закону.

Так трапилося, що до кінця 1994 року проголошені Декретом ідеї не реалізовувалися. У 1995 році ще збереглися залишки попередньої системи господарювання. «Це дало можливість, — пишуть автори інформації, — до 1996 року забезпечувати рентабельне виробництво сільськогосподарської продукції, відповідний рівень доходів сільського населення та обсяги капіталовкладень у соціальну і виробничу сфери.

Разом з тим, — продовжують автори, — негативні чинники середини 90-х років... спричинили...». Скажемо коротше — обвал. Так називайте ж ті чинники. Це — згубна економічна політика, особливо аграрна. У тому, що закон був необхідний, сумнівів немає... Якщо б його виконували десять років, село б розцвіло. У вас на руках є додатки до інформації, погляньте.

За даними Держкомстату, у 1990 році в Україні було менше 8 відсотків газифікованих сіл, а тепер — більше 30. За дев'ять років введено близько 50 тисяч кілометрів газових мереж, але в 1994 році їх було введено втричі більше, ніж у минулому році. Тобто, видно спад навіть за цим показником. Повний обвал розпочинається з 1996 року по всіх соціальних об'єктах — школах, лікарнях, дошкільних закладах, водопроводах і так далі.

Паралельно з цим поширюються бартер, корупція, цінові ножиці додушують господарство, зупиняється виплата зарплати і пенсій. В інформації є характерні дані з цього приводу.

Про співвідношення індексів цін на сільськогосподарську і промислову продукцію, спожиту селом. Погляньте, до 1994 року включно різниці практично немає. Потім починаються такі «ножиці», які досягли сьогодні шестикратного розміру. Оце і є характеристика злочинної для села політики.

Саме тому в альтернативному проекті постанови ми, Валентина Семенюк, Микола Пасека і я, пропонуємо дати оцінку не уряду (ну що з піврічного уряду взяти), а політиці, але водночас добре придивитися, куди веде уряд з проектом Земельного кодексу, розпорошенням господарств, розгортанням всеукраїнської трагедії навколо недолугого паювання землі та перетворення її на товар.

Авторам проєктів щодо перетворення нинішнього сільського господарства на конкурентне ринкове середовище при відкритій економіці варто було б прислухатися до того, що в кінці інформації говорила Катерина Вашук, бо треба знати, що для такого перетворення потрібно інвестувати тільки в галузь виробництва понад 200 мільярдів гривень.

Порівняйте: 200 мільярдів і 0,6 мільярда в 1998 році, а в минулому році — нуль. Це дані статистичного звіту Держкомстату.

Звертаюся до реформаторів: якщо маєте хоч трохи глузду, зупиніться, ви ведете село до погибелі, а державу — до кінця. Вірніше, село якось виживатиме як елемент колонії, але запам'ятайте, найефективніший власник землі (а їх буде з десяток на всю Україну) ніколи не вкладатиме інвестиції в землю, йому буде це невигідно. Він братиме орендну плату за землю від своїх наймитів, які до вчорашнього дня були ще власниками цієї землі.

Згідно з відомими неконституційними указами ця земля по суті безплатно перейде в руки нових власників так само, як це було з ваучерами...

Г О Л О В А . Завершуйте.

М О Р О З О. О. У мене ще три хвилини.

Хіба не так робиться сьогодні з лізингом, який став способом викачування коштів із селян, способом подорожчання техніки? Це специфічна оренда майна власника або посередника. Інші держави, у тому числі Росія, продаючи техніку селянину, компенсують йому половину вартості, це по-державному. Треба, щоб наш уряд придивився до цього досвіду. А поки що є лізинг. Такий самий механізм взаємин збережеться й тоді, коли земля стане не власністю селянина. Він розраховуватиметься за використання землі, яка ще вчора була його, як мінімум третиною врожаю, як це робиться у світі. Це чистий дохід нового ефективного власника. Навіщо йому вкладати інвестиції в землю? Це очевидні речі! Ми тільки-но пережили бум ОВДП.* Куди пішли капітали? На кредити виробництву? Ні. Туди, де надійніший і легший дохід. Те саме буде й із землею. Ще раз повторюю: ніхто із власників не буде інвестувати в землю.

Скільки можна просити урядовців, науковців — реформаторів: не закликайте до перетворення землі на товар, ви ж не шамани, ви спеціалісти. Доведіть розрахунками, що це треба робити, покажіть, що це вигідно селянину, державі, суспільству тощо. А потім уже пхайте Земельний кодекс. Земля не фабрика, її вже не повернеш ніколи.

Я звертаюся до більшості, зокрема до таких її корифеїв, як Довганчин, Сас, Зубов* та інших: ви що вважаєте, що угодовство пройде безслідно? Не читаючи проекту Земельного кодексу...

Г О Л О В А . Дякую. Оголошується перерва на 30 хвилин.

М О Р О З О. О. Іване Степановичу! Тоді я після перерви...

М О Р О З О. О. Шановні депутати, інші учасники засідання! Я скористаюся, звичайно, порадою Івана Степановича, прочитаю ще раз Положення про День уряду України у Верховній Раді України, яке не просто

я підписав, а яке проголосувала Верховна Рада. Але я також сподіваюся, що й ви його дочитаете до кінця і побачите, що там написано, що Дні уряду транслюються повністю на радіо і по телебаченню, і будете виконувати цю постанову Верховної Ради.

І нарешті я ніякої образи на Івана Степановича не маю. Я знаю, що він поважно ставиться до релігії, а в Євангелії написано: «Кто возвысит себя, тот унижен будет». Причому прокоментую не тими, кого принижують сьогодні, а тими, хто сьогодні неправедно возвишає.

А тепер закінчу свій виступ. Зраджувати землю — гріх неокупний. Я згоден разом з однодумцями вести відкриту дискусію з цього приводу з будь-якими реформаторами. Пропозицій для нормального розв'язання проблем села у нас достатньо. Давайте вийдемо у відкритий ефір, хоч, правда, відкритий ефір — це ще одна утопія в демократичній Україні. Ми не можемо робити такі кардинальні повороти по-злодійськи, крадькома від народу, заганяючи його у безвихідь реформаторською блокадою.

Це я вже до більшості звертаюся, якої є тут рештки в залі, щоб ви потім не говорили, ніби вас не попереджали про це. А щоб тривога переймала і вас, я назву тільки одну цифру. У минулому році з 29 тисяч сіл в Україні в половині не народилося жодної дитини. Оце підсумок реформаторського курсу, оцінка виконання закону про пріоритетність розвитку села, оцінка усім нам, шановні керманічі держави.

Пропоную підтримати проект постанови, внесений групою депутатів, Семенюк, Пасекою і мною, або хоч поєднати його із тим, який пропонує комітет. Щоб не пропала та копія для села, яка передбачена у проекті, внесеному комітетом.

Спасибі.

МАНІПУЛЯЦІЇ ІЗ ЗЕМЛЕЮ НЕПРИПУСТИМІ!

Уривок з доповіді XIV з'їзду СПУ
12 квітня 2008 р.

Товариші!

Ви маєте змогу проаналізувати **проект Постанови з'їзду щодо земель сільськогосподарського призначення**. В час, коли ризиковані маніпуляції із землею сучасної влади можуть призвести до неоправних для країни наслідків, соціалісти не мають права промовчати, повинні запропонувати суспільству модель виходу із цієї ситуації.

У Програмі нашої партії викладено бачення щодо розвитку АПК, села і чітко висловлюється **негативне ставлення до перетворення землі сільськогосподарського призначення в товар**. Після прийняття Програми пройшло 8 років. Чи змінилася ситуація щодо землі у державі? Так, змінилася і дуже. Ми не аналізуємо зараз природу самих змін. Говоримо про їхні наслідки у сприйнятті людьми. Якщо 8 років тому ми в будь-якій аудиторії могли говорити про злочинність ідеї продажу землі, то така оцінка одноставно підтримувалася людьми, причому в будь-якому куточку України. Власне, спираючись на таку підтримку людей нам, соціалістам, вдалося не допустити розтягування найбільшого в світі багатства — української родючої землі.

Чи можна таку ж одноставність відчути сьогодні? Ні. Але ж ми розуміємо, що суть злочинності при перетворенні землі сільгосппризначення в предмет купівлі-продажу залишається. Злочин залишається злочином. Як нам діяти, яку займати позицію? Догоджати тим, хто бажає продажу, бо так, бачте, хочуть виборці, чи шукати інших шляхів розв'язання цієї проблеми?

Хто ж хоче продажу української землі? Хочуть селяни, особливо старшого віку, доведені до такого бажання багатолітнім збиткуванню держави над ними. Чотирнадцять років тому горезвісні укази Л. Кучми про паювання земель, виділення їх у натурі і реформування сільгоспідприємств, а також сфальсифікований у 2000 році Земельний кодекс, проголосований нинішніми «національними патріотами» під умову призначення В. Ющенка прем'єром, відкрили шлях до великих махінацій із землею. Далі все було справою техніки. На фоні занепаду господарств і низької продуктивності нових утворень на зразок приватно-орендних підприємств розповсюдилася практика мізерного розрахунку за використання землі, яка належить більшості селян на праві спотвореної (можна так сказати) приватної власності. Ця власність в нинішніх умовах (та ще при правовій незахищеності селянина) не дає йому фактично ніякого достатку, хоч він чудово розуміє несправедливість свого становища. З іншого боку, і сучасний господарник, по правді кажучи, здебільше з таких земельних наділів не розкошує, бо держава ніяк не сприяє його ефективній роботі.

Отож власники земельних паїв готові їх продати. Є, звичайно, і бажаючі купити ці наділи. Але відразу виникає питання: за яку ціну? Не за справжню, звичайно, бо в умовах, коли пропозиція переважає попит, а селянину все одно нікуди подітися, перехід власності відбудеться. Чи не краще було б у таких умовах обмежитися реалізацією права управління чи права оренди? Звичайно, краще, тим більше, що придбання землі за **справжню** ціну — це консервування капіталу. При гарантіях з боку держави на захист інвестицій у сільському господарстві ділові люди віддали б перевагу оренді, праву управління. Прикладів таких в Україні немало, досить сказати про унікальний досвід поєднання промислового і аграрного капіталу за прикладом комбінату ім. Ілліча (В. С. Бойко). Такі приклади могли б швидко множитися в умовах нинішньої світової кон'юнктури, коли використанням землі за призначенням займатися стає вигідно.

А хто хоче купити землю? Звісно, ті, хто таким способом хоче надійно вкласти свій капітал, особливо якщо він має сумнівне походження. Можна здогадуватися, що здебільше такі «інвестори» дбатимуть про вторинний ринок землі. Це сьогодні вони всіляко демонструють підтримку пікетуючих на Бориспільській трасі, біля дачі президента, щоб завтра із розпайованої землі мати солідний гешефт.

Та в першу чергу ринку української землі прагне світовий уряд. Український чорнозем — найбільше багатство у світі, яким можна хоч би частково зв'язати емісійний американський долар. І чи не на замовлення емісійників так поспішає сьогодні українська влада із продажем землі, забувши клятву В. Ющенка перед селянами напередодні президентських виборів?

Окремого коментаря заслуговує прагнення селян у приміській зоні пустити в оборот свої паї. Втягнуті (при потуранні влади та наскрізній корупції у чиновному середовищі) у спекулятивні махінації із землею, вони не можуть утриматися від спокуси одержати великі суми за земельні наділи, які, зрозуміло, купуються не для вирощування хліба чи картоплі.

**Необхідне створення юридичних гарантій
для селян**

Названі фактори доводиться враховувати, розуміючи водночас, що продаж землі так чи інакше обернеться бідною для України. Якраз тому наша постанова передбачає здійснення низки заходів, які захищають інтереси селянина, інтереси сільських громад, міського населення, зберігають землю в Україні. Ми ще раз підтверджуємо програмну тезу партії про шкідливість продажу землі, а для страхування інтересів щодо неї селян, громад і держави передбачаємо створення необхідних юридичних гарантій, розпочинаючи із Земельного кадастру, Земельного банку, визначення диференційованої ціни на землю та інших умов.

Реально оцінюючи ситуацію, бачимо, що підготовка юридичної бази вимагає немало часу. Його слід використати, щоб пояснити усім, кого хвилює це питання, важливість і необхідність реалізації наших пропозицій і злочинність намірів обійтися без них. У нас є з чим іти до людей, наша позиція чесна і переконлива.

Водночас владі варто було б зайнятися реалізацією хоч би однієї переваги, яку дає нашій державі українська земля. Йдеться про те, що **в умовах глобального потепління та зростання чисельності населення землі загострилася продовольча проблема. ООН вважає доцільним втілити в життя програму боротьби з голодом. Чому б Україні не вибороти право на провідну участь нашої держави у цій програмі?** Ми б мали гарантований збут своєї продукції, гарантії інвестування та організації ефективного господарювання на землі. Це куди благородніша і перспективніша справа, ніж намагання вскочити в НАТО. Важливо, однак, яка тут буде роль держави. Бо, враховуючи ситуацію у світі, українська земля все одно використовуватиметься за призначенням. Але ким? Пропоновані нами заходи дають відповідь на це питання: Україною і нашими громадянами.

ПОСТАНОВА

XIV З'ЇЗДУ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ УКРАЇНИ

«ПРО ПОЗИЦІЮ СПУ ЩОДО ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ»

від 12 квітня 2008 р.

XIV з'їзд СПУ відзначає, що послідовне, впродовж 17 років, відстоювання соціалістами заборони на продаж земель сільськогосподарського призначення було виправданим. Збережено від розтягування найбільше багатство людства — землю в руках селян, сільських та місцевих громад. На багатьох прикладах доведено, що ефективність використання земель визначається не власністю на неї, а формами господарювання. Що однією з форм залучення інвестицій в аграрний сектор економіки може бути передача на конкурентних умовах права управління орендованими сільгоспідприємствами. Що вирішальною умовою розвитку аграрного виробництва є підтримка селян державою за прикладом країн ЄС.

З'їзд постановляє:

1. Підтвердити висновок про те, що перетворення землі сільськогосподарського призначення на товар, тим більше без ніякої законодавчої бази — недопустиме. На продаж землі наполягають ті, хто хоче таким способом капіталізувати нечесно нажиті багатства, хто догоджає світовому уряду в намірі зв'язати єдиною в світі реальною цінністю — українською землею — емісійний долар, особливо в період падіння його курсу, хто не враховує небезпечні наслідки зселення із землі селян. Продажу землі добивається і значна частина мізерній винагороді за його використання господарюючими суб'єктами. Хочуть продати право на землю селяни в приміських зонах, де при потуранні та безпосередній участі влади земля перетворюється в тіньовий, спекулятивно дорогий товар, незаконно змінюється її призначення, вона використовується переважно під котеджну забудову та інші потреби, які ніякого відношення до вирощування сільськогосподарської продукції не мають.

Ставлення до земельного питання з боку української влади свідчить про її непатріотичність та недалекоглядність. Не бачити ролі українських земель при очевидних глобальних загрозах енергетичної, екологічної і, особливо, продовольчої кризи, відсторонюватися від вирішення світових загроз, озвучених ООН, яким вирішальним чином можуть запобігти лише українські землі, віддати в чужі руки хоч би дві стратегічні переваги — виробництво продовольства чи біопалива — означає невідповідність існуючої державної влади стратегічним цілям, можливостям та потребам української держави.

Питання зводиться до простого: українські землі будуть використовуватися за призначенням — така світова потреба. Але хто це робитиме, хто матиме віддачу — громадяни України, українська держава чи чужі хазяї?

Соціалісти України бачать один вихід із такої ситуації: заміну влади і вважають своїм політичним завданням донести цю істину до свідомості усіх громадян.

2. Взяти до уваги, що Соціалістична партія тимчасово не має можливості безпосередньо в парламенті захищати земельні інтереси громадян і держави. Зважаючи на небезпеку авантюрного запровадження ринку землі, а також на те, що передумови для того створені актами попереднього президента, шахрайствами при прийнятті чинного Земельного кодексу і діями нинішньої влади, з'їзд звертається до Верховної Ради України з приводу потреби продовження мораторію на продаж землі та прискореного прийняття низки законів і здійснення організаційних заходів для запобігання обману людей, для збереження української землі.

Для цього треба передбачити:

а) прийняття всіх нормативних актів щодо кадастру земель в Україні і практичного завершення передбачених ними дій;

б) виняткове право держави на викуп земельних часток у громадян та подібне право територіальних громад;

в) переважні права (після держави і територіальних громад) на земельні операції орендарів, що обробляють землю, гарантування захисту їхніх інвестицій при використанні землі;

г) всі земельні операції повинні здійснюватися на основі законів, без надання на це додаткових прав Кабінету Міністрів України чи будь-якому органу державної або представницької влади, здійснюватися через спеціальний державний орган — Земельний банк, прозоро, гласно, через аукціон;

д) рішення щодо оренди або інших операцій із землею комунальної власності (землі резерву та запасу), в т. ч. продажу або відведення під забудову повинні приймати виключно відповідні громади (через рішення сесій місцевих рад), а не голови адміністрацій будь-якого рівня;

е) законодавчо визнати незаконними будь-які оборудки із землею сільськогосподарського призначення, що відбулися раніше вступу в дію відповідних законів, у тому числі за рахунок міни, покриття боргів, заповітів та інших юридичних операцій, включаючи судові рішення;

ж) у рамках Земельного кадастру ввести територіальні коефіцієнти оцінки землі, залежно від її відстані до великих міст, обласних і районних центрів, курортів, до морів і т. д. Враховуючи рівень цін в Європі, соціалісти вважають, що 1 гектар землі сільськогосподарського призначення в Україні не може мати меншу ціну, ніж 50 тисяч гривень (за нинішнім курсом);

з) передбачити резерв землі в кожній сільській раді для майбутнього розподілу серед сільських лікарів, вчителів, працівників культури і т. д., які будуть жити і працювати в сільській місцевості, забезпечити отримання державних актів на землекористування цією категорією населення;

і) частину територій, що прилягають до великих міст, негайно законодавчо перевести в статус спеціальних земель несільськогосподарського призначення. Висока ціна компенсації (не менше 2–5 млн гривень/га) буде стримувати зміну статусу, тому це буде відбуватися лише там, де потреба в зміні статусу насправді обгрунтована;

к) встановити порядок, що розрахунки за операції із землею здійснюються тільки в безготівковому вигляді зі сплатою встановленого законом спеціального податку, котрий пропорційно використовується на потреби місцевої громади та на відновлення родючості земель;

л) враховуючи реальні цінні рамки на землю, в Кабінеті Міністрів України розробити та втілити в життя новий порядок розрахунку за оренду землі, структури цін на сільськогосподарську продукцію, а також умови підтримки сільгоспвиробника державою;

м) на законодавчому рівні чітко розмежувати землі державної та комунальної власності, де землі резерву та землі запасу віднести до земель комунальної власності, розповсюдивши юрисдикцію територіальної громади на всю територію її функціонування, включаючи землі поза межами населених пунктів;

н) передбачити кримінальну відповідальність за придбання сільськогосподарських земель у власність іноземними громадянами через підставних осіб — громадян України;

о) унеможливити спекуляцію землями сільськогосподарського призначення на вторинному ринку шляхом заборони на 10–15 років відповідних операцій.

3. Партійним комітетам і організаціям забезпечити роз'яснення громадянам позиції соціалістів України щодо земель сільськогосподарського призначення. Звернути увагу на те, що лише при законодавчому забезпеченні вищевикладених пропозицій можна захистити власників земельних паїв, орендарів, всіх громадян України та інтереси держави.

*Голова СПУ,
перший секретар Політради СПУ*

О. МОРОЗ

«РУКИ ГЕТЬ ВІД УКРАЇНСЬКОЇ ЗЕМЛІ!»

*Заява СПУ
7 листопада 2008 р.*

Рішення РНБО та ініціатива Кабінету Міністрів щодо термінового припинення мораторію на продаж землі сільськогосподарського призначення — це заготовлений цвях у домовину української державності. Це кінець надій на добробут громадян України.

Не розуміти значення цього кроку можуть лише пройдисвіти або запродавці. Хоч владці розуміють, що творять.

Соціалісти України закликають усіх громадян виступити з протестом проти такої сваволі. Не вдаючись до безлічі аргументів щодо злочинності продажу землі, звертаємо увагу на те, що РНБО і Кабінет Міністрів у даному випадку діють під диктовку світових фінансових кіл. Вони використовують факт повної відсутності законів, які б могли регулювати найскладніший у юридичному відношенні процес. Відбувається шахрайство, подібне відбиранню у народу прав на державну власність через ваучери. Йдеться про обман і тієї невеликої частини селян, які б хотіли продати свої наділи.

Невипадково також вибраний момент світової кризи, повної політичної, економічної та соціальної руїни в нашій державі. Це навіть не продаж, це — віддача найбільшого у світі багатства в руки західних фінансових тузів. З політичної точки зору, це зрада українського народу, української держави.

Протягом багатьох років соціалісти заявляли: «Поки ми будемо в парламенті, українська земля не продаватиметься!». Тепер зрозуміло, що разом з реформуванням системи влади земельне питання було причиною витіснення соціалістів із законодавчого органу. Злодій не хоче, щоб його хтось піймав за руку.

Але зробити це може весь український народ!

Від Соціалістичної
партії України

Олександр МОРОЗ

КОМЕНТАР ДО ПУБЛІКАЦІЇ
«А ЗЕМЛЯ НЕ БУДЕ ПРОДАВАТИСЯ
НАЗАВЖДИ»*

13 січня 2009 р.

Відкритий лист відомих, заслужених людей, видатних організаторів землеробства байдужими залишить хіба що тих, у кого хата зовсім скраю, а основне обійстя вже за кордоном.

(Відвернути розграбування землі, врятувати Україну, бо власність на землю і торгівля нею зробить із селянина раба — так вважають у зверненні до Президента України В. А. Юшенка, колишніх президентів Л. М. Кравчука і Л. Д. Кучми, депутатів Верховної Ради, обласних, районних і сільських рад України люди, які є совістю українського села, творцями його могутності і духу, хранителями колиски української нації.

МИ — ВІДПОВІДАЛЬНІ ПЕРЕД БОГОМ, СОВІСТЮ І ВСІМА ПОКОЛІННЯМИ, ПЕРЕД УКРАЇНОЮ)

Із усіх аграрних реформ, які наш народ пережив упродовж останніх півтора століть, найганебішою виявилася так звана земельна реформа, затіяна керівництвом незалежної України. В її основу було покладено ідею приватизації землі, яка відняла у хліборобів право на землю — ресурс виробництва, а державу і народ (місцеві громади) позбавила права володіння земельною рентою, яка як продукт колективної праці повинна піти на розвиток соціально-виробничої інфраструктури місцевих громад та на інші суспільні (державні) потреби, а не на індивідуальне збагачення.

Тому, вболіваючи за утвердження соціальної справедливості в суспільстві і за економічні інтереси держави, усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попереднім, нинішнім та майбутнім поколіннями, перед матір'ю Україною, від себе особисто і від імені економічно розсудливої громадськості ми змушені звернутися згідно зі ст. 40 Конституції України до найвищих органів влади в Україні з вимогою: сказати народу України правду про допущені помилки і призупинити необачно обраний 1992 року курс на приватизацію землі, скасувати приватну власність на землю як найстрашніше зло після кріпацтва. Немає сумніву, що земельний переворот в Україні здійснили за допомогою іноземних радників (щоб вічно обкрадати наш народ і державу) безвідповідальні посадовці, псевдовчені, ігноруючи усе найкраще, що було досягнуто історичним досвідом, теорією і практикою земельних відносин у світі та досвідом сільськогосподарських підприємств України.

Знехтувані всесвітньо відомі положення «Декрету про землю» (1917 р.) і «Основного закону про соціалізацію землі» (1918 р.), згідно з якими приватна власність на землю в державі скасується назавжди і переводиться у народне надбання, чим забезпечується раціональна і соціально справедлива система землекористування, оскільки безпосередньо землероби стають повноправними господарями на своїй землі, а доход від неї, обумовлений природними властивостями і рівнем розвитку місцевої інфраструктури (земельна рента), належить усім трудящим і використовується на загальнолюдські потреби. А саме ця система земельних відносин виявилася і, очевидно, навіки залишиться найкращою з усіх, що виробило людство, бо основним принципом її є соціальна справедливість. Тому нам приватну власність на землю треба скасувати і позбутися успадкованого зла. Неприпустимо законом чи будь-яким іншим способом нав'язувати це зло нинішньому і тим паче — майбутнім поколінням.

25 видатних учених США із 14 університетів і 5 провідних спеціалістів департаменту сільського господарства США вчасно (листопад 1991 р.) звернулися з відкритим листом до Президента СРСР М. Горбачова, в якому застерігали від необачних поворотів у землекористуванні. *«Є побоювання, — писали вони, — що ви можете піти нашим шляхом (узаконити приватну власність на землю. — Автори), дозволивши приватному сектору привласнювати більшу частину земельної ренти... Важливо зберегти суспільну власність на землю, щоб земельна рента була джерелом державних доходів...»*. Немає сумнівів у чесності, професіоналізмі і бажанні добра нашому народу авторів цього листа (серед них три лауреати Нобелівської премії в галузі економіки), бо вони на власному досвіді переконалися і краще за нас знали, що таке приватна власність взагалі і приватна власність на землю, зокрема. Тому й радили залишити земельну власність такою, якою вона була в СРСР.

ВІД ІДЕЇ-ПОКРУЧА ДО УЗАКОНЕННЯ
ГРАБЕЖУ ЗЕМЛІ

Псевдовчені та деякі політики перекурили суть системи землекористування, чинної в нас до 1992 року — начебто держава була землевласником-монополістом, через що, мовляв, і виникла проблема «роздержавлення» і «приватизації» землі.

Насправді ж та земля, яка державою на основі Акта навічно закріплювалася за колгоспами, радгоспами, фабриками, заводами, шахтами і окремими громадянами (присадибні ділянки, дачі, городи, гаражі тощо), була їхньою законною власністю, яку вони одержали від держави безкоштовно, але без права продажу і застави, та з умовою вилучення земельної ренти в бюджет. Що ж до держави, то вона володіла лише монополією на землю-капітал і доходом від неї — земельною рентою, яка поверталася селу на соціальний розвиток місцевих громад та на потреби збереження і підвищення родючості землі.

Під час підготовки законів про землю навмисно вилучено із законодавчих актів незалежної України про приватизацію землі питання про земельну ренту. Йдеться, передовсім, про дещо суперечливу статтю 13 Конституції України, яка заперечує право приватної власності на землю, а тому за змістом відповідає знаменитому «Основному закону про соціалізацію землі» (1918 р.) з тією лише різницею, що в ній немає тези про земельну ренту: «Лишки доходу від кращих ділянок спрямовуються в розпорядження місцевих органів влади». Якби ця теза увійшла до статті 13, то не було б ані статті 14, ані інших документів, які «узаконують» приватну власність на землю.

Поняття «приватна власність» зводиться до визнання за кожною фізичною чи юридичною особою права на виключне володіння тим, що вона створила своєю працею або одержала внаслідок чесних відносин без обману і примусу. Однак це не стосується землі, бо земля — унікальний продукт природи, до того ж — обмежений за своєю наявністю, належить усім людям, які її населяють, і належить не так нинішньому поколінню, як поколінням прийдешнім. Жодного справедливого способу «привласнення» землі немає. Споконвіку її загарбували через насильство, обман або ухвалення грабіжницьких законів, що сьогодні і має місце в Україні.

Нав'язування громадськості псевдовченими і керівниками-авантюристами надуманої і практично нездійсненої ідеї-покруча, яку привезли іноземні радники, — злочинне. «Землю — у приватну власність тим, хто її обробляє», — ідея примарна, бо приватизація землі навпаки віднімає (!) землю якраз у тих, хто її обробляє. Навіть більше, з економічної точки зору земельна власність не має відношення до самого процесу виробництва, а приватна власність на землю лише на шкоду виробництву. Для прикладу: в сільськогосподарських підприємствах України сьогодні працює трохи більш як шістьсот тисяч чоловік, тоді як власників земельних паїв, які «привласнили» майже половину території України, — понад 6 мільйонів! Це початок біди. Біда настане через 2–3 роки, коли право власності на земельні паї (право на ренту) через спадщину, обмін дістанеться майже 3 млн осіб, які живуть у великих містах і райцентрах, і їм селяни (вже не батьки) повинні будуть платити довічну «данину». За що? І це за найкращих умов, а за найгірших — земля опиниться зовсім у чужих руках і саме цим чужинцям платитиме український хлібороб. Он як!

Під час укладання законодавчих актів про землю допущено правове невігластво. Якщо відповідно до ст. 13 Конституції України кожен громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону, а власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству, то відповідно до ст. 14 держава гарантує право власності на землю громадянам, юридичним особам та державним суб'єктам, а отже, гарантує і право на «привласнення» доходу від землі — земельної ренти, що явно не на користь, а на шкоду і людям, і суспільству. Цим самим порушується принцип соціальної справедливості — положення ст. 24 Конституції України.

Законодавці, які готували закони про землю, приховали від громадськості правду про грабіжницьку суть приватної власності на землю. Суть грабування — у привласненні земельної ренти, яка створюється не власною працею товаровиробника, а суспільною працею. Тому, привласнюючи ренту, приватний землевласник обкрадає передовсім справжнього робітника, суспільство і державу в особі місцевої громади. Приватизація землі таким чином й породжує соціальну нерівність між людьми — зло, від якого уже багато століть потерпають народи країн, де є приватна власність на землю. То навіщо ж це зло нав'язувати сьогодні нашому народові, його майбутнім поколінням, якщо до 1992 року держава не мала проблем, пов'язаних із використанням землі?

Цинічним є твердження деяких посадовців і політиків про те, що земля від села чи міста нікуди не дінеться, якщо її продати, зате виручені кошти підуть для добра народу. Оскільки ж рента (ціна землі) має тенденцію до безперервного зростання, то, продавши землю, держава і місцеві громади назавжди втрачають право не тільки на землю, а й на дохід від неї, який весь час зростатиме.

Сподівання, що інвестор-капіталіст, викупивши земельні паї у селян, стане ефективним землевласником і вкладатиме кошти у виробництво, марні, бо він добре знає, що сільське господарство — ризикована галузь. Та й сам факт купівлі землі є для нього, по суті, фінансовою інвестицією заради привласнення дармового доходу — земельної ренти, права на перепродаж землі або здачі її в оренду.

Що ж до купівлі землі фермером для розширення виробництва й утвердження своєї самостійності, то така постановка питання взагалі не доречна, бо купівля землі з економічної точки зору — не потрібна витрата і для товаровиробника, і для суспільства. Землі слід надавати у постійне користування

фермерам, колективам і державним сільгоспідприємствам, які її обробляють, безплатно з метою вилучення земельної ренти в бюджет.

БАГАТСТВО, ЯКЕ ЙШЛО НАЗУСТРІЧ РИНКУ

Щоб розібратися, чому керівництво держави вирішило реформувати сільське господарство шляхом земельної і аграрної реформ, треба подивитися, якою тоді була база, які її вади і переваги, як потрібно було вивести АПК на ринкові умови господарювання.

На 1 січня 1992 р. у державі було 12 421 господарство — колгоспи і радгоспи, які мали в середньому по 3100 га сільгоспугідь, переданих їм державою у довічне користування і збереження. На цій землі працювало 4 млн 881 тис. чоловік, або по 400 осіб у середньому у господарстві, із них майже 2 млн механізаторів широкого профілю. Загалом у господарствах було задіяно представників 65 різних професій. На кожне господарство припадало майже 40 тракторів, 10 зернових та 12 спеціальних комбайнів, 27 різних автомобілів. У господарствах було по 1700 голів великої рогатої худоби (зокрема 500 корів), 1130 свиней, 577 овець, 56 коней, 10 тис. голів птиці та 80 вуликів бджіл. Основних виробничих фондів на одне господарство припадало в середньому по 7,2 млн крб, а загалом на сільгоспідприємства — 86,9 млрд крб. Крім цього, в колгоспах і радгоспах було 16 млрд крб фондів соцкультпобуту або по 1,3 млн крб припадало на господарство. 1991 року в колгоспи і радгоспи було вкладено 11,2 млрд крб капітальних вкладень або майже по 1 млн крб на кожне господарство.

Протягом 1986–1990 років у сільгоспідприємства вкладено 49,1 млрд крб. 1991 року колгоспи і радгоспи дали прибутку 12,2 млрд крб або по 1 млн крб випадало на господарство. Збиткових виявилось лише 52 господарства. Заробітна основна плата дорівнювала 232 крб, а з преміальними — 361 крб (по народному господарству України у 1991 р. — 244 крб). Рентабельність реалізації сільгосппродукції — 42,6 відсотка. Цих показників було досягнуто завдяки високій культурі землеробства, здобуткам науки та передового досвіду, кваліфікації кадрів усіх рівнів, організації виробництва і турботі про жителів села, про їхній побут, умови життя, охорону здоров'я, освіту тощо.

Переведення тваринництва в 1980–1991 роках на індустріальні, інноваційні технології виробництва, підвищення кваліфікації кадрів зумовили прибуток галузі, що становив понад 5 млрд крб, а рентабельність виробництва тваринницької продукції зросла до 22,7 %.

В Україні було побудовано і працювали за новими технологіями 8100 спеціалізованих господарств, зокрема 1018 — з відгодівлі ВРХ, 718 — свиней, 330 — спеціалізувалися на виробництві молока, 761 — м'яса птиці, 349 — вовни та 472 господарства — на вирощуванні племінних тварин для комплексів з виробництва молока. Племінні підприємства були в кожному районі, вони повністю забезпечували господарства племінною худобою.

Ще був дуже важливий показник для села. Впродовж 1985–1991 років у селах було організовано 3500 підсобних цехів, відділів і сільськогосподарських підрозділів заводів і фабрик, інших промислових підприємств, які разом з керівниками сільгоспідприємств ефективно використовували вільну робочу силу на селі.

У 1988–1991 роках майже в усіх областях було створено нові формування, які йшли назустріч ринку. Це 38 агрокомбінатів зі своїми банками, 29 агрооб'єднань в окремих районах з банками, 66 агрофірм, 45 — науково-виробничих об'єднань. Ці нові формування вже 1990 року дали 1,5 млрд крб прибутку державі.

1990 року 5251 колгосп і радгосп працювали на принципах внутрішньогосподарського розрахунку, а в 2176 господарствах усі підрозділи працювали на оренді.

На початок 1992 року на АПК України припадала третина всіх основних виробничих фондів народного господарства, тут працювало 29 відсотків людей, які виробляли 40 відсотків усієї валової продукції.

Україна на початок 1992 року серед держав Європи посідала чільні місця з виробництва сільгосппродукції на душу населення: з вирощування цукрових буряків, насіння соняшнику і картоплі — перше, зерна — друге, овочів — третє, з виробництва молока — друге, яєць — перше, м'яса — третє. За поголів'ям у тваринництві: ВРХ — перше (у т. ч. корів — перше), свиней — третє, птиці — перше, овець — дев'яте.

Отаким АПК мали ми перед початком реформ.

ЯК ІЗ ДУРНОЇ ГОЛОВИ ПОКОТИЛИ СЕЛО ВНИЗ

Аналіз показує, що всіх цих показників господарства АПК домоглися за умов, коли матеріально-технічне, соціально-побутове забезпечення села, заробітна плата були, порівняно з відповідними показниками США і низки держав Європи, у два–три рази нижчими.

Тому Рада Міністрів УРСР 8 травня 1990 р. на своєму засіданні розглянула наслідки виконання рішень по АПК за 1980–1990 рр. і прийняла Програму розвитку АПК на 1990–2005 рр. Цією програмою передбачалися значне зростання виробництва сільгосппродукції, зниження її собівартості на основі подальшого підвищення культури землеробства, впровадження інноваційних технологій виробництва.

Програмою передбачалося вивести із польових сівозмін 10 млн га ріллі, яка піддається ерозії, і передати 2 млн га її під посадку лісу, а 8 млн га — під культурні пасовища. Щоправда, нове керівництво

незалежної держави не стало виконувати цю програму, а всі 10 млн га — розпаювали, не думаючи, хто подбає про долю цієї землі.

Влада незалежної України почала розбудову АПК у протилежному напрямку — від колективних форм організації праці в сільгоспідприємствах до фермерських господарств як основи подальшого господарювання на основі приватної власності на землю.

Таку політику активно провадили президент Кравчук та прем'єр-міністр Кучма. Без будь-якої програми, розрахунків, перспективи та показників кінцевих результатів — з дурної, вибачте, голови почалася реформа, яка здебільшого була спрямована лише на дискредитацію колгоспів і радгоспів. Це швидко обернулося бідою для всіх господарств і населення України.

Так, протягом 1992–1994 років (станом на 1.01.1995 р.) виробництво валової продукції сільського господарства в колгоспах і радгоспах зменшилося на 48, а виробництво продукції тваринництва — на 50 відсотків.

Поголів'я	ВРХ	зменшилося	на	7,3	млн	голів	свиней	голів
(у т. ч.	корів	—	на	1,5	млн	голів),	—	—
на 6,9	млн, овець	—	на	4,7	млн,	птиці	—	на

79 млн, коней — 517 тис. голів і бджолосімей — 435 тисяч.

Зарплата в сільгоспідприємствах зменшилась у 9 разів, продуктивність праці — в 2 рази, втратили роботу в селах 1 млн осіб.

Для довідки. За даними Держкомстату на 01.01.1945 р., після звільнення України від німецьких загарбників у селах залишилося: ВРХ — 2,7 млн голів (у т. ч. 1,6 млн корів), свиней — 6 млн 297 тис. голів, овець — 3,9 млн голів).

Такі «показники» у знищенні сільськогосподарського виробництва за перші три роки реформ повинні були вас, керівники держави, змусити негайно розробити програму порятунку галузі, селян і сіл. Проте цього не сталося. Ваші команди за підказками консультативно-дорадчої ради (була створена в червні 1991 р. з іноземних радників) активно продовжували знищення АПК. А згодом — села і селян.

1999 року валова продукція колгоспів і радгоспів зменшилася проти 1990 року на 73 відсотки, зокрема продукція тваринництва — на 79, а збитки лише 1996 року склали 1,4 млрд грн, 1997 — 3,4 млрд грн, в 1998 р. — 4 млрд грн, у 1999 р. — 3,3 млрд грн (загалом — понад 12 млрд грн!). Ви отямилися? Ні! В адміністрації президента почали підготовку нового Указу «Про прискорення реалізації земельної реформи на ринкових засадах». Активну участь у цій роботі брала група зарубіжних економістів під керівництвом американця Луїса Фаоро з компанії США «Ті-Ар-Джі» та «Кемонікс інтернешл». 9 липня 1998 року керівник проекту Луїс Фаоро надсилав в адміністрацію президента проект указу. Всупереч громадській думці і здоровому глузду ви, Леоніде Даниловичу, 3 грудня 1999 року підписали Указ № 1529 «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки». Не закон України з найважливішого життєвого питання, а указ Президента! Указ про свідомий, цинічний розвал села — інакше його не назвеш. «Родзинка» цього указу — протягом 1999–2000 років реформувати всі колективні сільгоспідприємства на засадах приватної власності на землю та майно.

Цей указ став найбільш руйнівним за всю історію розвитку (і падіння) сільського господарства на нашій землі. Жодні війни, окупації, колективізація й інші бездумні і ворожі рішення влади, які мали місце в різні періоди нашого життя, не змогли так розорити село — сільськогосподарське виробництво та устрій життя на селі, яке вважається коліскою нації, народу і держави.

Тільки протягом 2000 року ви як президент, Леоніде Даниловичу, і ви як прем'єр-міністр, Вікторе Андрійовичу, зі своїми командами, виконуючи цей указ, знищили 36,5 млрд грн основних виробничих фондів колгоспів і радгоспів. А протягом 2001 р. — ще 16 млрд грн. Загалом понад 52 млрд грн, або 60 відсотків фондів, які були в колгоспах і радгоспах на 1 січня 1999 року. Знищено 2 млн 42 тис. голів ВРХ (зокрема 800 тис. корів), 2 млн 200 тис. свиней, 165 тис. гол. овець, 12 млн гол. птиці і 70 тис. вуликів бджіл. І ви ці пишастесь? Та від таких результатів пора тікати з України, а не боротися за владу!

36,5 млрд грн основних виробничих фондів підлягали розпаюванню, але Указ Президента «Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян» № 62 вийшов 29 січня 2001 року, тобто запізнився на рік, тому селянам лишилося на паї лише 22 млрд грн основних виробничих фондів.

На	2000	рік	виробництво	валової	продукції
----	------	-----	-------------	---------	-----------

у сільськогосподарських підприємствах (проти 1990 року) становило лише 26,1 відсотка (на кінець 1945 р. валова продукція сільського господарства України складала 56 відсотків продукції 1940 року). Ви хоч усвідомлюєте, до чого довели Україну? Чи здатні збагнути все безумство своїх «реформ»?

У результаті «безальтернативної реформи», як її називали усі ці роки, повністю знищено могутній АПК України.

Власне, ви здійснили те, що й замовляли іноземні радники, — знищити хлібородну Україну як конкурента на світовому аграрному ринку.

На 1 січня 2008 року виробництво валової продукції сільського господарства у всіх категоріях господарств (проти 1990 року) знизилася на 39, а в сільгоспідприємствах — на 65 відсотків. Продукція тваринництва впала відповідно на 52 і 71 відсоток. Продуктивність праці знизилася більш як у два рази, лишилися без роботи в селі 4,2 млн чоловік. Середня заробітна плата протягом останніх 8 років «реформи» була 348 грн на місяць (останнє місце серед усіх галузей народного господарства України).

З 1991 до 2008 рр. у сільгоспідприємствах земельна реформа під проводом Кравчука, Кучми і Ющенка призвела до знищення 19 млн 456,5 тис. голів ВРХ (це стільки, як є в 11 державах Європи — Австрії, Білорусі, Болгарії, Греції, Данії, Нідерландах, Румунії, Угорщині, Фінляндії, Швейцарії і Швеції разом узятих!).

Ми втратили 11 млн 201,7 тис. голів свиней. Це як є у шістьох державах Європи — Австрії, Болгарії, Греції, Фінляндії, Швейцарії, Швеції. Не стало і 6 млн 864,3 тис. овець. Втрата, що дорівнює поголів'ю в 10 державах світу — Австрії, Білорусі, Болгарії, Данії, Канаді, Нідерландах, Польщі, Угорщині, Фінляндії і Швейцарії.

На 1 січня 2008 року ВРХ у сільгоспідприємствах залишилося — 1,9 млн голів (це стільки, як на початок реформи 1992 р. було в Київській і Кіровоградській областях). Свиней залишилося 2 млн 880,5 тис. голів (стільки було в Дніпропетровській, Вінницькій та Запорізькій областях). Овець — 295,6 тис. голів (стільки було в самій лише Донецькій області).

За період аграрної реформи зменшилося тракторів на 310 тис. — залишилося 62 відсотки порівняно з 1991 роком. Відповідно зернових комбайнів залишилося 64,2 тис. шт. — 61 відсоток; кукурудзяних комбайнів — 11,7 тис., картопляних — 8,1 тис. шт., бурячних комбайнів — 13,2 тис. шт. — все пішло з половини.

У колишніх колгоспах і радгоспах майже повністю зруйновано всі ферми, табори тракторних бригад, пункти технічного обслуговування, ремонтні майстерні, гаражі, склади пального, ангари для сільгосптехніки

і головне — понад мільйон механізаторів високого класу втратили роботу і змушені були виїжджати в інші держави шукати засобів для існування.

У більшості районів і областей перестали працювати міжгосподарські біолабораторії, станції з підготовки насіння зернових і кормових культур, цехи і міжгосподарські підприємства з виробництва комбикормів, а також цехи з виробництва трав'яної муки, організації «міжколгоспбуду», «міжколгоспшляхбуду», будинки відпочинку та санаторії, дитячі літні табори та соціально-побутові комплекси в селах, що будувалися за кошти колгоспів і радгоспів. Все це розграбовано і «приватизовано».

Після активного впровадження указу від 3 грудня 1999 року перестали працювати також державні підприємства, які обслуговували колгоспи і радгоспи. Зокрема, «Укрсільгоспхімія» (була найкраща організація серед таких організацій в СРСР, а Первомайський район Харківської області був Всесоюзною школою із впровадження досягнень науки і передового досвіду хімізації сільського господарства); «Укрсільгосптехніка», яка була головним організатором і виконавцем усіх робіт з матеріально-технічного обслуговування та придбання сільськогосподарської техніки, навчання кадрів ремонтників і впровадження у виробництво досягнень науки і передового досвіду; підприємства, які обслуговували зрошувані, осушені землі та проводили хімічну меліорацію земель; м'ясокомбінати, молокозаводи, овочеві бази, комбінати хлібопродуктів та машинобудівні підприємства з випуску сільгоспмашин.

Ці всі міжколгоспні, міжрадгоспні і державні підприємства працювали на головне — збільшення виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення її якості, зниження затрат, збереження, переробку і реалізацію готової продукції, підвищення культури землеробства, заробітної плати та поліпшення соціально-побутових умов села і гарантували продовольчу безпеку України.

УКРАЇНСЬКОГО ІНТЕРЕСУ В ЗЕМЕЛЬНІЙ РЕФОРМІ НЕМА

І замість того, щоб проаналізувати трагічні помилки, накреслити шляхи реабілітації господарств і виконання Програми, схваленої Кабінетом Міністрів УРСР 8 травня 1990 року, та успішно розвинути головну галузь держави, було прийнято зовсім інше рішення. А саме: провести земельну реформу, розпаювати землю і майно — знищити колгоспи і радгоспи на користь ефемерних хазяїнів, які начебто будуть ефективно вести сільське господарство.

Усі ЗМІ — радіо, телебачення, газети і журнали, деякі вчені і депутати всю свою пропагандистську навалу спрямували на виконання цієї сумнівної програми. І потрібно було 10 років, щоб окремі вчені, які так активно допомагали вам, президенте Кучмо, розвалювати АПК, зробили такий висновок:

«Однією з найбільших втрат, яких зазнало сільське господарство України, а з ним і країна, внаслідок прорахунків і помилок, допущених у процесі реформування аграрних відносин, стала стихійна, неконтрольована руйнація його виробничої структури. Сформована за кілька десятиріч до переходу України до політичної незалежності, вона в своїй основі відповідала умовам країни, у ній знаходилася відображення віковична традиція українських селян господарювати на землі, що в поєднанні з іншими чинниками забезпечувало поступальне зміцнення країни у світовому продовольчому потенціалі. Найбільшою мірою цьому сприяло достатньо обґрунтоване загальне розміщення галузей та здебільшого вдале поєднання багатогалузевого розвитку сільськогосподарських підприємств з широким розвитком їх вузькогалузевої спеціалізації, у тому числі на індустріальній основі. Великий вплив на формування виробничої структури сільського господарства мав і порівняно широкий розвиток міжгосподарського кооперування з виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції.

Було б помилково недооцінювати те, що тією чи іншою мірою відповідні процеси регулювала держава. Ці вихідні засади мають стати основою структурної перебудови сучасного сільського господарства. Те, що виправдало себе історично, не повинно бути втрачено».

Такий висновок 2002 року зробили 27 вчених Інституту аграрної економіки під керівництвом академіка П. Т. Саблука, опублікувавши їх у роботі «Стратегічні напрями розвитку АПК України» (К., 2002 р.).

Ця рекомендація уже вийшла після того, як у 2000 і 2001 роках за рекомендаціями псевдовчених та іноземних радників було розгромлено колгоспи і радгоспи та всю їхню матеріально-технічну базу (такого жаху село не бачило навіть у роки окупації фашистськими загарбниками!).

А як же використовують ті сільськогосподарські землі, що у власності фермерів і сільського населення після реформи?

Якщо провести порівняльний аналіз використання земель фермерськими господарствами України, що мають у своєму розпорядженні 4 млн га ріллі, із сільгоспідприємствами Полтавської, Харківської, Черкаської, Кіровоградської і Рівненської областей, що мають також 4 млн га ріллі, то виявиться, що краще використовують землі у сільгоспідприємствах. Майже за всіма показниками сільгосппродукції фермерські господарства виробляють у 2–3–5 разів менше, ніж сільгоспідприємства.

А якщо порівняти ефективність роботи фермерських господарств Дніпропетровської області (на 1 січня 2007 р. їх було 3405), в обробітку яких перебуває 443 тис. га ріллі, з фермерськими господарствами Швейцарії, які також працюють на 400 тис. га ріллі, то маємо такі показники: наявність поголів'я ВРХ у фермерів Дніпропетровщини — 2,9 тис. гол., а в швейцарців — 1,6 млн гол., відповідно свиней — 18,6 тис. гол. і 1,7 млн гол., овець — 2,8 тис. гол. і 500 тис. гол. Вироблено м'яса в нас — 1,1 тис. т і 400 тис. т у Швейцарії, молока в нас — 3,3 тис. т, а в них — 3,2 млн т. Надої від корови в нас 3000 кг, а в них — 5692 кг, зерна — 487 тис. т проти 1,1 млн т, цукрових буряків відповідно 1,5 млн т проти 2,4 млн т, картоплі — 6,5 тис. т і 900 тис. т. Така ефективність використання землі фермерами Дніпропетровської області.

Ще гірше використовуються сільськогосподарські землі, які передані внаслідок земельної реформи громадянам сільської місцевості, — це 15 млн 707 тис. га (в т. ч. 11 млн 476 тис. га ріллі або в 7 разів більше, ніж було 1990 року). Проте виробництво валової продукції порівняно з 1990 роком зросло лише на 16 відсотків, а продукції тваринництва зменшилося на 3 млрд 661 млн гривень. Отак!

Значно нижчі показники ефективності використання землі в сільських домогосподарствах України, ніж у деяких країнах Європи. Скажімо, у Великій Британії мешкають 60, 2 млн осіб, а ріллі в них — лише 5,7 млн га. Це майже у 2 рази менше, ніж у домогосподарствах сільської місцевості України. А виробляє Велика Британія, приміром, зернобобових культур — 20,1 млн т (сільські домогосподарства України — 6,4 млн т), відповідно цукрових буряків — 6,5 млн т і 2,2 млн т, м'яса — 3,4 млн т і 1 млн т, молока —

14,5 млн т і 10 млн т. Поголів'я ВРХ у господарствах Великої Британії — 10 млн гол. проти 3,5 млн гол. в українських селян, відповідно свиней — 4,9 млн гол. і 3,2 млн гол., овець — 33,6 млн гол. і 1,3 млн гол., птиці — 163,5 млн гол. і 89,1 млн гол.

Таким чином, понад 20 млн га ріллі, яку безкоштовно передано державою фермерським господарствам і домогосподарствам сільської місцевості України, використовується вкрай незадовільно.

Не ліпші справи і з використанням земельних паїв, які в оренді в різних осіб, організацій і іноземних інвесторів. На полях України уже працюють майже 3100 різних фірм, об'єднань, корпорацій та інших організацій, які, згідно з Указом президента Кучми про оренду землі, уклали угоди з пенсіонерами на різні терміни використання землі, заплативши господарям по 1,5 відсотка

від вартості паю, і тепер хазяйнують на землі, як хочуть. Їхні офіси в обласних центрах, Києві і навіть за межами України. А землю вбивають по всій Україні. Тут, у нас.

Майже кожного року незалежності України різні організації — ООН, ЄС, МВФ і доморошені горе-політики вимагають від нашої держави скасувати мораторій на продаж землі та відкрити ринок земель сільськогосподарського призначення. Що, в цьому є нагальна потреба?

Та ні, тут зовсім нема українського інтересу. На нашій найкращій ріллі в світі можуть розміститися поля одинадцяти держав Європи — Австрії, Білорусі, Болгарії, Великої Британії, Греції, Данії, Нідерландів, Угорщини, Фінляндії, Швеції і Швейцарії. Або трьох Німеччин, двох Польщ чи трьох Румуній.

В Європі за хлібною нивою рівна з Україною тільки Франція.

За 17 років руйнації АПК лишилися у нас тільки одне — головний і безцінний ресурс України — Земля. І ось на неї й націлилися ті, хто хоче сьогодні врятувати світову валюту.

І якщо перетворення землі на товар (про що трублять усі ЗМІ — більшість газет, радіо, телебачення і безвідповідальні (або злочинні) депутати) стане фактом — тоді кінець державі Україна. Продаж землі — це продаж Матері. Назавжди. Це злочин перед сьогоднішнім і майбутніми поколіннями.

Окремі керівники держави, депутати, політологи, «двадцятихвилинні письменники» посилаються на те, що уже близько 5 млн га землі продано, тому потрібно невідкладно відмінити мораторій. Однак ми ще не забули патріотичних закликів зберегти землю як останнє, що залишилося у селян (і в народі, до речі, також).

5 жовтня 2004 р. на Майдані і по всій Україні розповсюджувалася листівка штабу кандидата в президенти Ющенка (вашого штабу, Вікторе Андрійовичу!). У ній було звернення до селян: «Врятуємо українське село. Незважаючи на цілковите зuboжіння селян, на руїну українського села, нинішня влада запроваджує з 1 січня 2005 року купівлю-продаж сільськогосподарських земель. Українське село знову хочуть пограбувати. А земля — це останнє, що у них залишилось!»

Листівка закінчувалася словами: «Любі друзі, село — це серце України. Врятувати село — значить врятувати Україну. Я виграю вибори й у перші ж дні на посаді Президента підпишу закон про продовження мораторію на купівлю-продаж землі. Разом з вами ми не допустимо олігархічний кримінал до скуповування селянських земель за безцінь! Не дозволимо знову ошукати селян!».

Є ще й Закон № 490-V від 19 грудня 2006 р., підписаний уже Президентом Ющенком. Закон про заборону продажу земель сільськогосподарського призначення до ухвалення відповідних законодавчих актів. Цим законом заборонено купівлю-продаж або відчуження іншим шляхом земельних ділянок і зміну цільового призначення земельних ділянок, що перебувають у власності громадян і юридичних осіб для ведення товарного сільськогосподарського виробництва.

Обидва документи патріотичні. Якщо вони не від лукавого, то виходять із головної книги людства — Біблії, в якій Господь сказав Мойсею на горі Синай: «Земля не буде продаватися назавжди, бо то моя земля, ви пришельці й осілі в Мене».

На цю книгу ви, президенти, клали руку, коли приймали присягу на вірність народу.

І що ж сталося через 24 місяці після Закону від 19 грудня 2006 р.? Президент Ющенко скасовує свій закон своїм же Указом № 965/2008 від 20 жовтня 2008 р. і п. 1 «з» і доручає Кабінету Міністрів України «вжити заходів щодо невідкладного скасування мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення».

Зрозуміло, це вимога МВФ для отримання Україною кредиту.

А як же ст. 13 Конституції, де зазначено, що земля є об'єкт права власності Українського народу? Хто ж питав народ?

РОЗМІНУЙТЕ УКРАЇНСЬКУ ЗЕМЛЮ!

Земля, Батьківщина, Мати — ці поняття стоять в одному ряду як нерозривний ланцюг. І тому справжнім господарем Землі має бути тільки народ. А після останнього президентського Указу почнеться ще більш руйнівне розорення святині, нещадний і цинічний «дерібан» найціннішого національного багатства нашого народу — Землі, порівняно з якою всі запаси золота на планеті — ніщо.

Реформатори кинули в село «подарунок» селянам — паї на землю і на майно, наголошуючи, що «це буде і дітям, і внукам». Це призвело село до розбрату, чвар, протистояння, колотнечі і зневіри людей, які добре працювали в колективах, берегли свою землю.

Ви ж не встояли перед світовою силою — ви, панове президенти, — всі троє, розпаюванням землі внесли в село розбрат і мор. Але воно, хоч напівживе, вистояло.

А тепер закладається нова міна — продаж землі. Це почалося від вас, Леоніде Даниловичу, з вашого Указу від 3 грудня 1999 р. Міни вибухають щодня і під ногами всього народу, роздираючи ніздрі запахом наживи місцевим олігархам і зайдам із земель чужих — нашим ворогам. Далі — нікуди.

Отож, треба негайно здійснити сільськогосподарський перепис, згідно з ухваленим Законом № 586-VI від 24.09.2008 р. А тоді вам, шановні Л. М. Кравчук, Леоніде Даниловичу Кучма і Вікторе Андрійовичу Ющенко, доведеться вам сказати людям правду про аграрну реформу, і, головне, про землю — у кого вона нині. А тоді слід скасувати укази Президента Л. Д. Кучми і решту законів і указів, які продовжують руйнувати землекористування в Україні, розвалюють і знищують державу.

Верховній Раді і Конституційному Суду разом з відповідними міністерствами також слід розглянути питання про земельну ренту і внести її до 13 статті Конституції. Потім прийняти відповідний закон про земельну ренту.

За роки «дикої» земельної реформи багато працівників сільського господарства зрозуміли, що ефективність господарства залежить не від форми власності на землю, що приватна власність на землю — це зло для всіх селян і держави в цілому. Світова практика показує інше: у ряді держав — Англії, Ізраїлі, Данії, Голландії, Нідерландах, Китаї, де майже вся земля — в руках держави, сільськогосподарське виробництво ведеться ефективніше, краще і надійніше. У Бельгії, Франції і Німеччині в руках держави 60 відсотків земель, які держава здає в оренду. У США з 2000 р. до 2006 р. держава викупила у фермерських господарств понад 40 відсотків сільськогосподарських угідь і здає їх в оренду. У більшості держав рух землі до ринку припинився. Почався зворотній процес.

Майже в усіх областях України є колишні колгоспи і агрофірми, які не виконали ваших указів, а зберегли колективи, матеріально-технічну базу, кадри механізаторів і тваринників, спеціалістів і ведуть високоефективне виробництво, створюючи пристойні умови життя для працівників села. Досвід цих господарств показує, що можна в Україні вести високоефективне сільське господарство без приватизації землі і майна.

Тому час зрозуміти: не землю продавати слід, а хліб і до хліба.

Перед Українським народом стоїть сьогодні одне з головних завдань: ще раз захистити свою землю від нових окупантів, які вже ходять по ній і чекають ринку, щоб зіпхнути з неї справжніх господарів. Ви, Вікторе Андрійовичу, ви, Юліє Володимирівно, допомагаєте їм. Ви творите великий гріх, який вам не простять ні Бог, ні український народ.

Від імені тих, хто захищав нашу землю в роки Великої Вітчизняної війни і не повернувся в своє село, від імені тих, хто повернувся з війни, навів лад на землі, відродив її силу, виростив синів і внуків, передав їм землю і відійшов за вічну межу, і від тих, хто ще живе і працює на цій землі, — ми закликаємо колишніх і чинних президентів України, депутатів усіх рівнів, усіх працівників АПК отямитися від ейфорії земельних і майнових паїв і стати на захист землі України — стати проти ринку землі як катастрофи, яка несе самознищення нації і держави України, нехтує основоположну заповідь нашого Господа Бога і вікові звичаї українського народу.

Василь КЛЮЙ,

учасник бойових дій у Великій Вітчизняній війні,
лауреат Державної премії України,
заслужений працівник сільського господарства
України, професор, почесний академік УААН

Дмитро МОТОРНИЙ,

голова сільгоспідприємства «Зоря»
Херсонської області, учасник бойових дій
у Великій Вітчизняній війні, двічі Герой
Соціалістичної Праці, Герой України,
заслужений працівник сільського господарства
України, почесний академік УААН

Володимир ПЛЮТИНСЬКИЙ,

голова сільгоспідприємства «Зоря»
Рівненської області, учасник бойових дій
у Великій Вітчизняній війні, двічі Герой Соціалістичної Праці, заслужений працівник сільського господарства України,
почесний академік УААН

Олександр КОРОСТАШОВ,

голова правління СВК «Батьківщина»
Полтавської області, Герой України,
заслужений працівник сільського господарства
України, почесний академік УААН

Микола ВАСИЛЬЧЕНКО,

*директор агрофірми «Маяк» Черкаської області,
Герой України, заслужений працівник
сільського господарства України,
почесний академік УААН*

Семен АНТОНЕЦЬ,
*голова сільськогосподарського товариства «Обрій» Полтавської області, Герой Соціалістичної Праці,
Герой України, заслужений працівник сільського
господарства України, почесний академік УААН*

Микола ЗІНЧУК,
*директор державного сільгоспідприємства «Тучинське» Рівненської області, Герой України,
заслужений працівник сільського господарства
України, почесний академік УААН*

Василь ЯРМОЛЕНКО,
*кандидат економічних наук,
доцент Національного університету біотехнологій
і природокористування*

На підтримку їхніх висновків, однак і полемізуючи з окремими тезами, зокрема про недосконалість норм Конституції — нібито причини можливого спекулювання землею, наведу фактично всі норми Основного Закону стосовно цієї теми.

Так от, стаття 13 Конституції у своїй першій і другій частині звучить так: «**Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією.**

Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону».

Статтю 14 Конституції варто навести повністю:

«Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави.

Право власності на землю гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону».

Стаття 41 Конституції третьою частиною передбачає:

«Громадяни для задоволення своїх потреб **можуть користуватися об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону».**

Стаття 92 Конституції приписує:

«Виключно законами України визначаються:

...7) правовий режим власності...»

Більше нічого стосовно землі та права на неї в Конституції немає. Зверніть увагу на кілька моментів. Земля як об'єкт права власності Українського народу прирівнюється до повітря, води та інших природних ресурсів, а всіма ними кожен має право **користуватися відповідно до закону.**

Земля є рідна за призначенням і своїм статусом: земля — територія, земля — основний засіб виробництва, земля — присадибна ділянка, земля — комунальна власність тощо. Тому не випадково кожного разу Конституція твердить: діяти виключно за законом. А ще підкреслює значення користування землею саме як загальнонародною власністю. Розширювально трактувати Конституцію, як це відносно ст. 14 роблять авторитетні автори відкритого листа, не можна. Ніякої гарантії на володіння земельною рентою ця стаття не дає, власність може бути повною — щодо присадибних ділянок і обмеженою володінням і користуванням — щодо товарної землі. А ці особливості повинні регулюватися законами.

Це ключове положення для розуміння проблеми земельних відносин. Бо власність реалізується через три складові відносин: володіння, користування і розпорядження. Переваги володіння і користування в цілому відрегульовані законодавством. Вони — переваги — зрозумілі для тих, хто має стосунок до землі. Право володіння і користування по суті ніким і нічим не обмежуються, бо його можна прирівняти до права на життя. Володіння і користування землею і забезпечує життя як таке, а право розпорядження якраз посягає на права виняткової більшості людей, себто на основоположне (за Конституцією) право народу. Це право усіх, як право дихати, пити воду, милуватися лісом... Це право, надане усім природою (хто вважає — Богом, що, за значенням, одне і те саме).

Повертаємося ще раз до конституційних норм. Де там передбачено право регулювати земельні відносини президентськими указами? Та у повноваженнях глави держави і натяку на таке право немає! Отже всі укази з цього приводу *незаконні*, себто злочинні. Їх виконувати ніхто не має права, а хто віддає такого змісту

розпорядження чи виконує їх відповідно до ст. 60 Конституції повинен нести юридичну відповідальність. Багато разів на зустрічах із громадянами я говорив: «Розпаювати і приватизувати землю можна і на основі указів. В тюрму сісти за такі дії можна на підставі закону».

У 1992 році був прийнятий Земельний кодекс, який повністю відповідав нормам Конституції (і попередньої, і прийнятої у 1996 році). Свідчу про це як один з його співавторів. Земельний кодекс у редакції 2000 року в парламенті не голосувався. Він введений в дію шахрайським способом, освячений підписом Л. Кучми. У цьому кодексі право перетворення землі сільськогосподарського призначення в товар передбачається, але сам Л. Кучма, розуміючи катастрофічні наслідки цього процесу, підтримав мораторій на його здійснення, мораторій діє дотепер.

Настав час підняти вихідні матеріали щодо згаданого шахрайства, щоб побачити його призвідників, бо серед них ми зустрінемо немало нинішніх депутатів і вчених, котрі їх наставляли, а нині вони проливають крокодилячі сльози за землю, лементуючи щоразу: «Село гине!».

Автори відкритого листа цитують вчених під керівництвом П. Саблука, які пишуть правду про розвал АПК, про рукотворний розвал. Може зустрінемо поміж них і тих, хто ще зовсім нещодавно (і П. Саблук теж) претендував на державну премію ім. Т. Шевченка за... реформи в АПК. Комітет з премій бажаного ім рішення не прийняв, з приводу чого я напівжартома шкодував: «Хай би нагородили. Згодом би хоч знали, кого за землю треба карати».

8 червня 2000 року в газеті «Сільські вісті» і 15 червня в газеті «Товариш» вийшла моя стаття «Слово про землю». Вона багато в чому перегукується з теперішнім відкритим листом знаменитих аграрників. Отже, я був правий. Але ж втрачено скільки років! Вже п'ятнадцятий рік Україну гвалтують доморошені керманічі, прислужники світового уряду, щоб відібрати у нас найбільше наше (і світове!) багатство — землю.

Ви, хто читаете ці рядки, невже не бачите цієї біди? Чому ж мовчите, чому вірите брехням про вільний ринок щодо землі? Хіба не розумієте, чому шельмують соціалістів, вішають їм брехливі ярлики? Тому, що ми проти задуманої афери. Тому, що ми за передачу влади людям, туди, де вони живуть — до землі.

Тоді, 8 років тому, я пропонував будь-кому з ініціаторів ринку землі піти зі мною на дискусію в прямому телеєфірі. Ніхто не ризикнув. Злодій чи «наводчик» у відкрити дискусію не піде, навіть обтяжений міністерським статусом чи академічним званням. Бо для такої дискусії, крім статусу, треба мати ще хоч трохи совісті.

Паювання землі з виділенням наділів у природі — свідомий злочин, який здійснювався для остаточної руйнації попереднього суспільного ладу. Руйнували лад, а зруйнували все, в чергове обдуривши селянина і весь народ. Відверто визнаємо: він не дуже і противився, здогадуючись про суть афери. У різних місцях на Україні перед тисячами селян я говорив відверто: «Землю розпаювали не для того, щоб дати її вам, а для того, щоб відібрати у вас. Зроблено так, як народна притча пояснює: відрізали у чоловіка його достоїнство і в руки дали, — на! тепер володій! Так із землею влада щодо вас вчинила».

Що ж робити далі? Місяць тому ми зробили соціологічні заміри у семи центральних областях. Опитували і міське, і сільське населення. Виявилось, що більше 80 % усіх опитаних проти продажу землі сільськогосподарського призначення. Згодних продавати (майже 30 %) у Київській області. Чому? Відповідь проста — тут найбільше поширена спекуляція землею, враховуючи величезну приміську зону і політичний проБЮТівський склад місцевої влади. Тут найскоріше відбувається міграція сільського населення до міста. Мігрують разом з правом успадкування і державні акти на землю. З ними міські жителі розстаються безболісно, за великі чи менші гроші, але без жалю, бо знають, що землеробством вони займатися не будуть. Спотворюється тим самим гучно рекламоване владою правило «Земля повинна належати тим, хто на ній працює!». Ні, якраз навпаки — тим, хто на ній не працював і *ніколи* працювати не буде, привласнюючи назавжди всенародне право на земельну ренту.

Пройде кілька років, і майже всі земельні документи опиняться у міських жителів, тоді ситуація набуватиме незворотного характеру.

Є два варіанти, щоб зарадити катастрофі. *Перший*, викупити державою державні акти за ціною, встановленою нею ж на основі кадастрових оцінок. *Другий*, визнати незаконними (а вони такими і є!) всі дії з паюванням землі в природі і відновити право власності на землю Українського народу. Нехай відповідно до Конституції це право від імені народу здійснює держава, надаючи землю в оренду, у т. ч. у довгострокову, на 49 років, з правом успадкування, з гарантіями щодо захисту інвестицій і т. ін. Але для володіння і користування у формі оренди, а не для розпорядження, себто не для продажу.

Хтось скаже: жорстоко стосовно людей, несправедливо. Ні, у тому якраз справедливість і полягає. Адже ті, хто свої акти передав дітям у місто, право на землю і досі підтверджував двома мішками посліду за пай, одержаних з рук місцевого хазяїна (хоч серед них більшість добросовісних людей) чи чужого інвестора. Держава такі умови створює і для них, умивши руки від відповідальності за землю і за сільське населення взагалі. А у міських власників державних актів взагалі претензій бути не може, їх просто використали пройдисвіти при владі, як спосіб шахрайства. Власники актів самі бачать: несправедливо, що за акт у К.-Святошинському чи Бориспільському районі він одержує, умовно, мільйон доларів, а за площу утричі більшу на

Кіровоградщині його сусід має перспективу одержати дірку з бублика. У різниці і прихований механізм ренти — загальнонародного надбання, яке не можна привласнювати нікому.

А ті, хто вже продав акти, як їм бути? Отак і бути. Нехай вважають, що їм гроші подарували. Це благодійництво, адже права купувати акти у грошовитих людей не було. Вони діяли за межами закону, ризикували. Ризик-то невеликий, вони вже перекрили його доходом. Або перекриють пізніше. Можна розглядати і варіант, коли держава компенсує їхні витрати (за ціною на основі кадастрової оцінки, держава не може займатися спекуляцією).

Чи втрачають щось основні власники земельних і майнових паїв на селі? Ні, за ними залишається право пропорційної винагороди за прибуток від оренди.

Те, що я пропоную, створить деяке напруження серед людей. Але воно незрівнянно менше від того, що провокується несправедливістю сьогодні і що закладає підвалини невідворотного лиха — втрати землі і народом, і державою. Це не порожні слова.

Мої пропозиції ґрунтуються і на згаданих соціологічних замірах. Вони підтверджують, що громадяни, котрі готові голосувати за соціалістів, майже всі (95 %) проти приватизації землі сільськогосподарського призначення. Землі, яка дає товарну продукцію. До неї, зрозуміло, не належать присадибні ділянки, землі під підприємствами, території населених пунктів тощо.

Допоки не пізно, потрібно здійснити суспільний поворот до справедливості. На це потрібна політична воля представників влади і підтримка всього населення, більшості громадян. Бо варто поставити їм чесно запитання: ви хочете, щоб невелика частина людей тимчасово збагатилася, продавши наділи, ще менша частина збагатилася незміряно, а ви назавжди втратите навіть надію щось мати із найбільшого у світі багатства — української землі? — вони скажуть: «Ні! Не хочемо!»

Цією волею треба керуватись. І тоді держава буде чогось варту. А влада, ініціативні люди знайдуть найкращі варіанти, як сформулювати умови оренди, передачі її права у потрібних випадках. Як організувати сільськогосподарську кооперацію, забезпечити впровадження світового досвіду підтримки і захисту АПК. Як, зважаючи на переваги України, відстоювати їх через ООН, допомагаючи голодуючим у всьому світі.

Але перед тим держава має стати державою. З українською по суті владою.

Голова Соціалістичної
партії України

Олександр МОРОЗ

КОЛИ ВИНИКНУТЬ ПИТАННЯ
ЧИ ПРОПОЗИЦІЇ,
ЗАТЕЛЕФОНУЙТЕ:

Області та міста	код	тел. ОК
Республіка Крим	0652	25-97-96 факс
Вінницька	0432	67-57-00 35-43-08 факс
Волинська	0332	4-22-4674-01-33 факс
Дніпропетровська	056	731-42-88 ф. мк 744-05-80 факс
Донецька	062	349-78-59 факс
Житомирська	0412	47-02-66 факс
Закарпатська	0312	23-71-20 61-70-81 факс
Запорізька	0612	32-62-20 факс 20-08-68
Івано-Франківська	0342	78-15-64 77-13-57 факс
Київська	044	489-16-66 факс 238-01-30 факс
Кіровоградська	0522	36-14-13 факс
Луганська	0642	50-58-97 факс
Львівська	0322	60-10-14 факс
Миколаївська	0512	58-07-63 факс 58-07-64
Одеська	048	236-24-00 236-24-04 факс
Полтавська	0532	54-36-71 факс
Рівненська	0362	22-22-51 факс 22-35-36
Сумська	0542	64 -07-82 факс
Тернопільська	0352	25-04-63 факс 55-00-79
Харківська	057	715-52-57 факс
Херсонська	0552	49-21-84 факс 49-66-60 факс
Хмельницька	0382	79-22-09 65-40-05 факс
Черкаська	0472	35-62-46 факс 37-81-06
Чернівецька	0372	55-04-58 факс
Чернігівська	0462	22-15-49 67-45-87 67-42-29 факс

м. Київ	044	253-91-95 факс 253-86-78 факс
м. Севастополь	0692	54-81-01 54-84-19 факс

Громадсько-політичне видання

МОРОЗ Олександр Олександрович

ЩЕ РАЗ ПРО ЗЕМЛЮ

(ПОКИ НЕ ПІЗНО)

Відповідальний за випуск *В. Ф. Черенков*

Редактор *Л. М. Павловська*

Коректор *О. А. Головка*

Комп'ютерна верстка *О. П. Хлопової*

Підписано до друку 17.03.2009. Формат 60x84/32.
Друк офсетний. Папір офсетний. Гарнітура FranklinGothikBookC. Ум. друк. арк. 2,8. Обл.-вид. арк. 3,21.
Тираж 100 000 прим.

Парламентське видавництво
04053, м. Київ, пров. Несторівський, 4
Тел.: 272-12-61, факс: 272-10-18
E-mail: editorial@parliamentpublish.kiev.ua
Свідоцтво Держкомінформу України № 69
від 29.05.2000 р.

Віддруковано у ТОВ «Будинок друку»

ТОВ «Будинок друку»
61184, м. Харків, вул. Дружби народів, 203, к. 137

Свідоцтво Державного комітету
телебачення і радіомовлення України ДК № 2762
від 14.02.2007 р.

* І. С. Площ.

** К. Т. Вашук — голова Комітету з питань АПК, яка підтримала проект Земельного кодексу (нова редакція). Сам кодекс у сесійній залі не голосувався. На його підтримку нібито зібрано більше 226 підписів у кабінеті тодішнього заступника Голови Верховної Ради України С. Гавриша. Ніхто тих підписів не бачив, хоч Л. Кучма кодекс підписав негайно.

* Коли Л. Кучма був прем'єром, Верховна Рада України прийняла постанову про право КМ видавати декрети, що мають силу законів. Нібито для прискорення потрібних Україні перемін. Рішення безглузде, шкода завдана колосальна. Зі мною проти цього рішення голосувало всього близько дюжини депутатів.

* Облігації внутрішньої державної позики — фінансова «піраміда», шахрайський по суті захід, здійснений урядом.

* Перебіжчики в стан проурядової (пропрезидентської) більшості, представники на той час Селянської партії, що у парламент потрапила, вступивши в блок із соціалістами.

* Газета «Селянська правда від Івана Бокого», 18 грудня 2008 р.

Українське агентство інформації та друку «Рада»
03148, м. Київ-48, вул. Сосніних, 3
тел. 273-67-94

Свідоцтво про державну реєстрацію ДК 210
від 06.10.2000 р.

Віддруковано в Українському агентстві
інформації та друку «Рада»

ISBN 978-966-611-682-9